

BÖRZSÖNY? HEL?KON

Irodalmi, művészeti, természetbarát folyóirat

IX. évfolyam 12. szám, 2014. december

"Áldjon meg az Isten mindenkit, aki az áldatlan magyar ugart tördeli."

Végtelen utakon, Alaszkában (Balog István felvétele)

Tartalom:

3. o.: Gyötrelmesen szép ájulások (Ketykó István verse)
- 4.-14. o.: Felfogat a nagy századok ércekeze/Mindent... III. (dr. Koczó József helytörténeti írása)
- 16.-17. o.: Nóra; Rejtőzködő ördögfiókáink; Karrier; (Csáky Károly versei)
18. o.: A motor; (Petrozsényi Nagy Pál írása)
20. o.: Halotti beszéd; (Molnár József verse)
22. o.: Gombvarró vers; (Börzsönyi Erika verse)
- 24.-36. o.: Apátújfalu az 1950-es évektől napjainkig; A házasnényei (lukanényei) plébánia anyakönyvei s azok bejegyzései; (Csáky Károly képes helytörténeti írásai)
- 38.-43. o.: A barackba zárt szellem: Holt Költők Társulata; interjúk holt írókkal XV. rész; (Kerekes Tamás írása)
44. o.: Hacsak meg nem térünk; Halott egek alatt; Hiányzol; Himnusz a Halálhoz; (Horváth Ödön versei)
45. o.: A Kolosszus; (Szájbely Zsolt írása)
46. o.: Az örök fityisz; Bárdjaimhoz; (Székács László versei)
- 48.-56. o.: Emberek és idegenek XI. rész; (Maruzs Éva könyve folytatásokban, befejező rész)
- 58.-59. o.: Ismerkedés; (Kó-Szabó Imre írása)
60. o.: Aszfaltgladiátor; (Gyurcsó Gyula verse)
- 62.-63. o.: Diótörő; (Kovács T. István írása)
- 64.-69. o.: Beszámoló I. A Tolmácsi Történeti Tár bemutatója; (Végh József mkl. írása, Dinkó Orsolya képei)
70. o.: Hidegrázás önkucorban; (Vasi Ferenc Zoltán verse)
- 72.-73. o.: Az utolsó beszélgetés; (Kiss-Simon Miklós írása)
- 74.-79. o.: Ahonnan jöttem: Pálfalvi Nándor élete és munkássága XI, befejező rész; (Kardos Gy. József könyve folytatásokban)
- 80.-81. o.: Újszülött apák; (H. Túri Klára verse)
82. o.: Szélcseggő; (Elbert Anita verse)
83. o.: Gyertyaláng; (Hörömpő Gergely verse)
84. o.: Különleges olvasmányaim; (Kovács T. István írása)
86. o.: Most karácsonykor; (Végh Tamás verse)
- 88.-89. o.: A tanyasi kerítő; (Pribojszky Mátyás írása)
90. o.: Költő vagyok; Költészet; (Makkai László versei)
- 92.-115. o.: Beszámoló II. : Gróf Széchenyi Zsigmond nyomában Alaszkában; (Balog István képes beszámolója alaszakai expedíciójukról)
116. o.: ki van kinn; (Pongrácz Ágnes verse)
117. o.: Cáfolat; (B. Tóth Klára verse)
118. o.: *Ha-lom*; (Dobrosi Andrea verse)
- 120.-123. o.: Piszkozati (vegyes) füzetek: Zatykosalasi Zatyko István; (Bozgor Elian írása)
- 124.-128. o.: Könyvajánló;
129. o.: Impresszum;

Olvasóinknak, szerzőinknek köszönöm az egész éves kitartó figyelmet és munkát, Isten áldását kérem a 2015-ös évben is mindannyiunkra! BUÉK! A Szerk.

KETTKÓ ISTVÁN

Gyötrelmesen szép ájulások

Ádám Tamásnak

*Rugdalj a hátsó felembe Barátom,
mert engem fenékbe billenteni illik...
mi fontosabb számomra, mint a szavak;
mely nők bögyös eleje ér többet szemeimnek,
mint a szavak a papírlapon,
melyből versek születhetnek...?
Mely férfiak pohárkínáló türelmetlensége
ér többet a szavaknál...?
Rugdalj a hátsó felembe Barátom,
mert engem fenékbe billenteni illik...
Mely állomások és mozdonyok zajai
fontosabbak számomra, mint a szavak...?
Mely asszony ölelése előbbre való az írásnál...?
Régebben két nemi aktus között pihentetésként
hexameterekben gondolkoztam,
de azért két gyermekre is futotta időmből...
Mik fontosabbak számomra,
mint a gyötrelmesen szép ájulások,
amikor kis időre költőnek hihetem magam
- amikor verset írok, talán az is vagyok –
Rugdalj a hátsó felembe Barátom,
mert engem fenékbe billenteni illik,
de szaporán!*

Vácrátót, 1984. október 7.

Dr. KOCZÓ JÓZSEF

Felfogat a nagy századok érckezése/Mindent...¹ III.

A Duna-táj bús villámhárító.../folytatás/

Nagybörzsöny – Hont vármegye, Báth /Báthi járás/

Horváth M. Ferenc levéltáros falumonográfiájában a falu török hódoltság utáni helyzetéről az alábbiakat olvashatjuk: Börzsönyt (Pülszen) talán éppen „világvégi” helyzete mentette meg e zavaros másfél száz évben a pusztulástól. 1688-ban Werlein István kamarai felügyelő utasítására összeírták a Budai várhoz – kamarai adminisztrációhoz – tartozó falvakat. (Dass Deutsche Dorf, Bilssen vagyis Pilsen, a német falun kívül vidékünkéről Maros oppidum és Szokolya falu szerepel még az összeírásban. K. J.) A név szerinti, német nyelvű összeírásban – ellentétben a török defterekkel – minden családnevet németül tüntettek fel. Ugyanakkor a nevek nagy része azonos a korábbi összeírásokban szereplőkével. Ez azt bizonyítja, hogy a lakosság folyamatosan jelen volt, illetve ha el is hagyta ideiglenesen Börzsönyt, később visszatért. Az összeírtak (27 család, 24 fiú) száma arra utal, hogy a pusztulás a Börzsöny vidéken nem volt olyan nagy, mint ahogy korábban feltételezték – a lakosok nyilván elmenekültek, elbújtak, s a török kitarodása után rövidesen visszatértek –, másrészt rendkívül hamar sor került a vidék benépesítésére.

Az 1694. évi egyházlátogatási jegyzőkönyv háromszáz lakosról (15 katolikus, 285 evangélikus) tudósít. Az 1696. évi utolsó dicális összeírás szerint 19 jobbágy- és 53 zsellércsalád élt a faluban, míg a plébániai anyakönyv szerint 1697-ben 475 lélek lakott itt. Az egyházlátogatási jegyzőkönyvek a falu lakosságának egyenletes gyarapodásáról számolnak be. A XVIII. század eleji összeírások szerint magyar, német és csekély számú szlovák családot telepíthettek le a korábban vegyes lakosságú faluba.¹

Börzsöny mv.	A háztartások száma a népesség jogi állapota szerint				A név szerint felsorolt lakosságból		
	nemes	jobbágy	zsellér	összesen	magyar	német	tót
1715	-	36	59	95	70	25	-
1720	1	121	9	131	59	54	8

1715 adózók: 36 jobbágy, 59 zsellér; összesen 95 adózó

Joannes Kis; Stephanus Kis; Michael Szepely (vsz. Szepesy); Stephanus Somogyi; Joannes Magyar; Joannes Pintér; Joannes Révész; Stephanus Bondor; Joannes Szepesz/Szepes; Georgius Nagy; Joannes Mészáros /Mészáros/; Andreas Sviger; Andreas Mészáros /Mészáros/; Stephanus Meszaros /Mészáros/ ;

Georgius Pintér; Mathias Stémer; Stephanus Eördögh /Ördög/; Joannes Pethő; Georgius Szalaki (vsz. Szalóki); Thomas Pernikll; Gerogius Rakoncsai /Rakoncai/; Paulus Pintér; Stephanus Farkas; Paulus Lex (vsz. Törvényes); Georgius Kis; Michael Szebelebi /Szebellébi/; Joannes Mitnaur; Thomas Mitnaur; Michael Szabo /Szabó/; Stephanus Kovacs /Kovács/; Georgius Kovacs /Kovács/;

Andreas Pintér; Georgius Meszaros /Mészáros/; Andreas Pinter /Pintér/; Georgius Pinter /Pintér/; Joannes Pinter /Pintér/ id.; Joannes Farkas; Joannes Kis; Stephanus Kis; Andreas Kemb; Thomas Pintér; Andreas Palis; Andreas Feier /Fehér/; Stephanus Nagy; Martinus Dére; Georgius Piri /Piri/; Georgius Szader; Martinus Cizmadia /Csizmadia/;

Joannes Czenkll; Stephanus Palis; Stephanus Kolcza /Kolcsa/; Joannes Szenkll; Georgius Léner; Valentinus Meszaros /Mészáros/; Andreas Szaller; Georgius Nagyorky (vsz. Nagyodi); Andreas Varga; Georgius Kadell; Joannes Eördögh /Ördög/; Andreas Kócs; Joannes Lukacs /Lukács/; Joannes Lazar /Lázár/; Andreas Koh /Kócs/; Paulus Pal /Pál/; Joannes Svab;

Mathias Kisler; Mathias Perih; Georgius *Pap*; Joannes *Kis*; Andreas *Kis*; Joannes Teiffel; Stephanus Lazar /*Lázár*/; Laurentius *Kis*; Andreas *Szepessy*; Joannes Tencz; Stephanus Kemp; Valentinus Promer; Andreas Czvak; Joannes Szabo /*Szabó*/;

Georgius Somorky /*Szomori*/; Joannes *Pintér*; Andreas *Aczél*; Georgius Szakll (vsz. *Szakáll*); Andreas Takacs /*Takács*/; Stephanus Koh /*Kócs*/; Joannes Marzel /*Marcel*/; Paulus *Zeberény*; Martinus Kemp; Georgius Lehl /*Lehel*/; Stephanus *Szepes*; Andreas Hoszszu /*Hosszú*/; Georgius *Nagy*; Joannes Trampor; Michael *Révész*; Andreas *Rakonczay*.

71 magyar családnév, 75%

Szláv 2 (Palis /2/) 2%

Német 22 (Sviger, Stémer, Pernikll, Mitnaur /2/, Kemb, Szader, Czenkll /2/, Léner, Szaller, Kadell, Svab, Kisler, Perih, Teiffel, Tencz, Kemp /2/, Promer, Czvak, Trampor) 23%

1720 adózók: 118 családfő, 1 extraneus, 1 nemes; összesen 120 fő (!)

Joannes *Kiss*; Andreas *Kiss*; Joannes Eördög /*Ördög*/; Stephanus Frenkell; Stephanus Glazer; Stephanus Tajbell; Laurentius *Kiss*; Andreas *Pásztor*; Andreas *Szepessi* özv.; Joannes Bandor (vsz. *Bondor*); Simon Fabján /*Fábián*/; Stephanus Kemp; Joannes Prumell; Andreas Stank; Joannes Flajser; Georgius *Somogyi*; Joannes Pinter /*Pintér*/; Georgius Prommer; Andreas Staller; Andreas *Pál* özv.; Andreas Béber; Andreas Czvák; Martinus Czervenák; Georgius Libniczki; Paulus Zeberin /*Zeberény*/; Thomas Trامل; Matthias *Székényes*; Georgius Lehell /*Lehel*/; Martinus Krósz; Georgius Kenik; Andreas Suster; Georgius *Nagy* özv.; Georgius Krepesz; Joannes Trامل; Michael Revész /*Révész*/;

Andreas Cservenák; Joannes Bebell; Joannes *Kiss*; Stephanus *Kiss*; Michael *Szepessy*; Stephanus *Somogyi*; Stephanus Unger; Joannes *Pintér*; Joannes *Révész*; Stephanus Banner; Joannes Czipszer; Georgius *Nagy*; Joannes Flajser; Stephanus Sindler; Andreas Flajser; Stephanus Flajser; Georgius Pinter /*Pintér*/; Casparus Sváb;

Matthias Stanner; Joannes Flajser; Joannes Tukmakher; Georgius Groser; Georgius Kliber; Georgius Krisner; Georgius Trom; Joannes Tajbell; Matthias Pész; Georgius Kadell; Georgius Rakoncz /*Rakonczai*/; Joannes Frankov; Stephanus Wolff; Georgius Taics (vsz. Deutsch); Georgius *Kiss*; Michael *Szabó*;

Georgius Smith; Andreas Pinter /*Pintér*/; Georgius Loska; Andreas Pinter /*Pintér*/ ifj.; Georgius Pinter /*Pintér*/; Joannes Pinter /*Pintér*/; Joannes Wolff; Joannes *Kiss*; Gregorius Suller; Joannes *Kiss* ifj.; Stephanus *Kiss*; Andreas Kemp özv.; Thomas Pinter /*Pintér*/; Andreas Palis; Simon Krisner; Stephanus Grósz; Martinus *Dere*; Georgius Pericht; Stephanus Smith;

Joannes Tenczer; Michael Korcsek; Martinus *Csizmár*; Rosina Czenklen; Stephanus Palis; Georgius *Szalai*; Joannes Czenkl; Joannes Turczer; Joannes Tegfelder; Georgius Koka /*Kóka*/; Valentinus Flajser; Georgius Balis (vsz. Palis); Andreas *Király*;

Georgius *Nagyodi*; Stephanus *Soós*; Joannes Kolik; Stephanus Kolczer; Andreas *Kólc*; Joannes *Lukács*; Joannes Klazer; Daniel Brecz; Andreas Kólczer; Martinus Kemp; Joannes Czader; Joannes Sváb; Joannes Tisler; Matthias Pericht; Joannes *Urbán*; Michael *Farkas* özv.; Stephanus *Molnár* özv.

Extraneusok: 1 Georgius *Kovács*;

Nemes szőlőbirtokosok: 1 Placidus /*Békés*/.

49 magyar családnév, 41%

Szláv 13 (Cservenák /2/, Libniczki, Kenik, Pész, Loska, Palis /3/, Korcsek, Kolik, Brecz, Frankov) 11%
Német 58 (Frenkell, Glazer, Tajbell /2/, Kemp /3/, Prumell, Stank, Flajser /6/, Prommer, Staller, Béber, Czvák, Trامل /2/ Grósz /2/, Suster, Krepesz, Bebell, Unger, Banner, Czipszer, Sindler, Sváb /2/, Stanner, Tukmakher, Groser, Kliber, Krisner, Trom, Kadell, Wolff /2/, Deutsch, Smith /2/, Suller, Krisner, Pericht /2/, Tenczer, Czenklen, Czenkl, Turczer, Tegfelder, Kolczer /2/, Klazer, Czáder, Tisler) 48%

Származási helyre utaló családnév: Szebelébi /Szebelléb hn. Hont m./; Rakoncai /Rakonca hn. Hont m./; Somogyi /Somogy hn. Somogy m., Bars, Baranya, Bihar m./; Szepessi /Szepes hn. Szepes m./; Szalóki /Szalók hn. Heves, Sáros, Szepes és más m./; Piri /Pir hn. Hont m./; Kolcsa /Kolcsva, Kolcsó hn. Szepes m./; Szomori /Szomor hn. Komárom m./; Nagyodi /Nagyod hn. Bars m./; Kólc /Kócs, Kolcs hn. Szatmár m./.

Szerzőnk így összegzi Nagyörzsöny demográfiai változásait: Lehet, hogy a pestis, a kuruc háborúk időszaka, vagy a jobb megélhetés reménye vitt felvidéki jobbágyokat az ország más vidékeire a török hódoltság utáni időszakban. Örsönynek azonban, úgy látszik nagyobb volt a visszatartó ereje, sőt vonzereje, mint sok Hont megyei községnek, mivel inkább ide települtek be. A nagyörzsönyi lakosság növekedése a XVIII. században, 1720-1769 között kétszeres, 1769-1828 között másfélszeres volt. A legnagyobb mértékű az Ipoly-völgy települései között, országosan is kiemelkedő.²

Egy internetes portálon a betelepült német lakosok származási helyéről is olvashatunk: A török kiűzése (1686) utáni években indult meg Örsönybe és a szomszédos Vámosmikolára a felvidéki katolikus telepesek bevándorlása. Valószínűleg a két falut birtokló esztergomi érsekség szervezte ezt meg azzal a céllal, hogy a nagyrészt evangélikus Örsönybe és református Mikolára „jobban kezelhető”, hűségesebb jobbágyokat telepítsen. A két településre érkező családok többsége a Németpróna (ma Szlovákia, szlovákul Nitrianske Pravno, németül Deutschproben) környéki német helységekből érkezett ide, beáramlásuk kb. két nemzedéken át, a XVIII. század közepéig tartott.³ Az ismeretlen szerző hasznos adatokkal járul hozzá Örsöny és Vámosmikola telepeseinek eredetéhez, ugyanakkor abban téved, hogy Mikola is az esztergomi érseki uradalomhoz tartozott.

Ipolytölgyes – Hont vármegye, Báth /Báthi járás/

A török kiűzése után a lakosság létszáma növekedésnek indult az Ipoly menti településeken. Magyar és idegen ajkú telepesek érkeztek a falvakba. A birtokviszonyok a török uralom megszűnte után sem változtak meg: Tölgyes földesura továbbra is az esztergomi káptalan maradt.

Bél Mátyás, a XVIII. század tudós lelkésze, polihistora Notitiájában a damasdi vár tartozékaként említi *Tölgyest*, melynek 21 jobbágyából 18 volt magyar, 3 szlovák nevű. Vályi katolikus magyar faluként veszi fel, földesura az esztergomi káptalan.

Tölgyes	A háztartások száma a népesség jogi állapota szerint				A név szerint felsorolt lakosságból		
	nemes	jobbágy	zsellér	összesen	magyar	német	tót
1715	-	12	8	20	14	-	6
1720	-	21	-	21	16	-	5

1715 adózók: 12 jobbágy, 8 zsellér; összesen 20 családfő

Georgius Thoth /*Tóth*/; Joannes Sziva; Petrus *Varga*; Gregorius Kulay (vsz. *Kurali*); Petrus Fazokas /*Fazekas*/; Joannes Viczencz; Wolfgangus Thoth /*Tóth*/; Stephanus Restas /*Rostás*/; Joannes Nagy; Moczez Fasokas /*Farkas*/; Stephanus Kuraly /*Kurali*/; Michael *Varga*; Joannes Hegedus /*Hegedűs*/; Stephanus Kis; Georgius Sebelebi /*Szebelébi*/; Andreas Rostas /*Rostás*/; Thomas Thoth /*Tóth*/; Joannes Demin /*Deméndi*/; Joannes Nagy; Georgius Lovas.

18 magyar családnév, 90%

Szláv 2 (Sziva, Viczencz) 10%

1720 adózók: 21 családfő, 1 extraneus

Georgius Mikov; Georgius Lörincz /*Lőrincz*/; Joannes Sziva; Petrus *Varga*; Petrus *Fazekas*; Joannes Viczencz; Joannes Toth /*Tóth*/; Stephanus *Rostás*; Joannes Nagy;

Mojzes *Farkas*; Stephanus Kuralj /*Kurali*/; Michael *Varga*; Joannes *Hegedűs*; Stephanus *Kiss*; Joannes Demjendi /*Deméndi*/; Andreas *Rostás*; Thomas *Tóth*; Joannes *Márton*; Georgius Nagy özv.; Gregorius Kurálj /*Kurali*/; Joannes *Molnár*.

extraneusok: 1 Laurentius Kovacs /*Kovács*/ öz.

19 magyar családnév, 86%

Szláv 3 (Sziva, Mikov, Viczencz) 14%

Származási helyre utaló családnév: Deméndi /*Deménd* hn. Hont m./; Kurali /*Kuraly* hn. Esztergom m./; Szebelébi /*Szebelléb* hn. Hont m./.

Ipolykiskeszi – Hont vármegye, Báth /Báthi járás/

Az összeírások adatai szerint kisebb mérvű szlovák beszivárgás történt a faluba. Vályi az esztergomi káptalan katolikus magyar falujaként említi.

Kis-Keszi	A háztartások száma a népesség jogi állapota szerint				A név szerint felsorolt lakosságból		
	nemes	jobbágy	zsellér	összesen	magyar	német	tót
1715	-	7	10	17	17	-	-
1720	-	15	-	15	13	-	2

1715 adózók: 7 jobbágy, 10 zsellér; összesen 17 családfő

Michael Czibula; Joannes Csakvary /*Csákvári*/; Georgius Laczlo /*László*/; Stephanus Monar /*Molnár*/; Gregorius Pap; Stephanus Csipat; Georgius Borsos; Joannes Kicsidy /*Kicsindi*/; Joannes Domonkos; Georgius Pap; Georgius Domonkos; Michael Kalman /*Kálmán*/; Michael Racz /*Rác*/; Joannes Domonkos; Georgius Pap ifj.; Benedictus Szabo /*Szabó*/; Michael Fekete.

15 magyar családnév, 88%

Szláv 2 (Czibula, Csipat)12%

1720 adózók: 15 családfő

Georgius Borsos; Stephanus Kicsinyi/*Kicsindi*/; Joannes Domokos; Georgius Pap; Georgius Domokos özv.; Michael Kalmán /*Kálmán*/; Emericus Racz; Gregorius Beneffy; Stephanus Fekete; Michael Czibulya; Joannes Csákvári; Georgius László; Stephanus Molnár özv.; Michael Pap; Stephanus Csipák.

13 magyar családnév, 87%

Szláv 2 (Czibulya, Csipák) 13%

Származási helyre utaló családnév: Csákvári /Csákvár hn. Fejér m./; Kicsindi /Kicsind hn. Esztergom m./

Ipolyszalka – Hont vármegye, Báth /Báthi járás/

Szervezett telepítésről nincs tudomásunk, az összeírások adatai viszont németek és tótok betelepedéséről vallanak. Mária Terézia mezővárosi címet és vásárjogot adományoz. Vályi már magyar mezővárosként írja le, lakosai katolikusok és másfélék. Földesura az esztergomi érsekség.

Szalka	A háztartások száma a népesség jogi állapota szerint				A név szerint felsorolt lakosságból		
	nemes	jobbágy	zsellér	összesen	magyar	német	tót
1715	-	30	27	57	57	-	-
1720	-	62	3	65	57	3	2

1715 adózók: 30 jobbágy, 27 zsellér; összesen 57 családfő

Joannes Komjati /*Komjáti*/; Stephanus Nagy; Benedictus Monar /*Molnár*/; Martinus Nyllas /*Nyilas*/; Joannes Bogati /*Bogáti*/; Michael Monar /*Molnár*/; David Sós; Joannes Hutyka; Stephanus Nemet /*Német*/; Stephanus Kövesdy /*Kövesdi*/; Gregorius Iuhasz /*Juhász*/; Adamus Varga; Joannes Varga; Michael Juhasz /*Juhász*/;

Stephanus Iosa /*Józsa*/; Joannes Pesti; Georgius Bokor; Stephanus Bakay; Andreas Paszyi (vsz. *Pásztói*); Joannes Mikecsi; Mathias Veres; Michael Kis; Joannes Turczel; Adamus Veres; Joannes Imre; Gerogius

Bussay; Michael Kicsendi /Kicsindi/; Andreas Szász; Joannes Iuhasz/Juhász/; Joannes Ölvedi /Ölvedi/; Joannes Német; Paulus Karacson /Karácsony/; Andreas Bella; Joannes Thoth /Tóth/; Andreas Jenei; Michael Német; Georgius Rózan; Stephanus Kuraly /Kurali/; Michael Parkany /Párkányi/; Mathias Ray /Raj/; Joannes Kovacs /Kovács/; Joannes Nyakas; Georgius Veres; Stephanus Monarn /Molnár/; Joannes Sagi /Sági/; Stephanus Hutyka; Stephanus Pesti; Stephanus Hegedus /Hegedűs/; Joannes Kallo /Kalló/; Thomas Halo /Háló/; Michael Beder; Michael Halo /Háló/; Joannes Fodor; Andreas Suly /Sülyi/; Nicolaus Maradi; Joannes Zolomi /Zólyomi/; Stephanus Thot /Tóth/.

52 magyar családnév 91%

Szláv 3 (Rózan, Hutyka /2/) 5%

Német 2 (Turczel, Beder) 4%

1720 adózók: 62 családfő, 1 extraneus

Stephanus Bákai /Bakai/; Andreas Páldi; Andreas Béll (vsz. Béli); Joannes Németh; Georgius Eölyvedi /Ölvedi/; Joannes Juhász; Georgius Imre; Michael Kicsindi; Georgius Bussay; Paulus Imre; Adamus Veress; Joannes Turczell; Michael Kiss; Matthias Veress; Georgius Dudás; Stephanus Szölössy /Szőlősi/; Joannes Mikecs; Adamus Varga; Georgius Nagy; Joannes Pesti;

Stephanus Jósa /Józsa/; Michael Juhász; Joannes Pap; Joannes Varga ifj.; Joannes Gasov; Gregorius Juhász; Stephanus Kövesdi; Joannes Hutyka; David Soós; Michael Molnár alias Pap; Joannes Bodácsi; Stephanus Nemeth /Németh/; Benedictus Molnár; Stephanus Nagy; Michael Rötth; Joannes Komjáti; Andreas Sipos; Michael Toth /Tóth/; Joannes Zolyomi /Zólyomi/; Nicolaus Marada /Maradi/; Andreas Sülye /Sülyi/; Joannes Fodor; Michael Holló; Joannes Beder; Thomas Holló; Martinus Nagy az esztergomi érsekség ispánja; Joannes Holló özv.; Joannes Hegedűs;

Michael Mikécs /Mikecs/; Michael Molnár; Stephanus Pesti; Emericus Molnár; Petrus Pap; Joannes Varag /Varga/ özv.; Joannes Nyakas; Georgius Németh; Stephanus Kovács; Matthias Raj; Joannes Kovács; Georgius Rossán; Andreas Jeney /Jenei/; Joannes Toth /Tóth/.

extraneusok: 1 Martinus Nagy

57 magyar családnév, 90%

Szláv 3 (Gasov, Hutyka, Rossán) 5%

Német 3 (Turczell, Rötth, Beder) 5%

Származási helyre utaló családnév: Komjáti /Komját hn. Ugocsa és Vas m.; Komjáti hn. Nyitra és Torna m.; Bogáti / Bogát hn. Somogy, Szabolcs, Vas és más m.; Kövesdi /Kövesd hn. Hont és más m.; Pesti /Pest hn. Pest m.; Bakai /Baka hn. Hont és Pozsony m.; Pásztói /Pásztó hn. Hont, Heves és Nyitra m.; Bussai /Bussa hn. Nógrád m.; Kicsindi /Kicsind hn. Esztergom m.; Ölvedi /Ölved hn. Esztergom, Trencsén és Hont m.; Jenei /Jenő Heves, Nógrád, Pest és más m.; Kurali /Kuraly hn. Esztergom m.; Párkányi /Párkány hn. Esztergom m.; Sági /Ság hn. Hont, Nógrád és más m.; Sülyi /Süly hn. Heves, Pest, Pozsony m.; Zólyomi /Zólyom hn. Zólyom m.; Páldi /Páld hn. Hont és Pozsony m.; Béli /Bél hn. Hont, Pozsony és más m.; Szőlősi /Szőlős, Szöllös hn. több m./.

Letkés – Hont vármegye, Báth /Báthi járás/

A század elején végzett összeírások szinte kizárólag magyarok jelenlétéről tanúskodnak. Vályi is magyarok lakta katolikus faluként mutatja be, melynek földesura az esztergomi káptalan, s Tölgyes filiája.

Letkés	A háztartások száma a népesség jogi állapota szerint				A név szerint felsorolt lakosságból		
	nemes	jobbágy	zsellér	összesen	magyar	német	tót
1715	-	11	22	33	33	-	-
1720	-	34	1	35	33	-	1

1715 adózók: 11 jobbággy, 22 zsellér; összesen 33 családfő

Franciscus *Simon*; Gregorius *Bakos*; Joannes Szegeny /*Szögyényi*/; Joannes Boitay /*Bajtai*/; Andreas Suria (vsz. *Surja*); Andreas Sögyi /*Szögyi*/; Stephanus *Veres*; Joannes Kovacs /*Kovács*/; Stephanus *Varga*; Andreas *Csergi*; Andreas *Simon*; Albertus *Simon*; Andreas Szögyen /*Szögyényi*/; Martinus Gyongyessi /*Gyöngyösi*/;

Benedictus Kovacs /*Kovács*/; Benedictus *Csergi*; Michael Szögy /*Szögyi*/; Michael Szögyi /*Szögyi*/; Stephanus *Simon*; Joannes Török /*Török*/; Mathias Kossany; Joannes Kovacs /*Kovács*/; Michael *Varga*; Petrus Szügyen /*Szögyényi*/; Stephanus *Csergi*; Michael *Nagy*; Andreas *Kis*; Nicolaus *Kalos*; Joannes Szögy /*Szögyi*/; Michael *Pap*; Andreas *Kosany*; Gregorius Bodis /*Bódis*/; Paulus Iokay /*Jókai*/.

31 magyar családnév, 94%

Szláv 2 (Kossany, Kosany) 6%

1720 adózók: 33 családfő

Michael Pocsy /*Pócsi*/; Andreas *Kiss*; Nicolaus *Koloss*; Paulus Hermán; Michael *Horváth*; Georgius Toth /*Tóth*/; Gregorius Bodis /*Bódis*/; Georgius Hokay /*Hókai*/; Franciscus *Simon*; Gregorius *Bakos*; Joannes Szögenyi /*Szögyényi*/ id.; Joannes Bajtaj /*Bajtai*/;

Andreas *Simon*; Joannes Szögenyi /*Szögyényi*/ ifj.; Stephanus *Kolos*; Stephanus *Tök*; Joannes *Kovács* id.; Stephanus *Varga*; Andreas *Ferencz*; Michael *Simon* özv.; Andreas Szögenyi /*Szögyényi*/; Martinus *Gyöngyösy*;

Andreas *Csergő* ifj.; Michael Szögyi /*Szögyi*/; Stephanus *Simon*; Joannes *Török*; Matthias Kossán; Stephanus *Cserge*; Joannes *Kovács* ifj.; Michael *Varga*; Petrus Szögyi /*Szögyi*/; Blasius *Cserge*; Joannes *Nagy*.

31 magyar családnév, 94%

Szláv 1 (Kossán) 3%

Német 1 (Hermán) 3%

Származási helyre utaló családnév: Bajtai /Bajta hn. Hont m./; Szögyi /Szölgy hn. Zemplén m./; Csergi /Csörög hn. Bács m./; Szögyényi /Szögyén hn. Esztergom m./; Gyöngyösi /gyöngyös hn. Heves és Somogy m./; Jókai /Jóka hn. Pozsony m./; Pócsi /Pócs hn. Szabolcs m./; Hókai /Hóka hn. Szepes m./.

Leléd – Hont vármegye, Báth /Báthi járás/

A török korban pusztává sorvadt faluba az összeírások szerint idegen ajkú népesség érkezett. Vályi is vegyes, magyar és tót faluként szerepelteti az esztergomi érsekség birtokaként. Lakói katolikusok.

Leléd	A háztartások száma a népesség jogi állapota szerint				A név szerint felsorolt lakosságból		
	nemes	jobbággy	zsellér	összesen	magyar	német	tót
1715	-	9	11	20	10	2	8
1720	-	17	3	20	5	4	8

1715 adózók: 9 jobbággy, 11 zsellér; összesen 20 családfő

Paulus Kolar; Joannes *Kis*; Joannes Bobok; Michael *Miskei*; Joannes Arpa /*Árpa*/; Martinus Hugyec; Andreas Arpa /*Árpa*/; Andreas Biro /*Biró*/; Joannes Bodnar /*Bodnár*/; Andreas Gaidos /*Gajdos*/; Andreas Socz; Andreas Nemet /*Német*/; Ladislaus Bobkov; Antonius Svecz; Joannes Kraicsi; Paulus *Palocsi*; Thomas Blaska; Georgius Krausz; Michael Praum; Joannes Sztreha.

9 magyar családnév, 45%

Szláv 8 (Kolár, Bobok, Hugyec, Bobkov, Svecz, Kraicsi, Blaska, Sztreha) 40%

Német 3 (Socz, Krausz, Praum) 15%

1720 adózók: 33 családfő

Joannes Pányi; Joannes Veres; Georgius Toth /Tóth/; Michael Sipos; Stephanus Kassai; Blasius Tóth; Michael Tóth; Joannes Czene; Stephanus Szentes; martinus Zalabai; Stephanus Kassai ifj.; Gregorius Pereszlinyi /Pereszlényi/; Stephanus Hegedűs;

Joannes Eörhegy /Őrhegy/; Martinus Hajdú; Georgius Csabrányi /Csábrági/; Joannes Tóth özv.; Georgius Gaál; Joannes Pásztor; Stephanus Tóth; Urbanus Pereszlényi; Georgius Pethő; Jacobus Tóth; Joannes Lakatos;

Gregorius Kassai; Joannes Kassai; Gregorius Kovács; Joannes Súth; Gregorius Batár; Joannes Pethő; Andreas Borbély; Joannes Tóth György; Joannes Forgóly /Forgó/.

32 magyar családnév, 97%

Szláv -

Német 1 (Súth) 3%

A családnévanyag erőteljes elmagyarosodásra utal!

Származási helyre utaló családnév: Palocsi /Palocsa hn. Sáros m./; Pányi /Pány hn. Abaúj m./; Kassai /Kassa hn. Abaúj m./; Zalabai /Zalaba hn. Hont m./; Pereszlényi /Pereszlény Hont m./; Őrhegy /Őrhegy Hont m./; Csábrági /Csábrág hn. Hont m./.

Bajta – Hont vármegye, Báth /Báthi járás/

Vályi tót faluként veszi fel. A katolikusok lakta község az esztergomi érsek birtoka.

Bajta	A háztartások száma a népesség jogi állapota szerint				A név szerint felsorolt lakosságból		
	nemes	jobbággy	zsellér	összesen	magyar	német	tót
1715	-	7	6	13	13	-	-
1720	-	15	-	15	9	-	6

1715 adózók: 7 jobbággy, 6 zsellér; összesen 13 családfő

Andreas Siraki /Siroki/; Andreas Hornyak; Stephanus Sitvay /Zsitvai/; Paulus Kis; Joannes Toth /Tóth/; Joannes Varga; Stephanus Kuraly /Kurali/;

Joannes Bercz /Berec/; Michael Hegedus /Hegedűs/; Michael Kuraly /Kurali/; Mathias Fejer /Fehér/; Georgius Kuraly /Kurali/; Andreas Hegedus /Hegedűs/.

12 magyar családnév, 92%

Szláv 1 (Hornyák) 8%

1720 adózók: 14 családfő, 6 idegen

Andreas Hegedűs; Michael Kuraly /Kurali/; Georgius Kurály /Kurali/; Andreas Siraki /Siroki/; Joannes Mondok; Stephanus Litván; Paulus Kiss; Joannes Tóth;

Stephanus Sitva /Zsitvai/ ifj.; Stephanus Sitva /Zsitvai/; Joannes Bercz; Stephanus Kurályi /Kurali/; Michael Hegedűs; Joannes Hornyák özv.;

extraneusok: 6 Michael Kovács; Nicolaus Rác; Joannes Varga; Georgius Nagy; Paporane özv.; Michael Sitva /Zsitvai/ özv.

18 magyar családnév, 97%

Szláv 1 (Hornyák)

Bizonytalan 1 (Paporane)

Származási helyre utaló családnév: Siraki /Sirok hn. Heves m./; Zsitvai /Zsitva hn. Somogy m. és folyónév; Bars m-ben ered, Komárom m-ben ömlik a Nyitrába/; Kurali /Kuraly hn. Esztergom m./.

Garamkövesd – Hont vármegye, Báth /Báthi járás/

A török háborúk idejében megfogyott lakosokat az esztergomi érsekség tótokkal gyarapította, a kik azonban azóta teljesen megmagyarosodtak.⁴

Az 1716-18. évi tanúvallomások után megszűnt a református gyülekezet, mely valószínűleg a tótok betelepítésével hozható összefüggésben.⁵ Katolikus anyaegyházát Kicsindről 1711-ben helyezték át, temploma 1734-ben épült.

Kövesd /Garam/	A háztartások száma a népesség jogi állapota szerint				A név szerint felsorolt lakosságból		
	nemes	jobbágy	zsellér	összesen	magyar	német	tót
1715	-	24	6	30	7	1	22
1720	-	30	-	30	18	2	10

1715 adózók: 24 jobbágy, 6 zsellér; összesen 30 családfő

Georgius Iuhasz /*Juhász*/; Andreas Solany (vsz. *Zsolnai*); Melchior Sztraka; Andreas Uhlyarik; Georgius Paita /*Pajta*/; Martinus Pasztorov; Joannes Zaty; Georgius Golany; Martinus Abraham /*Ábrahám*/; Martinus Stigell; Joannes Parkanszky; Jacobus Hrlicska;

Georgius Nyemcsan; Stephanus Feita; Stephanus Gavor; Simon Domaniczky; Jacobus Hornyak; Joannes Hornyak; Melchior Juhasz /*Juhász*/; Mathias Domanka;

Martinus Udovecz; Georgius *Dobrai*; Andreas Chmella; Stephanus Domaniczka; Michael Kovacs /*Kovács*/; Georgius *Mondgyak*; Martinus Koszecz; Andreas *Szui*; Mathias *Varga*; Adamus Puskas /*Puskás*/.

11 magyar családnév, 37%

Szláv 18 (Sztraka, Uhlyarik, Pasztorov, Zaty, Golany, Parkanszky, Hrlicska, Nyemcsan, Feita, Gavor, Domaniczky, Hornyak /2/, Domanka, Udovecz, Chmella, Domaniczka, Koszecz) 60%

Német 1 (Stigell) 3%

1720 adózók: 28 családfő

Michael *Kovács*; Martinus Koszety; Georgius *Mondgyák*; Georgius *Szárász*; Matthias *Juhász*; Andreas Sdány; Georgius *Simon*; Matthias *Varga*; Joannes Serfözö /*Serföző*/; Georgius Jokell;

Martinus *Pásztor*; Thomas Zatik; Georgius Golány; Jacobus Abraham /*Ábrahám*/; Matthaeus Stenkov; Joannes Parkánszki; Jacobus Hriczka;

Georgius Nyemcsán; Martinus *Fajta*; Stephanus *Gábor*; Simon *Ugrász*; Jacobus Hornyák; Joannes Marikell; Martinus Tomanka; Martinus Dovecz; Stephanus *Dobra*; Stephanus Mele; Stephanus Tomaniczka.

13 magyar családnév, 46%

Szláv 12 (Koszety, Sdány, Hornyák, Zatik, Golány, Stenkov, Párkánszki, Hriczka, Nyemcsán, Tomanka, Dovecz, Tomaniczka) 43%

Német 3 (Jokell, Marikell, Mele) 11%

Származási helyre utaló családnév: Pajta /Pajta hn. Liptó és Nógrád m./; Párkánszki /Párkány hn. Esztergom m./; Szui /Szuha hn. Gömör, Heves, Nógrád, Pozsony és más m./; Dobrai /Dobra hn. Gömör, Trencsén, Zemplén és más m./.

Helemba – Hont vármegye, Báth /Báthi járás/

1685-ben Helemba egészen pusztá, a török háborúk végén a település megsemmisült. Nem tudni, hogy a törökök vagy a felszabadító keresztény seregek végezték-e a pusztítást. Az 1696-os összeírás szerint lerombolt falu. A XVIII. század elején az összeírások kizárólag magyar családfőket említenek. A reformáció hatására Kálvin követőivé vált lakosok közül a század második felében 4-5 család elhagyta a községet.⁶ Vályinál magyar faluként szerepel, katolikus lakosokkal, kiknek földesuruk az esztergomi káptalan. Szalka filiája.

Helemba	A háztartások száma a népesség jogi állapota szerint				A név szerint felsorolt lakosságból		
	nemes	jobbágy	zsellér	összesen	magyar	német	tót
1715	-	9	10	19	19	-	-
1720	-	18	-	18	18	-	-

1715 adózók: 9 jobbágy, 10 zsellér; összesen 19 családfő

Thomas Dudas /*Dudás*/; Michael *Laki*; Andreas Macsai /*Mácsai*/; Andreas Macsai /*Mácsai*/ ifj.; Gregorius Keles /*Kelés*/; Joannes Taplo /*Tapló*/; Michael Török /*Török*/; Paulus Dudas /*Dudás*/; Andreas Thoth /*Tóth*/;

Joannes *Keliki*; Joannes *Lonta*; Martinus Keles /*Kelés*/; Joannes Bogdany /*Bogdány*/; Joannes *Koczka*; Stephanus *Sós*; Michael *Berze*; Mathias Kemencsik; Georgius *Sallay*; Michael Kölles /*Köles*/.

18 magyar családnév, 95%

Szláv 1 (Kemencsik) 5%

1720 armalisták: 18 (nemesi levéllel rendelkezők, akik birtokadományban nem részesültek)

Stephanus *Soós*; Joannes *Koczka*; Martinus *Laki*; Martinus *Kolos*; Joannes *Lontai*; Joannes *Tapló*;

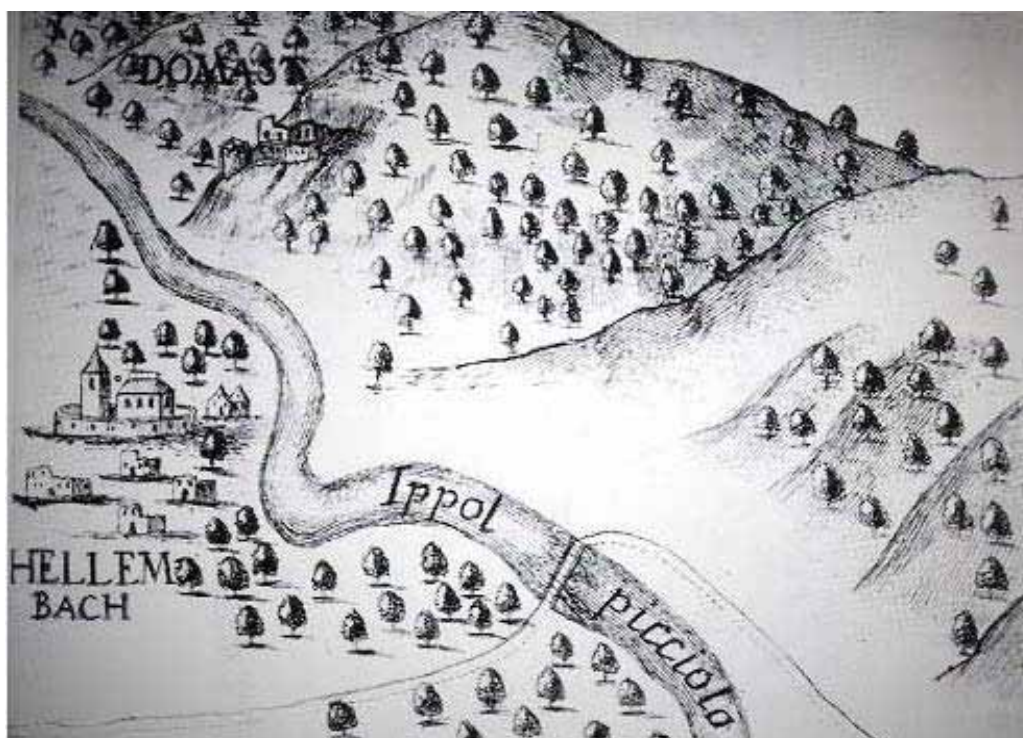
Michael Török /*Török*/; Gregorius Kolós /*Kolos*/; Andreas Mászi /*Mácsai*/ id.;

Andreas Mászi /*Mácsai*/ ifj.; Michael *Laki*; Thomas *Boros*; Andreas *Paál*; Michael *Koloss*; Georgius *Sallay*; Michael Berzen /*Börzsöny*/; Martinus *Kabárcs*; Joannes Bogdany /*Bogdány*/.

17 magyar családnév, 95%

Szláv 1 (Kabárcs) 5%

Származási helyre utaló családnév: Mácsai /*Mácsa* hn. Pest, Turóc és más m./; Lontai /*Lontó* hn. Hont m./; Sallai /*Salló*, *Sarló* hn. Bars és Hont m./; Laki /*Lak* hn. Heves, Komárom és más m./.

Helemba és a damásdi vár a török háborúk után

Ipolydamásd – Hont vármegye, Báth /Báthi járás/

1685-ben Domas egészen pusztá, a vára romokban van. 1701-ben a sztopkói várhoz tartozott a damásdi kastély. A tulajdonosai Pethő István örökösei: Kapy Krisztina, Pethő Ferenc és Perenyita Mária. Ezt követően a várról már nem esik szó oklevelekben vagy határjárási perekben.⁷

Az 1690-es pestisjárvány után Privigyé környékéről érkező szlovákokkal telepítették be a védett völgybe költözött Damásdot. A falu az Ódamásd nevű területről a 1804-ben települt át jelenlegi helyére, az Ipoly partjára.⁸

A hajdan magyar községbe a törökdúlások után tótokat telepítettek.⁹

Az újabb keletű megyei monográfia szerint Damásd falu már a török kor elején elnéptelenedett. 1590-ig Tamásvára pusztaként, majd a vár újbóli magyar kézre kerülése után újratelepülve, 1597-ben 8 lakott és 18 pusztatelkes faluként írták össze, de 1685-ben ismét pusztaként szerepel. A jelenleg Ódamásdnak nevezett helyen, a mai falutól északnyugatra fekvő domboldalon jött létre a török kort követően a második település, melyen 1696-ban, Privigyé/Prievidza környékéről az esztergomi káptalan által idetelepített 11 szlovák zsellér élt. Mai helyére 1803-ban települt át a lakosság, mivel lakóhelyük határa szűknek bizonyult, és újabb területet akartak művelés alá vonni.¹⁰

Vályi tót faluként veszi számba, lakosai katolikusok, földesura az esztergomi káptalan.

Damasd /Ipoly/	A háztartások száma a népesség jogi állapota szerint				A név szerint felsorolt lakosságból		
	nemes	jobbágy	zsellér	összesen	magyar	német	tót
1715	-	3	18	21	4	1	16
1720	-	21	-	21	1	2	18

Korcsmáros László szerint az 1715. évi összeírásban szereplő 21 családfő neve közül 2 magyar (Pólya /megjegyzésre érdemes, hogy a Gólya nevet olvassa Pólya-nak/ és Dudás, és az előbbi esetében a Puffa családnév elírására gyanakodik), 17 szláv és 2 más eredetű (Spolingh, Grotar).¹¹ Az 1720-ban összeírt adózó családfők száma és a családnevek nagy része is megegyezik az 1715-ben összeírtakéval. Új nevek: Róth, Gajdos, Korcsok, Oravec, Hrincsár, Sutka, Sinkovik. /7/

1715 adózók: 3 jobbágy, 18 zsellér; összesen 21 családfő

Andreas Tissoczi /*Tiszóci*/; Joannes Golya /*Gólya*/; Joannes Dudas /*Dudás*/; Georgius Hromoda; Joannes Spolingh; Mathias Percziar; Andreas Petrekov; Georgius Kraicsik; Mathias Kanya; Mathias Svecz;

Mathias Gyagyel; Thomas Kemp; Joannes Grosar; Joannes Huszak; Paulus Hugyec; Martinus *Rakonczay*; Mathias Pinczel; Petrus Pecznik; Mathias *Rakonczay*; Georgius *Rakonczay*; Joannes Stephanik.

6 magyar családnév, 29%

Szláv 11 (Hromoda, Percziar, Petrekov, Kraicsik, Kanya, Svecz, Gyagyel, Huszak, Hugyec, Pecznik, Stephanik) 53%

Német 4 (Spolingh, Kemp, Grosar, Pinczel) 19%

1720 adózók: 21 családfő, 20 idegen

Matthias Róth; Georgius Rikincsiski; Joannes Huszik; Martinus Rikincsiski; Andreas Tisovszki; Joannes Svecz; Paulus *Gajdos*; Andreas Pecznik; Matthias Konya; Matthias Svecz;

Matthias Gyetyel; Thomas Kemp; Matthias Korcsok; Georgius Oravec; Stephanus Hrincsár; Joannes Huszak; Stephanus Stephanik; Joannes Sutka; Thomas Sinkovik özv.; Petrus Pecznik; Joannes Konya.

1 magyar családnév, 5%

Szláv 18 (Rikincsiski /2/, Huszak /2/, Tisovszki, Svecz /2/, Pecznik /2/, Konya /2/, Gyetyel, Korcsok, Oravec, Hrincsár, Stephanik, Sutka, Sinkovik) 86% Német 2 (Róth, Kemp) 9%

Extraneusok: 20 Laurentius Szebeklepszki; Andreas Kernyisovszki; Georgius Dudok; Joannes Lukácsó; Juda özv.; Jacobus *Huszár*; Oповszki özv.; Michael Mesziár; Georgius Mlinár; Remenarka özv.; Zibrinka özv.; Georgius Pasztir; Andreas Klement; Matthias Uhliár; Matthias Huszák; Andreas *Torma*; Michael Kunyhó; Matthias Groser; Joannes *Kormos*; Georgius *Rostás*.

Családfők listája 1727. május 27-én

Hromada György, Pericht Máttyás, Pufa Pál, Pecnik András, Kunya Márton, Djatel /Gyatyel/ Máttyás, Király Tamás, Korcsok Máttyás, Oravetz György, Korcsok Mihály, Zibritai János, Gója János, Rikincsisky Mihály,

Szabó György, Kunya János, Róth Máttyás, Hrincsár István, Huszák János, Hudecz Pál, Drin György, Pecznik Jakab, Pingál Máttyás, Rikincsisky Márton, Martinkó Mihály, Martinkó György, Gyurcsek János, Pap András, Stephanik Tamás, Snipka Tamás, Kemp Tamás, Szimon János.¹²

Új nevek: Pericht, Pufa, Király, Zibritai, Szabó (vajon az eltűnt Svecz család magyarítása ment végbe?), Drin, Pingál, Martinkó, Gyurcsek, Pap, Snipka, Szimon. (13)

Damásdra vélhetően a századfordulón megkezdődött a magyarok, szlovákok, németek beköltözése. Az újdonsült lakosok a század első évtizedeiben újabb utánpótlást kaptak, elsősorban szlávokat, kisebb arányban németeket, magyarokat. Ugyanakkor a névanyag változása a lakosság cserélődését, egy részének továbbköltözését is jelzi (pl. Spolingh, Grotar, Hromada, Perezjár, Kránsik, stb).

1 HORVÁTH M. é. n. 41-46.

2 HORVÁTH M. é. n. 41-45.

3 <http://www.bazisnagyborzsony.hu/cikkek/falutortenet—nevezetessegek/> Letöltés: 2014. július 8.

4 VIRTER /1906/ 44.

5 HŐKE, 1866. 844.

6 REŠKO - KOSZNOVSZKI 2004 3.

7 KORCSMÁROS 1995 91.

8 Wikipédia – Ipolydamásd. Letöltés ideje: 2014. ápr. 28.

9 VIRTER /1906/ 48.

10 HORVÁTH M. 1998 II. 206-207.

11 KORCSMÁROS 1995 90-93.

12 KORCSMÁROS 1995 97-98.

Alaszka csodálatos hegyei, és egy csodálkozó jávorszarvastehén

CSÁKY KÁROLY

versei

Nóra

(A harmadik unokának)

Kicsiny fejcskéd
a világ fölé emelnéd
las-
san,
hogy figyelmes
lénye legyél
a Teremtés-
nek,
megszemélyesüljön
benned a kozmosz,
értelem ragyogja be
egyre gazdagabb
jelképrendszered.

Arcod még duzzadó
bimbó,
de mosolyod már
kinyílt rózsza,
örömnék
kelyhe,
mit nem árnyékol
gond és fájdalom,
csak ragyogtat
remény és nyugalom,
s árasztja illatát
az ártatlan-
ságnak.

(2014.09.30.)

Rejtekező ördögfiókáink

Íme,
tornácai a
földi pokolnak:

cini-
kusok
cin-
cognak,
acélt gyúrná-
nak
maguknak;
hivalkodnak,
hizakodnak
öntel-
ten;
kapaszkodnak
fel az égig,
létrájukról a
trónt érintik.

Ki lejjebb van,
azt leintik,
e világból is
kinézik,
tiszta szavát
már nem értik;
nincs irgalom,
se kegyelem;
bezárják egy
nagy dobozba,
polcaikon
betapossák
vastag porba.

(2014.10.1.)

Karrier

Uram Isten,
mennyi siker-
történet
ittén.
Növekednek
hegyi legények,
levegőég is
kell már nekik
ebédre,
meg sugógép
a tőzsdére.
Minden multi,
s csak a ciki
meg a sunyi
nyerhet
kincset,
karriert
és
állásbörzét,
fiktív számlát,
sötét lámpást,
mammon-áldást,
fel-
támad-
ás/z/t.

(2014.10.1.)

PETROZSÉNYI NAGY PÁL

A MOTOR

Török tekintete büszkén cirógatta körül fia karcú alakját. Kicsit sovány a kölyök, de szívós – állapította meg tárgyilagosan. Apja fia: napbarnított bőr, arányos formák...

– Gyere a vízbe, apa!

– Rögtön, fiam, rögtön!

A férfi mosolyogva nyújtózkodott el a gyepen. Egész héten hajtott, a gépek még ott zakatoltak benne, ezért mindennek kétszeresen örült: a napnak, mely ugyanolyan gyengéden simogatta, mint ő a fiát, de elsősorban a napnak örült, amiből szinte soha sincs része. Igen, itt valóban csend van, messze az esztergától, a kattogó villamostól, feje felett madarak, előtte a folyó. És még azt mondják, milyen kurva ez az élet! Szó sincs róla! Az élet... na, ha nem is leányálom, azért mégsem olyan ronda, csak meg kell látni a szépet is benne.

Kár, hogy az asszony nem lehet velük. Otthon süt-főz, ugyanis délben kis murit csapnak. A fia tiszteletére, akiből, ha minden jól megy, pár év múlva doktorurat csinál. A felvételi mindenestre sikerült, úgyhogy ma nagy kanállal esznek, még kocsit is kap a kölyök. Ott várja az udvaron, szép meggyszínű járgány, a meglepetés, amelyre a fia tán még álmában sem gondolt. Arcán ismét felvillant a mosoly. Elképzelte, amint a fia megáll a kocsinél, nézi, mustrálgatja... Bezzeg neki még motorra sem tellett! Mit motorra, egy vacak biciklire sem, hála Rákosinak és a proletkultnak. De a fiának azért is szamarat vásárolt, mármint Lada Samarát. Addig gürizett, spórolt, amíg sikerült. Igaz, hogy használt, de csak Lada az.

– Nem jössz? Ússzunk versenyt, fater!

– Ússzunk! – ugrott a vízbe Török. – Egy... kettő... három!

A hűvös habokba fürta magát, de már három méter után érezte, hogy veszíteni fog. Hiába, az évek...

– Jól van, doki, győztél! – fröcskölte szembe a kölyköt.

– Haragszol?

– Nem én.

– Akkor fogócskázunk! Te vagy a fogó! – bukott a víz alá fűgén a legény.

Hirtelen pajkos ötlete támadt. Felmerülvén az apja mögé került, onnan a partra anélkül, hogy Török észrevette volna.

– Laci! Semmi válasz.

– Hahó, hol vagy? – fordult jobbra, kémlelt balra jó fél percen át, áztam megrémült. – Szentséges úristen! A parton senki, a folyó kihalt, ezek szerint... Nem merde végiggondolni, inkább a víz alá bukott. Kimeresztett szemmel úszkált, kezével végigtapogatta a talajt, beletúrt az iszapba. Hasztalan: a fiú sehol sem volt. Esetleg beljebb, ott a mély víz sodrában... Tátogva bukkant felszínre.

– Add vissza, add vissza! – kavart a vízbe, majd újból és újból alámerült.

Tüdeje zihált, egyre több vizet nyelt, amikor váratlanul elkapta az örvény.

– Édesapám! – cikkant elő a fia egy bokor mögül.

Török meghallotta, s teljes erejéből kapálózni kezdett. Hanem a folyó erősebb volt nála. Pillanatok alatt lerántotta a mélybe egy másik világ felé, ahol, ki tudja, talán ő is motorozni fog egyszer.

Jávorszarvas bika teljes pompájában

MOLNÁR JÓZSEF

Halotti beszéd

Most hogy meghaltam, döbbenetet érzek.

E körülöttem állókat is gyötri majd feledés homálya, s a gúny, melynek ruháját némelyek, „na ezt jól megkapták!” – gondolatok közé ékelt siralomban táncoló arccal vállaikra terítik, ugyanúgy le fog peregni, mint a rajtam áthulló homokszemek.

Látom, egyesek már unják, s vele együtt megbánták, együtt megyünk a végső úton, ahol, ezt tanultuk, lelkünk visszatér a Teremtőhöz, hogy ott jól megerősödve a fent is hirdetett ígétől, várva a végítélet órájára, amikor kedves felhőként leereszkedve felöltözünk régvolt ruháinkba, és a cafatokban lógó, szétmálló csontjainkat mankónak használva, ki-ki csendben, s fényerdőben megkeresi régóta föld alá süllyedő fiatalságát, hogy a kezében tartott varázsital, melyet a következő percben kortyintanak le, átvehessék az örök élet őket leginkább megihlető titkát. Már most elkezdem kiáltozni, „ne csalódjatok!”, ha mégsem így történik, ha e „látszólag minden stimmel!” forgatókönyvet addig még akárhányszor átírják, s a tejfölös ég alatt legelésző marhák megsajnálják hiszékenységeitek, miközben rotyyantanak egyet, majd bambán elbógye az estét, takarodóra ballagnak.

Kedves testvéreim, rokonaim barátaim, sosem látott embertársaim! Tegyétek ti is ugyanezt. Csendben bújjatok a kövekhez, a még füstölgő hegyekhez, a még fortyogó tengerekhez, a még hüen lángoló Naphoz. Gondoljatok rám, gondoljatok

a testemmel egybeolvadó Földanyára,
gondoljatok a minket körülvevő mennyre,
és a pokollá izzó emlékeinkre.

Alaszkai állatok

BÖRZSÖNYI ERIKA

Gombvarró vers

Minap gombot felvarrni tqt, cérnát
kerestem, s a szekrény alján megletttem
a varródobozt, mit fiatalasszonyként
használtam hajdan, úgy megörültem, de
romló szemem nem engedett a tqbe
befqznöm, mérgelQdtem: kéne már egy
új szemüveg! Segítség sehol, egyedül vagyok
itthon! Feltúrtam a dobozt, s az alján
ott lapult a sok apró cérnávé, amit vagy húsz éve
tán én tettem el még, egy régi varrás után
ahogy tanított jó anyám. Fiam, ne dobj ki semmit se
ki tudja, még hasznát veszed. . . S én hálával telten
varrtam fel kék anyagra kék cérnával a gombokat.
Mert a tqk bizony mind, kék cérnávégeket
Qriztek meg. Szekrény alján a régi dobozban
ott lapultak annyi éven át, velük a tanítás: fiam, ne
dobj ki semmit se! Így üzent nekem megint anyám,
ki réges rég odaát fqz a tqbe, s angyalokkal öltöget.
Látom magam elQtt hamiskás mosolyát, szememet
előntik a könnyek. Szívemet a hála, míg kezem öltöget,
kék anyagra kék cérnával, kék gombokat.

2007.11.

Alaszkai állatok

CSÁKY KÁROLY

Apátújfalu az 1950-es évektől napjainkig

Az 1950-es évekkel egy új fejezet kezdődött Apátújfalu életében is. Lezárult a magyarság üldözése, megnyílt az *anyanyelvi oktatás* intézménye a községben, megalakult a Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kulturális Szövetsége, a *Csemadok* stb. Mondhatnánk, újra békésebb időszak következett érrefelé is. Többen földhöz jutottak, felújították otthonaikat, sokan pedig új lakóház építéséhez kezdtek.

Sajnos, az élet ezután sem lett problémamentes. Hisz következett a *vallásüldözés* időszaka, a *magántulajdon felszámolása*. Tulajdonosaiktól a kevéske földet is elvették: a nagybirtokokon *állami gazdaság*, a néhány holdas gazdák földjein *szövetkezet* alakult. Felszámolták a *kisipart*, a mesteremberek műhelyeit, szinte mindenfajta *magánszektor* megszűnt. Az emberek jelentős része nem talált munkalehetőséget, az újonnan kialakított közeli határ akadályként került az itt élők elé, így lassan kialakult az *ingázás* a távolabbi szlovák vidékek irányába.

Az egykori vallásüldözést jól tükrözte az itt is tevékenykedett lukanényei plébános, *Lénár Károly letartóztatása 1951. december 9-én*. A fiatal plébánost 1950-ben helyezték Lukanényére s a filiákra: Bátorfaluba, Apátújfaluba, Leszenyére, Ipolyharasztiba és Szlovákgyarmatra. S mert igen tehetséges, agilis, hitéért és magyarságáért bátran kiállt pap volt, üldözték őt, s már korábban is tervezték letartóztatását. Amikor a jelzett napon motorkerékpárján Leszenyéről tartott hazafelé a szentmiséről, Bátorfalu és Apátújfalu közt útját állta a titkosrendőrség; egy teherautóba, majd egy személyautóba tuskolták, Pozsonyba szállították, s bíróság elé állították. A mártír papot a pozsonyi bíróság koholt vádak alapján 17 évi börtönre ítélte. Lénár atya raboskodása alatt a börtönben *gróf Esterházy Jánossal* is találkozott. Tizenkét év után szabadon engedték őt, de még hosszú időn át nem gyakorolhatta papi hivatását, kétkezi munkásként dolgozott Csehország bányáiban, gyáraiban.

A fent említett szomorú esetről, annak előzményeiről több dokumentum is fennmaradt, melyeket a Nagykürtösi Járási Levéltárban őriznek (625/1951.-1/4 Dôv.; 732/151-1/4; T-150/52/88). Ezekben olvashatunk arról, hogy a pap otthonát hívek százai őrizték hosszú időn át, akik közt apátújfalusiak is voltak, akárcsak a letartóztatása miatt fellázadt s elítélt bátor katolikusok közt. Merész kiállása miatt bíróság elé került e faluból *Tóth István Kukučka* (1913), akit hat hónapi feltételes szabadságvesztésre ítélték. Ugyancsak bíróság elé állították a Szlovákgyarmatról Újfaluba került *Petrovics Józsefet* (1925), aki egy hónapi feltételes büntetést kapott. Nem kimélték a megfélemlítéstől az asszonyokat sem. Közülük bíróság elé állt a szintén Szlovákgyarmatról származó apátújfalusi *Ádámné Halgaš Mária* (1924) is. Őt három hónap feltételes szabadságvesztésre ítélték. Feltételes börtönbüntetést kapott még e faluból *Péter Pál* (1925) is. Ezek a példák is bizonyítják, akárcsak a deportált *Bús József* melletti kiállítás, hogy az itteniek nemcsak hitüket gyakorló keresztények voltak, hanem annak megvallásáért, helytállásukért vállalták a börtönbüntetést is.

A *szövetkezetesítés*, a közös gazdálkodás az *1950-es* évek végén indult. A később a lukanényei szövetkezettel egyesített, *Vörös lobogó* név alatt ismert gazdaság az *1980-as évekre* a járás egyik legjobb mezőgazdasági üzeme lett. Szép eredményeket értek el a *gabonatermesztés* terén, *kukoricából* például egy hektáron 6,48 tonna termett. Eredményes volt a *cukorrépatermesztés* is, s a vidéken itt kísérleteztek elsőként nagyüzmi *szőlőműveléssel*. Az állattenyésztés terén a *fejőstehenek tartására*, a *baromfi-* és a *sertésenyésztésre* összpontosítottak.

Ebben az időben országos hírvű volt az itteni *szőlőnemesítő és borászati üzem* is, melyet *Đurík István mérnök* vezetett. Az időtájt több mint 50 alkalmazottja volt az évente több ezer szőlőoltványt, köztük megannyi nemes fajtát előállító mezőgazdasági vállalatnak.

Úgyszintén több munkalehetőséget kínált a *Tesla vállalat fióközeme*. Itt mintegy 40 nőt foglalkoztattak, akik telefonkészülékekbe készítettek tekercseléseket. Az üzemet *Básty János* vezette.

A községben **1987-re** felépült az új **halottasház**, melynek összköltsége közel egymillió korona volt. Építésénél a lakosság mintegy ötezer órát dolgozott le társadalmi munkában. Főleg a képviselők mutattak példát, **Péter Józseffel**, a helyi nemzeti bizottság elnökével és annak titkárával, **Rimóczi Jánossal** azt élen. A nagyméretű asztalosmunkákat **Schmidt Gábor** és **Kakas Sándor** végezte, zömmel szintén társadalmi munkában.

Ugyancsak ezekben az években került sor az **iskola** részbeni korszerűsítésére, a napközi otthon bővítésére, az iskolakonyha és a mellékhelyiségek kiépítésére-felújítására.

Megépült a településen az **új kultúrház** és a **községi hivatal** épülete is, a faluban pedig két napos munkaidőben fizetett népművelő dolgozott. Több **tömegszervezet** is tevékenykedett Apátújfaluban. Közülük kiemelkedett a **Csemadok** helyi szervezete, melynek **Rimóczi János** (1950-1963) volt az első elnöke. Őt követte a tisztségben **Rimóczi József** ((1963-1975), **Zöllei József** (1975-1990), **Gyurcsek László** (1990-2001) és **Péter József** (2002). A szervezetnek volt **hagyományápoló- és éneklőcsoportja**, éveken át nagy sikerrel dolgoztak a **színjátászok** stb. A szervezet megjelentetett naptárat, gyűjtötte a tárgyi néprajzi emlékeket, szorgoskodott a **falumúzeum** létrehozásánál.

A **sportszervezet** is régóta tevékeny a faluban. Különösen a futballszakosztály tevékenysége érdemel figyelmet. A községben szép **sportpályát** alakítottak ki, a csapatok a (felnőtt, ifjúsági, tanuló) a nyolcvanas években a járási bajnokság II. osztályában szerepeltek **Básty János** és **Molnár József mérnök** irányításával. Az ifjúsági szervezetet ezidőtájt **Petényi Márta** vezette. A **tűzoltószervezet** a legrégebbi múltra tekinthet vissza. Egy időben **Dobra Zoltán** volt a vezetőjük.

Az **ezredforduló** világában Apátújfalu is keresi önmagát és helyét. Új utcák létesültek, családi házak épültek az utóbbi időben. Megünnepelelték a két község: **Apáti** és **Újfalú** egyesítésének századik évfordulóját.

A **rendszerelváltás** azonban némi gonddal is járt. Megszűnt több munkalehetőség: a Tesla üzem, a szőlőnemesítő állomás; leépült a szövetkezet, de a régióban is sok-sok munkalehetőség veszett el. Így emelkedett a munkanélküliség, többen hosszú időre elhagyják a falut, több száz kilométer távolságban keresnek munkát.

Néhány éve írtuk egyik, a falut is érintő kiadványunkban az alábbiakat: „A település egyébként fejlődőképes és életképes. Az utóbbi időben épült itt **szennyvíztisztító**, másfél kilométer **csatornahálózat** és tizenkét **bérlakás**. Van a községben **élelmiszerüzlet**, több **vendéglő**, a falu közepén egy szép, **modern kultúrház** áll, és itt van a **községi hivatal**. Vannak **magángazdák**, **szőlő**-, **gyümölcsfa**- és **dísznövénytermesztők**, **asztalosok**, **fuvarozási vállalkozók**; van **varró**- és **autófestő-műhely**. A község tagja az **Ipoly Eurorégió**nak, baráti kapcsolatokat ápol a magyarországi **Terény** és **Tass** községgel. A munkanélküliség is alacsonyabb, mint máshol a járásban (12%-os). Többen a közeli magyarországi üzemekben dolgoznak. Apátújfalu ápolja a hagyományait, van itt **tájház**, van a falunak címere, **képeslapot**, **honismereti füzetet** is adtak már ki a községről. Reméljük, a **főterén álló Szent István király** intelmei a lelkek mélyére is behatolnak egyszer, s a templom mellett az iskolát, az anyanyelvi oktatás végvárát sem hagyják véglegesen elveszni a helybeliek, és újra felépítik Apátújfaluban.“ (Csáky, 2007:37-38)

Hogy Apátújfalu valóban életképes település, azt megtapasztalhatják azok is, akik gyakrabban megfordulnak itt. A helybeliek arra törekszenek, hogy hazahozzák a fiatalokat, s ezáltal emelkedjen a lakosság száma. Ehhez lakásokra, no meg munkalehetségre van szükség. Ezért Apátújfaluban már jó ideje telket biztosítanak az építkezni vágyók számára. Nemrégiben egy mini lakásépítő csoportot alapítottak maguk is, amely megépítette az első bérlakásokat. A második szakaszban 8 szociális lakás építését tervezik, melyeket a tulajdonosok később megvásárolhatnak. Amíg korábban a gyermekszaporulat csak 3-4 volt, addig tavaly már 18 gyermek született. Az óvodában magyarul és szlovákul is oktatják-nevelik a 12 gyermeket. Körülbelül ugyanannyi látogatja a helybeli szlovák tannyelvű kisiskolát is, de közel 20 apátújfalusi gyermek magyar iskolába jár, zömmel a közeli Lukanényére.

A faluban több **magánvállalkozó** is tevékenykedik. **Zöllei Alicának** élelmiszerüzlete, **Budai Tibornak** szódakészítő-, **Schmidt Gábornak** és **Schmidt Józsefnek** asztalosműhelye van. A **Đurík család** a VITIS borászati üzemet működteti magas szinten, szép pincészetel, szállóval és bormúzeummal. **Jámbor Attila** egy hangulatos panziót működtet egy felújított régi parasztportán, hozzájárulva ezzel a falusi

turizmus fellendítéséhez. **Šaranko Józsefnek** szőlészete és pincészete van a faluban. Mellette szállodát is működtet, s megtekintésre kínálja a XVII. század végén épült, homokkőbe vájt történelmi borpincét.

Működik a faluban az úgynevezett **menekülttábor** is, ahol főleg az afrikai, ázsiai országokból ide került idegeneket szállásolják el ideiglenesen. E helyen is dolgozik néhány főállású falubeli.

Đuriš Évának textilüzlete van, s egyéb ipari termékeket is árul. **Hecsei János** autólakkozót üzemreletet, **Deme Ferenc** fémggyűjtéssel foglalkozik. **Merica Éva** könyvelési szolgáltatásokat végez; **Zöllei József és Ján Slávik** bisztrót működtetnek. Bontakozóban vannak további vállalkozások (sírkövesek) is.

Újabban egy **komposztáló** épült a faluban, s konténereket állítottak fel a szelektív hulladék gyűjtésére. Felújították a **kultúrházat** és a **községi hivatalt**, az **iskolát**; az egyház kezdeményezésére pedig **plébániát** is létesítettek a községben.

A falu központjában, a kultúrház mellett, a két patak által közrezárt félszigeten pedig egy szép **parkot**, illetve **pihenőhelyet** alakítottak ki nemrégiben. Ez egy nemzetközi pályázat, „*A harangok nem ismernek határokat*” turistafejlesztési projekt keretében épülhetett meg. A félszigetre, melyet parkosítottak és sétányokkal láttak el, több esztétikusan kivitelezett hidacska vezet. S van itt mesterséges tó, egy modern harangtorony, amely **Karaba Tamás** építész tervei alapján készült. De lesz még szabadtéri színpad és szoborpark is. A polgármester elképzelése szerint a vidék jeles szülötteinek fejszobrait állítanák fel e helyen.

Apátújfalu, az új park a harangtoronnyal (Csáky Károly felvétele)

A falumúzeum (Csáky Károly felvétele)

A Ďurik-picészet és borászat panziója. Csáky K. felv.

A színjátszó csoport tagjai (archív felvétel)

A Jámor-panzió az udvarról (Csáky Károly felvétele)

Szent István szobra a falu főterén 2007. (Csáky Károly felvétele)

A házasnényei (lukanényei) plébánia anyakönyvei s azok bejegyzései

A Hont megyei Nénye plébániáján aránylag korán kezdték az anyakönyvezést. **1699-ben Foglár György**, az akkor idekerült pap saját költségén szerezte be az anyakönyvet, s ugyanazon év végétől ő, majd a többi lelkész rendszeresen vezette azt. Az anyakönyvezést kezdő plébános az alábbiakat írta a fontos nényi dokumentum nyitólapjára:

„Minthogy az igazhitű anyaszentegyház a tridenti zsinaton azon kötelező érvényű határozatot hozta, hogy tudniillik minden plébániának rendelkeznie kell kereszteleési anyakönyvvel, amelyben a keresztelek nevei gondosan feljegyzendők, jómagam mint az Anyaszentegyház igen odaadó fia örömet engedelmeskedem, ezen könyvet a saját költségemen elkészítettem, hogy minden lelkipásztor utódomnak lehetősége legyen a szent zsinat rendeletének végrehajtására, és hogy rendelkezése alapján a lelki születést és az elhalálozást gondosan feljegyezhessek.

Ennél fogva ezen könyvnek az első részében az egyház példamutató jótevőinek nevei, a 2. részben a keresztelek nevei, a 3-ban a házassultaké, a 4-ben pedig az elhunytaké jegyeztetnek fel. Mindez az Isten nagyobb dicsőségére, Szent Szűz Mária és minden szentek tiszteletére és az anyaszentegyház nagyobb díszére és épülésére Főméltóságú és főmagasságú hercegprimás Kollonics Lipót bíboros vezetése alatt, ezen helység plébánosa, Foglár György által.“

Természetesen az akkori anyakönyv – amint az idézetből is kiderül – másképp nézett ki, mint a későbbiek. Nem voltak előnyomtattott, fejléces lapjai, s egy kötetbe írták az újszülötteket, a házassultakat meg az elhunytakat is. Sőt, helyet kaptak az anyakönyv lapjain az egyéb bejegyzések, köztük a templom támogatói, az egyház jótevői is. De bejegyezték ide a fontosabb rendeleteket, elsősorban azokat, melyek a plébániát is érinthették. Ugyancsak helyet kaptak itt a **konvertáltak**: a vallásukból más vallásra tértek nevei. Az anyakönyvezés **latin** nyelven végezték. A bejegyzett szövegek, azok adatai azonban nem voltak mindig egységesek. Olykor egész mondatok formájában örökítették meg egy-egy születést, házasságkötést vagy halálról szóló hírt.

A születések s azok anyakönyvezése

Sok-sok szokásostól eltérő, különleges bejegyzést találunk a születési anyakönyvekben is. Például az egyik **újszülött** megkeresztelését így örökítette meg a helybeli lelkész **1699-ben**:

„Én, Foglár György, a házasnényei egyház plébánosa megkereszteltem a nov. 30-án született gyermeket Anna névre, akinek szülei Havjer Márton bátorfalui zsellér és felesége, Dorottya. Keresztszülők voltak Pomocz György és Cibula Zsófia.”

Igen érdekes s egyben figyelemkeltő történelmi adatokra is bukkanhatunk egy **1791-es kereszteleési beírás**nál, amely így szól: „**Xavér Ferenc**: körülbelül 14 éves török gyerek, aki hitetlen pogány mohamedán szülőktől született. Úgy mondják, hogy az apja Ali, anyja Kaliva. A törökökkel vívott legutóbbi háború hadjárata során a múlt évben Bukarestnél esett fogságba, és azon időtől fogva fogolyként tartatott. Majd a császári sereg ezredesének, **Blaskovits Pálnak** a felügyelete alá adatott, ki megszánva az elhagyott árvát, magához vette és a kereszténységre tanította. Hogy lekileg is gondoskodjon a gyerekről, átvitte Magyarországra a testvéreihez, **Blaskovits Ferenchez és Zsuzsannához**, hogy a hit és a katolikus valláserkölc dolgában neveltessék. Miután ezekben kitűnően előrehaladott, és többször bizonygatta heves vágyódását a megkeresztelése iránt, ezért titokban **Liptsei Pál** plébánossal és az általa rám ruházott engedéllyel a szent forráshoz vezetett, majd a tekintetes **Lukanényei Luka Imre** és nagyságos **Majthényi László** felesége, tekintetes **Horváthi Johanna** jelenlétében én, **Babindali Fábrián** káplán megkereszteltem.”

Kiemelten fontos forrás ez, melyből sok mindenre fény derül, egyebek közt arra is, hogy Nényén káplánok is működtek, akik a plébános engedélyével különleges esetekben keresztelest is végeztek. Ilyen volt például az említett idősebb korú, más vallású török gyerek katolikus hit szerinti megkeresztelése.

A születési anyakönyvi bejegyzéseket jól kiegészítik az egyéb feljegyzések és a visitatiók adatai. A **XVIII. század közepi visitatiókból** tudjuk például, hogy a papok a plébániatemplom keresztelemedencéjét tisztán tartották, Pünkösdkor pedig megáldották. A szülésnél már abban az időben

részt vett az arra képzett **bába**, aki szükség esetén keresztelhetett és temethetett is. **1761-ben** ez állt többek közt az egyházlátogatási jegyzőkönyvben: „*A faluban van egy katolikus bába, esküt tett, jó erkölcsű és életű, szükség esetén keresztelhet*“.

A **stólával** kapcsolatos adatokból kiderül, hogy például **1756-ban** külön végezték a **keresztelést** (ára 2 forint volt) és a **gyermekágyas nő templomba eresztését**, azaz **avatását** (ára 1 forint volt). **1761-ben** keresztelésekor és a szülő nő avatásakor a papnak 30 dénár járt.

Míg a XX. század elején is igen magas volt a **születések száma**. Egy negyedszázad alatt, 1901 és 1925 közt a nényei plébániához tartozó 5 kisközségben összesen 1764 gyermek született. A halálozás ugyanekkor 1144 volt. A települések tehát 654 lélekkel szaporodtak. Több olyan év is volt, hogy közel száz gyermeket keresztelt a plébános. Ma ennek alig egy tizede születik. Igaz, a gyermekhalandóság száma is magas volt, amiről később szólunk még.

Az anyakönyvekben megvizsgáltam a **névadási szokásokat** is. Ezek szintén merőben különböznek a maitól. Az **1904-1916** közti időszakot alapul véve a névanyag így alakul:

A legkedveltebb női nevek: Azok száma: A legkedveltebb férfinevek: Azok száma:

Mária	125	József	121
Rozália	55	János	80
Ilona	51	István	65
Erzsébet	40	Pál	48
Veron, Verona	29	Béla	22

A születési anyakönyvekben nyomon követhetjük a **keresztelések idejét** is. Ha a születendő gyermek nagyon gyengének vagy betegnek látszott, a bába nyomban megkeresztelte azt. Ha életben maradt, a pap természetesen elvégezte a templomi keresztelést is. Ha egészségesnek látszott az újszülött, akkor is igyekeztek minél előbb keresztvíz alá tartani. Mint fentebb is láthattuk, a keresztelés szentségének kiszolgálása megelőzte például az gyermekágyat fekvő anya **avatását**. Később, az időben előrehaladva a két szertartást már egyszerre végezték. Egy **1717-es** bejegyzéssel illusztráljuk a keresztelés idejét s az akkori beírás módját. *Berthányi M. József plébános az alábbiakat jegyezte fel például: „Nénye községben 1717. március 21-én született, 23-án kereszteltetett György a tekintetes lukanényei Luka családba, kinek atyja nemzetes **Luka György**, anyja pedig nemzetes **Tihanyi Erzsébet** asszony. A keresztszülők nemzetes **Pyber Gáspár** úr, **Palásthy Ferenc**, **Szentiványi Julianna**“.*

Érdeemes felfigyelni a **törvénytelen gyermekekre** is. **1904 és 1916** közt az anyakönyvek mintegy 51 ilyen esetet jegyeztek. Törvénytelen gyermeknek számított az, akit **hajadon lányok, özvegyasszonyok** hoztak világra, avagy **vadházasságban** születtek. Társadalmi állásukat tekintve a szülő nők közt akadt cigánylány, zsellérlány, cselédlány, béreslány, szolgáló és szakácsnő is. Ha jobb módú családban történt ilyen, akkor a társadalmi állást nemigen jegyezték, csak ennyit írtak be: hajadon.

A házasságok és azok anyakönyvi bejegyzései

A **Házassultak Anyakönyvének** bejegyzései szintén sok-sok értékes adatot rejtegetnek a vallási életet kutatók számára. Egy **1700-as** összefüggő szöveggként történt plébánosi, pontosabban templomigazgatói bejegyzésből például megtudható, hogy már akkor előírták a házasulandók **háromszori templomi hirdetését**, a házasságkötést gátolható **akadályok** kizárását, a **közös beleegyezést** és az **ünnepélyes kinyilvánítást**. Foglár György az első nényei esketését így örökítette meg az 1700-as esztendő elején:

„1700. január 10-én – miután a régi szokások és törvények alapján előzetesen három egymást követő ünnepnapon kihirdettem őket, és semmiféle akadály nem merült fel – én, **Foglár György a nényei, a keszihóci, csábi, leszenyei plébánia templomigazgatója** a nényei Szabó Benedek Mátyás nevű fiát és a csábi Vido Márton özvegy leányát a házasnényei templomban kikérdeztem. Miután ünnepélyesen kinyilvánították közös beleegyezésüket, házasságot kötöttek Szabó Bendek és Hatvány István jelenlétében.“

A *stólat* a következőképp állapították meg **1761-ben**: házasulandóktól 60 dénár, lakodalomkor 25 dénár, ezen kívül kalács, egy pint bor és koszorú.

Igen korán találkozhatunk a nényei plébánia területén a *vegyes házasságokkal*. Főleg a filiákon meg néhány közelebbi településeken jelen volt ugyanis a katolikusokon kívül az evangélikusság is. Egy **1899-ben** kötött ilyen házasságnál ezt jegyezték be az Észrevételek rovatba: „*Közös megegyezésük folytán ezen házasságból született gyermekeik mind a róm. kath. gyház hívei lesznek.*“

Előfordult olyan házasságkötés is, melynek időpontja a *böjtre* esett. Ennél az alábbiakat írták még az anyakönyvbe: „*Hirdetés nem volt. Dispensio. Csöndben böjten.*“ *Dispensiot* (felmentést) kaphattak azok is, akik *rokonházaságot* kötöttek. Ezzel kapcsolatban ilyen megjegyzések olvashatók: „*II. fokú oldalági vérrokonság alól dispensálva vannak.*“ *Vagy: „Egyenes oldalági vérrokonság.*“ „*2., 3. fokú vérrokonság*“ alól dispENZáltak.

A *legények* általában a katonaság után kötöttek házasságot. Előtte erre csak ritkán került sor, de az is gyakran előfordult, hogy a hadkőteles legény katonai szolgálata alatt nősült. Ilyenkor a magyar királyi honvédelmi miniszter engedélyét kellett kérnie, s ennek megadását az anyakönyvbe is bevezették.

Érdemes megvizsgálnunk az *endogám* (belső) és *exogám* (külső) házasságkötéseket is. Hosszú időn át Nényén is a falun belüli házasodás volt szokásban. A legtöbb házasság helybelivel – lukanényei a lukanényeivel, házasnényei a házasnényeivel – kötött. Aztán gyakori volt a házasnényei-lukanényei párosítás is. Ezt követően az itteniek a filák (Leszenye, Újfalú, Apáti, Ipolyharaszi, Bátorfalú; egy időben Csáb, Keszihóc) fiataljaival léptek leggyakrabban házasságra a nényeiek. Már egy **1700-as** anyakönyvi bejegyzésben is azt olvashatjuk, hogy a nényei Szabó Bendek Mátyás nevű fia feleségül vette a csábi Vido Márton leányát.

Az exogám házasságok korai és más falvaknál gyakoribb felbukkanásához az is hozzájárult, hogy Nényének kiterjedt, több falut érintő határa volt, ami lehetőséget adott a szomszédos falvak lakóival való sűrűbb találkozásokra. Továbbá azt is tudnunk kell, hogy Nényén több uradalom is volt, melyek családházaiban messzi tájakról jött családok is felbukkantak. Ugyancsak több pusztá, major volt a két falu határában, s ezeken a helyeken is fel-felbukkantak az idegenek. Mindez lehetővé tette a frekvenciát keveredést, összeházasodást. Az idő előrehaladtával a keveredést más tényezők is elősegítették. Ilyenek voltak például a határmódosítások és a szlovákság betelepítése Nényére.

A falu plébánosa a házasságkötésekről is készített kimutatást a múlt század elején. Ebből megtudhatjuk, hogy például 1901 és 1925 között a plébánia területén összesen 431 házasságot kötöttek. Az évi átlag körülbelül húsznak felel meg. A legtöbb házasságkötésre 1913-ban és 1919-ben került sor: 32-re, illetve 29-re. Ebben természetesen nincs benne a más felekezettűek egymással kötött házasságainak a száma.

A halál és annak anyakönyvezése

A *Halotti Anyakönyvek* úgyszintén sok információt tartalmaznak. Feldolgozhatók ezek alapján az egyes korok betegségei, az emberek átlagéletkora stb. Mi most elsősorban az utolsó állomás vallási vonatkozásait s az egyes időszakok megrázó eseményeit, a kirívó halálokokat vizsgáljuk meg.

A végső tisztességgel kapcsolatban a *visitatiókban*, a *stólaösszeírásokban* is találunk egy-egy adatot. Innen tudható, hogy **1756-ban** például egy *szent énekkel végzett temetés* 6 forintba (fl – Florenus), az *ének nélküli* pedig 4 forintba került. A *holttest sírba helyezéséért* 1 forint 50 dénárt kértek el. A halott lelki üdvéért tartott *rekviemért* vagy az *évfordulás gyászmise* énekléséért 2 forintot kellett fizetni. **1761-ben** más volt a tarifa az idős férfi vagy az idős nő, az ifjú vagy a gyermek, illetve a szegény vagy a nyomorult temetésénél.

A papnak rendben kellett tartania mindig az *utolsó kenet* kiszolgálásánál használt eszközöket is. Az **1761-es visitatió**kor írták, hogy a templom szent szerelvényei közé tartozik két doboz: az egyik aranyozott ezüst volt a betegek részére szolgáló ostyák viteléhez, a másik bádog a szent olaj őrzésére. Azt is feljegyzete a visitor 1761-ben a papról, hogy „*A betegeket szorgosan ellátja, hívásra megjelenik, senki sem távozik az élők sorából a szentségek nélkül.*“

A későbbi Halotti Anyakönyvek ama rubrikáiban, melyekben az elhunyttal kapcsolatban azt a kérdést teszik fel: **Részesült-e a haldoklók szentségében?**, meglepően sokszor találunk nemleges választ. Ennek oka különböző lehetett, a beírások közt például ilyenekkel találkozhatunk: „*Nem hívtak.*“; „*Hirtelen halál.*“; „*Nem hívtak halála előtt közvetlenül.*“; „*Nem hívták a papot.*“ „*A hozzátartozók brutális hanyagsága miatt nem.*“; „*Nem hívtak. Falu szegénye.*“; „*Kórházbóli hazaszállítást közben halt meg.*“.

Találunk több, a **hulla átszállítására** vonatkozó bejegyzést is. Erre akkor került sor, ha valaki a kórházban halálozott el. Nényére főleg Balassagyarmatról és Ipolyságról szállítottak elhunytat, s azt is bejegyezték, hogy a kórházi lelkész ellátta-e az illetőt a haldoklók szentségével. A nemesi családok tagjait messzebről, Bécsből, Budapestről is hazaszállították, hogy a családi sírboltban helyezték el. Az elhunytat ilyenkor ércoporsóban hozták haza. Főleg a **Luka család** tagjainál talákoztunk ilyen esetekkel.

Az **öngyilkos** nem mindig részesült egyházi temetésben. **1940-ben** ezt írták be az egyik halott **Észrevételek** rovatába: „*Vízbe fulladás. Öngyilkosság. Egyházi temetésben nem részesült.*“ Egy másik tragikus esetről ezt a bejegyzést olvashatjuk: „*Házifegyver által önmagán okozott szerencsétlenség; combsérülési elvérzés. Utolsó kenettel ellátva.*“

Találunk beírást a **világháborúk**, háborús események halottaival, tragikus eseményeivel kapcsolatban is. Ha a plébános értesítést kapott, a **fronton elesett katonákat** is anyakönyvezte. *Hajnár Pál* 40 éves honvédről **1919.** jún 1-jén írta be a plébános, hogy az olaszországi „**piavei támadásnál esett el**“. 1919. május 2-án és 3-án *Zila József* és *Florez József* **csehszlovák katonákról** jegyezték fel, hogy Nényén lővés által meghaltak.

Az 1915-ös születésű *Szabó József* 1943-ban halt meg **Oroszországban**. Amint írják róla: „*Hősi halál az orosz harctéren, az ilinkai harcokban*“. *Németh Béla* és *Marosi Ernő Lajos* nényei géplakatos, bércséplő szintén a háború áldozata lett. Róluk ez olvasható az anyakönyvben: „*Mindketten 1944. IX. 18-án az Ipolyhidvég határában elszenvedett szlovák partizántámadás közben, lábon elszenvedett sebesülésükbe haltak bele az ipolysági kórházban.*“

Ha a **plébánia valamely papja** hunyt el, akkor annak legfontosabb beírt adatai mellett egyéb bejegyzést, a pap életét, halálát részletező megjegyzést is találunk. **Botlik Bottyán György** *Házasnénynén* halt meg **1781. márc. 18-án, 66 éves korában**. Névtelen sírhelye ma feltételezhetően a falu nagytemetőjében van. Halálával kapcsolatban a **korabeli anyakönyvben** találunk egy bejegyzést, amely így hangzik:

„*Az igen tiszteletre méltó bottyáni Botlik György úr, a nényei egyház és a törvényesen hozzákapcsolt leányegyházak adminisztrátora ezen plébánia irányításában 17 esztendő eltöltvén a szentségek felvétele után 67. életévében elhunyt az Úrban és a község temetőjében e hó 20-án eltemetett Frivaldszky János alesperes által.*“

Liptsey Pál is itt halt meg 1793. nov. 8-án. Sírja szintén a nagytemetőben lehet. Halálakor ezt írták róla az **anyakönyvben**:

„*Az igen tiszteletre méltó Liptsey Pál plébános úr, aki nagy türelemmel viselte gyengélkedését és különféle testi betegségeit, végül azonban az ezekhez hozzájáruló aszkórság miatt a szentségek felvétele után 43. életévében csendesen megbékélve elhunyt Házasnénynén. Plébános.*“

Drozd Pál Nagyoroszi születésű pap is itt hunyt el, aránylag fiatalon. 1911. aug. 12-én még temetett Leszenyén, ám ez év augusztus 27-én már a halottak közt anyakönyvezték. A halál okáról nem olvashatunk, de azt még feljegyezték, hogy Drozd János erdész fia 53 éves volt, s 1811. aug. 29-én temette őt *Laczkó Lajos* esperes-plébános Lukanényén. Sírhelyét eddig nem találtuk.

Külön kell szólnunk a **gyermekhalandóságról**, amely még a múlt század elején is igen magas volt a plébánia területén. Évente általában 5-10 gyermek hunyt el különféle betegségekben, de 1914-ben például 16 csecsemő, illetve kisgyermek halt meg. A halál leggyakoribb oka a **gyengeség, a tüdőgyulladás, a himlő, a toroklob, a szamárköhögés és a hörghurut** volt. Előfordult, hogy az ilyen gyermekeket a **kántortanító** vagy a **bába** is eltemethette. Leszenyén az 1910-es, 1920-as években temetett *Szlávik Antal kántortanító* és *Kovács Anna bába* is. A plébániai iratok közt talátoztunk egy bába általi kereszteselésre, illetve temetésre vonatkozó olyan jelentést, melyet 1929-ben Kökeszi plébánosa küldött a lukanényeinek. Így szól a levél: „*Körösztolést jelentek be. Adatai: Leszenyei Pinka József róm.k. gépész kovács és*

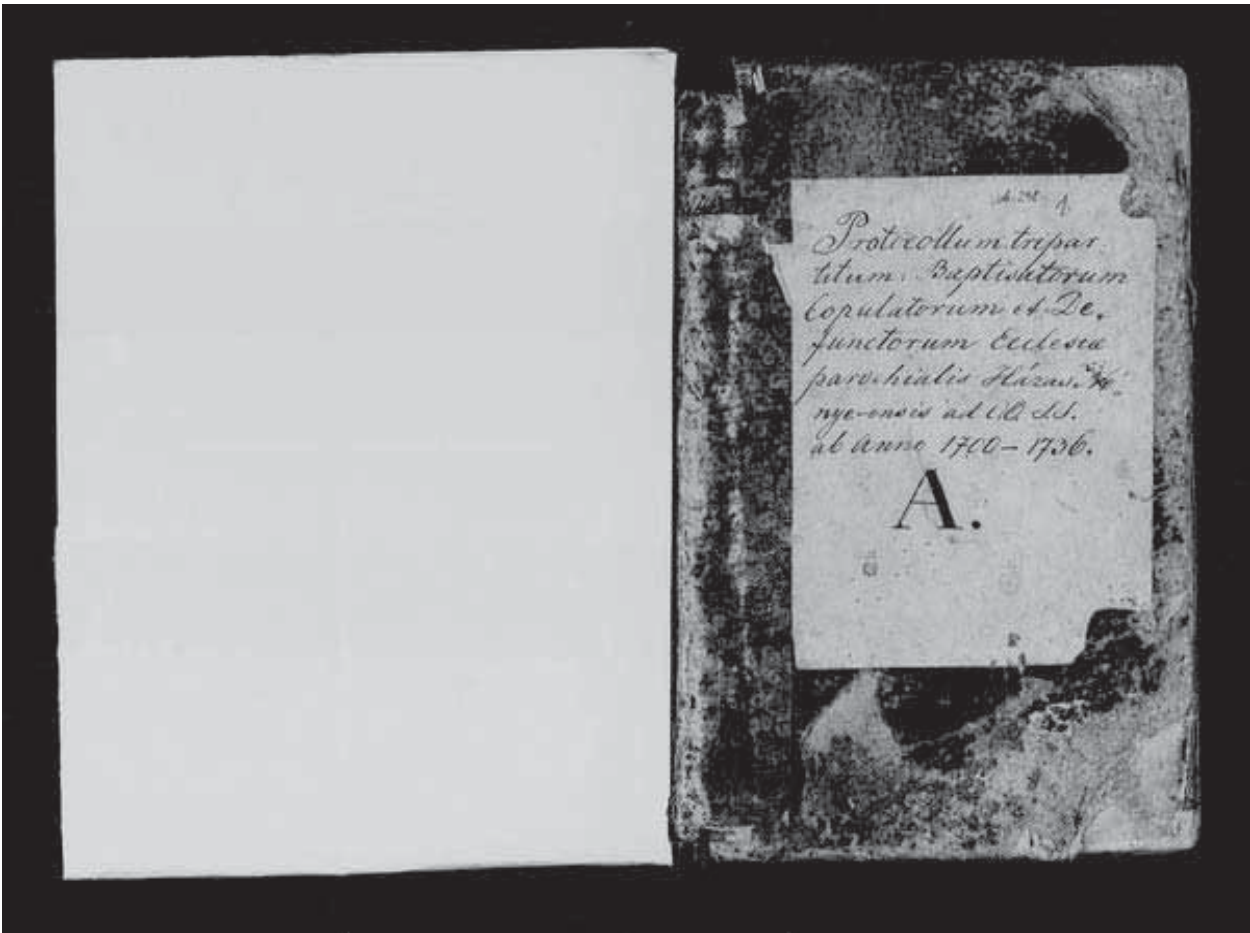
*Nagy Rozália törvényes szülőknek VII. 17-én született kisfiú. Életjelt nem adott, csupán a szív gyengén működése készítette a bábaasszonyt a **házi keresztség** kiszolgáltatására. A kised fél óra múlva kimult anélkül, hogy anyja emlőjét elvenné, v. szemét kinyitná. **Kelevénnyel** volt tele, és ez ölte meg. Hatodik gyermek. A szülő kérelmére indokait figyelembe vettem, és Leszenyén időző kántornő temette el VII. 18-án a helyi temetőbe. 3 harangszó volt. A gyermek neve Ádám. 1929. júl. 19-én. Mándy Viktor“.*

Úgyszintén külön említést kell tennünk az **1873. esztendő** nagy tragédiáiról, a több ember halálát okozó betegségeiről. Egyik a **feketehimlő (variola)**, amely mintegy félszáz kisgyermek halálát okozta a plébánia községeiben. Már 1873 elején felütötte a fejét, s egészen az esztendő közepéig tartott. Ezután következett a **kolera**, amely július 22-től augusztus végéig közel kétszáz embert vitt el. Akadt olyan nap, amikor 10 halott is volt egyszerre. **Tocsek János** akkori plébános nem bírta egyedül a temetési szertartások végzését, ezért Nényén, Leszenyén és Bátorfaluban Dombay János, Harasztiban és Újfaluban pedig Gyürky Bertalan kántortanítók is temettek. De kapott a pap kiségetést Balassagyarmatról is Hottovinszky Károly személyében. Augusztus végéig a házasnényei plébánia területén mintegy 258 személy hunyt el.

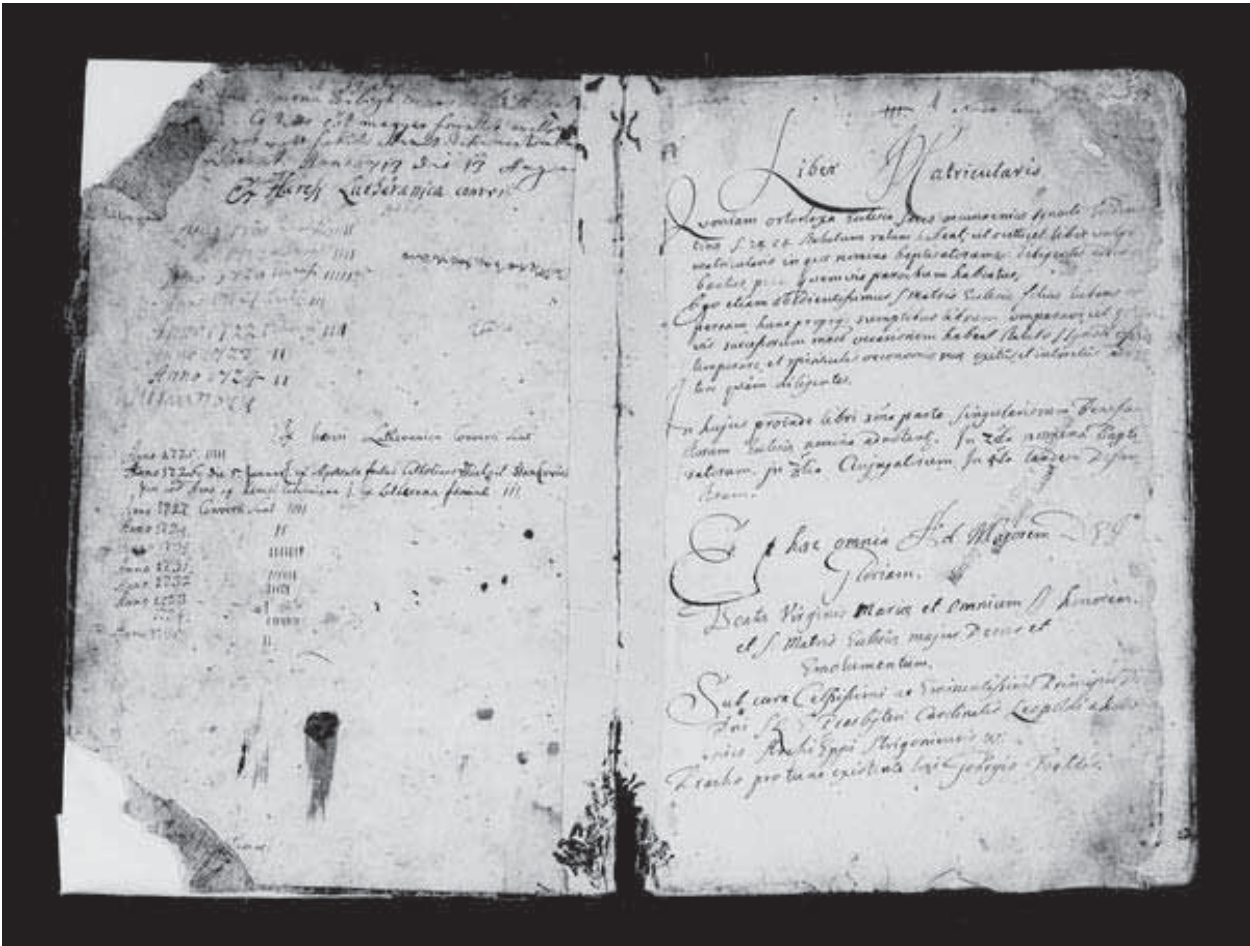
Összegző halálozási statisztikai adatokat találunk a plébánia levéltárában a múlt század elejéről. Akkor évente átlagban 40-60 temetést végzett a pap. Az első negyedszázadban 1144-en haltak meg, 625-tel kevesebben, mint amennyien születtek. A régi anyakönyvek egyébként csak 1895-től találhatók a plébánián. Az ennél régebbieket a Besztercebányai Területi Levéltárban őrzik. Nagy szerencsénkre és örömeinkre mára ezek digitalizálva vannak, így az interneten is elérhetők.

Adatok a konvertáltakról

Ugyancsak helyet kaptak az anyakönyvekben a **konvertáltak**, azaz a vallásukból más vallásra tértek nevei is. Ezt a vidéket is érintette ugyanis a reformáció szele, s különösen a **evangélikusság** eresztett egy-egy településen mélyebb gyökeret. A vegyesházasságok mellett tehát sor került áttérésekre, templomfoglalásokra is. Rábukkantunk egy értékes, a témát érintő bejegyzésre Bertány plébános idejéből (1707-1717), amely jól tükrözi az e vidéken is végbement, egyházak közti villongásokat, például a katolikusok és az evangélikusok harcát vallásuk érvényesülése érdekében. Ezt jegyezte hát fel **1714-ben** az akkori katolikus pap: „**Kósa György közölte velem itt a nyényei plébánián 1714. június elsején, hogy a nagyapja, Kósa György, akit a törökök a zavozi templomnál lefejeztek, beszélt arról, hogy itt Pribelen 125 évvel ezelőtt szolgáltak katolikus papok. Erről beszélt az apja, Jakab is. Ezen Kósa György szomorúan mondta el nekem, hogy a katolikusokat Balogh Gáspár úr szüntette meg, aki 8 év alatt Pribelen imaházat építtetett, a sekrestyét valamint a Szent Kozma és Damján oltárt lerombolta, és másikat csináltatott az evangélikusok számára. Bertány Máté nyényei plébános“**

Házasnénye első anyakönyvének borítója és oldalai

Anno 1701
 21 Jan. János ...
 7. ...
 10. ...
 14. ...
 18. ...
 20. ...
 22. ...
 24. ...
 26. ...
 28. ...
 30. ...
 1. ...
 3. ...
 5. ...
 7. ...
 9. ...
 11. ...
 13. ...
 15. ...
 17. ...
 19. ...
 21. ...
 23. ...
 25. ...
 27. ...
 29. ...
 31. ...

Bejegyzés Xavér Ferenc török gyerek megkereszteléséről, 1791.

MATRICULA. 1792						DEFUNCTORUM.			
No.	Aetas et dies	DEFUNCTI.		Sexus	Aetas	Locus primus	Locus secundus	Locus tertius	Observationes
		Locus in familia defuncti	Locus originis						
100.	27
101.	2
102.	4
103.	2
104.	4
105.	4
106.	2
107.	2

A kolera áldozatainak bejegyzése

A Mendenhall-gleccser és "borjai"

KEREKES TAMÁS

A barackba zárt szellem

Holt Költők Társulata
interjúk holt írókkal XV. rész

A Karinthy család mindennapjaiból

A papa

Egyszer a véget nem érő tantestületi ülésre apám beküldte a pedellust: Karinthy Ferencné tanárnőnek üzeni a férje, azonnal jöjjön haza, mert gyermeke született.

A nagybácsi

Nagybátyám télidő tájt furcsán forgatni kezdte mindkét karját. Gyakorolt. Egész jól megy -mondta egy idő után. Tavaszra már repülök mondta Karinthy Gábor.

A nagypapa

Hárman voltak egy budai kávéházban: Karinthy Frigyes, Kassák Lajos és Faludy György. Karinthy tréfából egy kavicsot vett a szájába, és elváltoztatott hangon felhívta az Esztergomi Nőegylet nevében Kosztolányit telefonon. A költő szabadkozott, de a felajánlott honorárium

(100 pengő) hatására azonnal szabaddá tette magát. Kosztolányi becsületére legyen mondva, szóba hozta, hogy Karinthyt is meg kellene hívni. Igen ám, de a telefonáló közölte Kosztolányival, hogy így a 100 pengőt meg kellene osztani kettejük közt. Kosztolányi azt válaszolta, hogy adják neki a pénzt, úgy, hogy Karinthy ne lássa. A telefonáló azt mondta, hogy ez is megoldható, de csak a nyáljelenet után.

-Milyen nyáljelenet? - kérdezte Kosztolányi.

-Amikor én letolom a gatyám a nézőtérén, és Te kinyalod a seggem - felelte a kavicsot a szájából kivevő Karinthy Frigyes.

Shakespeare néven nehezen publikálhatnék. Karinthy Márton *Ördöggörcs* c. eklektikus művében mindazt a szorongást elénk tárja, amit a Karinthy név okoz számára. A kötet műfajilag vegyes, fiktív napló-részletek keverednek korhű anekdotákkal, fiktív naplóbejegyzésekkel. A zseniális nagypapa (Karinthy Frigyes) mellett nagy szerepet kap a tehetséges nagybácsi, Karinthy Gábor, a költő, aki Fájdalomherceg néven híresült el Benedek István orvos-krónikaiban (*Aranyketrec*).

Végül következzen Karinthy Frigyes titkárának egyik vicce. Egy bócher megérkezik a vidéki kisvárosba, és a rabbi, szokás szerint meghívja péntek esti vacsorára. Aztán ott marad szombaton, vasárnap, hétfőn, és már nem tudnak mit kezdeni vele. Erre azt mondja a rabbi a feleségének: van egy ötletem, hogyan szabaduljunk meg tőle. Amikor föltálad a levest, én azt fogom mondani, hogy a leves sótalan. Ezen jól összeveszünk, és kikérjük a bócher véleményét. Ha nekem ad igazat, te dobod ki, ha neked, akkor én.

- Tehát, mi a véleménye, bócher, sós a leves, vagy nem sós?

Mire a bócher: -Leves, az leves

A másik bennünk van, vagy inkább a tengerben : Ferenczy Sándor meséli

Ferenczy Sándor 1915-ben lát hozzá, hogy kidolgozza a szexualitás biológiai- filo- és ontogenetikus elméletének alapjait

Ez év derekán, végén Bio-analitikai tanulmányok munkacímű kötettervéből nő ki főműve, melyben a biológiai megismerés szempontjából próbálja újraértelmezni a pszichoanalízis elméletét, de mivel a tudóst a szexualitás értelme, célja, rendeltetése foglalkoztatja, egy újabb évtized után születik meg csak a tervből Ferenczi főműve, a Thalassa.

Az emberi szexualitást szerinte végső soron az a törekvés irányítja, hogy visszatérjünk a születés előtti nyugalom állapotba.

A thalasszális regresszió vágya a tengerek kiszáradásának filogenetikus katasztrófájából származik, mely az élőlényeket a szárazföldi élethez való alkalmazkodásra kényszerítette. Ugyanez a katasztrófa megismétlődik- a haeckeli biogenetikai alaptörvény értelmében- az ontogenézisben: a születés traumája a nagy földtörténeti katasztrófa rekapitulációja volna. {Erős Ferenc: Szexualitás, szerelem, női szerep a Freud-Ferenczi levelezés tükrében, Szexualitás a pszichoanalízis és a társadalomtudományok tükrében, szerkesztette Pethő Katalin, Magyar Pszichoanalitikus Egyesület, Animula Kiadó}.

Az emberi szexualitás hajtóereje ezek szerint nem ELŐRE, hanem hátra hat, ami egy rendkívül pesszimista kép az emberi szexualitás lényegéről. Végzetes és visszavonhatatlan döntésünk a tengerek elhagyásáról más pszichiáter gondolataiban is megtalálható:

-Azt mondják, az élet tüze, amely minden életformát mozgat, beleértve azt a sejtfürtöt is, amit önmagunknak nevezünk, parányi, egysejtű szikraként kezdte a prekambrium mocsarában, majd gyors mocsarában, majd gyors változásokon ment át, egyre bonyolultabb formákat öltött. Testünk minden egyes sejtjének története ugyanaddig a kétéltűekben megjelenő életcsíráig /kb. négyszázötven millió évre/ nyúlik vissza. Milyen végzetes és megkérdőjelezhetetlen döntés volt elhagyni a tengert-tényleg ezt kellett tennünk? Bonyolíthatja a helyzetet, ha belátjuk, hogy a szexualitás hajtóerejének tartott vágnak mi is a természete? A vágy másikja, az autoritás a vágyakozó emberben lakozik, ezért a vágy éppannyira feminin, illetve maskulin, mint a Másik, illetve maga a vágyakozó Én.

Az alapvető dilemma nem annyira a szubjektum vágya, ösztöntörekvései és a civilizáció és annak elfojtó mechanizmusai között áll fenn, az ellentmondás saját magunkban van. De akkor a szexualitás célja sem más, a fajfenntartás mellett, mint nem a szubjektum-objektum viszony feloldása, hanem a szubjektum-szubjektumé.

Mintha valódi tárgy nélküli lenne a szeretet.

Erre utal Adorno egy megjegyzése :Freud rideg távolságtartása szembeállítható Ferenczi együtt érző gyengédségével. Freud ellenségessége az emberekkel szemben nem más, mint a reménytelen szeretet.

Mérő László meséli

Az új illemtan-tanár a Mesterséges Intelligenciához címzett lokálban

Bemegy a kliens a tánciskolába, és megszólít egy jól öltözött úriembert: -Maga itt a tánctanár?
-Lófaszt, én az illemtanár vagyok.

Pikánsan hangzik mindez Mérő László szájából, aki a Mindenki másképp egy- forma c. kötetével 1999-ben elnyerte Németországban az Év tudományos könyve díjat. És az új tanár pszichológusként viselkedik a matematikusok között, gazdaságpszichológusként a mesterséges intelligencia, vagy a játékelmélet kutatói között, mindenesetre markánsan vállalva a hazánkban még egyáltalában nem megszokott interdiszplicináris látásmódot.

Ha seggünkbe nem csizmával rúgtak, azt tiszteltük volt liberalizmusnak/Ha virágnyelven küldtek el a francba:/ a Repression átment Toleranz-ba.(Petri György)

„Az 1990-es évek elején a Playboy riportere megkérdezte Garri Kaszparov sakkvilágbajnokot, hogy szerinte miért van oly sok zseniális orosz sakkozó?

Kaszparov először is kikérte magának, hogy ő orosz. Azerbajdzsánban született, félig örmény, félig zsidó-legfeljebb szovjet, de semmiképp sem orosz. A riporter udvariasan bocsánatot kért, és ismét feltette a kérdést: Miért van ilyen sok zseniális sakkozó?- Mit lehet kérem itt csinálni?- felelte Kaszparov.

A mesterséges intelligencia más irányból próbál választ találni ezekre a kérdésekre: a konstrukció irányából, ahol egyáltalán nem érdekes, hogy a természet ilyet csinál-e vagy sem. Ha működik, működik. Például egy sakkozó- számítógépről nagyon pontosan ki tudjuk mutatni, hogy egészen más elvek alapján gondolkodik, mint az ember. Ez visszafelé is érdekes volt; innen tudtuk meg, hogy az ember egészen más elvek alapján gondolkodik, mint képzeletben magáról. Messze nem úgy gondolkodik egy sakkmeister, mint ahogy Karinthy írja, hogy: "levágom parasztját, lecserélem lovam". Kísérletileg nagyon jól kimutatható volt, hogy a sakknagymesterek sem gondolkodnak több lépésre előre, mint az amatőrök, csak éppen jobban tudják, hogy mit kell megnézniük. Ugyanúgy, mint ahogy én sem gondolkodom hat lépésre előre: fogalmam sincs ebben a pillanatban például arról, hogy mi lesz a mostani utáni hatodik szavam. Ennek ellenére azt mondom, amit mondani akarok. A sakk is egy bizonyos szinten túl éppúgy gondolatokról szól, mint ahogy a beszédünk, és nem arról, hogy mi lesz a mostani utáni hatodik lépésem. Számítógéppel ezt nem tudjuk csinálni. Amit a számítógéppel tudunk, az pontosan a lépésről lépésre előre gondolkodás: "levágom parasztját, lecserélem lovam", stb. Viszont több százmillió, vagy akár milliárd állást is meg tudunk nézni annyi idő alatt, amennyi alatt egy versenysakkozónak lépnie kell. A versenysakkozó maximum néhány százat néz meg. Ennek ellenére Kaszparov nemrég jól visszavágott a számítógépnek, pedig az előzőleg egyszer megverte, igaz, csak rapid partiban. A fejét fogva kirohant, miután feladni kényszerült a partit. Ezután elterjedt, hogy a számítógép legyőzte a sakkvilágbajnokot, és ebben is átvette a primátust. Akkor én fogadtam, hogy ha Kaszparov pár napot rászán arra, hogy "személyre szabottan" felkészüljön, akkor nyerni fog. És ez meg is történt. Kaszparov felkészült arra, hogy olyan játékot játszanak, ahol tíz lépésen belül semmi nem történik. Semmi, éppen csak nő a fű. Ebben a számítógép sokkal gyengébb volt, mert ő csak tíz lépésig lát előre. Nem tudja, mi a lelke egy partinak -mondta Mérő László egy interjújában.

Könnyed tárcáiban elemzi az egyes országok és egyes tudományok közti korrelációt, a különböző mezőnyökben versenyzők lélektanát, és soha nem áll meg, hogy a dolgot magában szemlélje, a látásmódjának legizgalmasabb vonása az, hogy mindig képes egy hétköznapi jelenséget egy másik tudomány alapfogalmaival leírni, ezzel összehasonlítani azt.

A komparatív előnyök elve, mint matematikai fogalom, Mérő előadásában, átváltozik egy hétköznapi jelenséggé: Képzeld el, hogy egy ügyvéd hobbija a gépírás. Ezt a hobbiját olyan szintre fejlesztette, hogy megnyeri a gépírók világbajnokságát. Kérdés, hogy ez az ügyvéd maga gépelje-e a beadványait. Első ránézésre a válasz az lenne, hogy persze, hiszen pillanatok alatt leveri. De, ha elég jó ügyvéd(mondjuk a századik legjobb), akkor nem csodálkozhatunk azon sem, ha a főnöke, amikor látja, hogy gépel, szigorúan rászól, hogy ezt csinálja otthon, hobbiból, de ne itt, kiemelt ügyvédi fizetésért.

Mérő gondolatmenete a globalizációt is más megvilágításba helyezi.

Az olimpia a globális üzleti világ egyik legfontosabb szereplőjévé vált. Ez a globális világ cég négyévenként kijön egy-egy újabb termékkel, amely messze veri a legnagyobb hollywoodi sikerterméket is. E négyévente megjelenő termék jellege olyan, hogy sehol a világon nem fogyasztják lokalizálás nélkül, még a rendező országban sem.

A huszadik században Bertrand Russel nevéhez fűződik a filozófia és a szaktudományok viszonyának újradefiniálása: A specialista a világ egyre kisebb szeletéről tud, a filozófus a táguló világegészről tud egyre kevesebbet.

Erről a problémáról nyilatkozik, nagyon szimpatikusan, Mérő, az egész nevében: A híres orvosprofesszor lánya egyszer kapott valami csúnya bőrfertőzést. A professzor természetesen elküldte a legjobb a legjobb bőrspecialistákhoz, egyik a másik után kezelte a lányt a tekintélyes kolléga gyerekének kijáró maximális műgonddal. Hónapok teltek el, de a fertőzés csak nem akart elmúlni. Ekkor a professzor jogász bátyja feltett egy váratlan kérdést: -Figyelj, mit mondanál a kislánynak, ha Zalában lennél körorvos? Egyszerű kérdésre egyszerű válasz: -Borogassa kamillával. Három nap múlva kutya baja sem volt a lánynak.

Észjárásról, sakkról, multikulturalizmusról, toleranciáról, DNS-ről, az intelligencia öröklődéséről, városi legendákról olvashatunk szellemes, a lényegre érintő, egyéni látásmóddal megírt dolgozatokat.

Itt tudtam meg, hogy az emlékezet nem a dolgok pontos felidézése, hanem újrakonstruálása. Ezért H.örnagy megjegyzése: Eddig szoláris voltam magukkal, de hogy most kibaszok magukkal, az garnitura- nos a mondat egyenlő a világ minden táján a következővel: Tudom, hogy maguknak diplomatájuk lesz, de hogy itt szopni fognak, az rizikó.

Stephen King meséli

Posztmodern rémregény

A főhős: Gard

“*Nincsenek gyógyult alkoholisták*” -ismeretlen szerző

Ron Cummings kitűnő, komoly költő volt, akinek történetesen még a segge lyukán is pénz potyogott. Szüleivé volt fél New Hampshire. Halálosan biztosra vették, hogy Ron nem normális. Amit pedig Ron akart: verset írni, szavalni és szinte megállás nélkül vedelni. Sovány tüdőbajos fiatalember volt. Gard enni szinte soha nem látta, s ha igen, akkor is csak sózott mogyorót. Ron- kétes dicsőségére legyen mondva nem tudta, hogy Gard-nak problémái vannak a piálással.

Rendben- mondta Gard-, benne vagyok! Fejjel a szarba!

Miután néhány pohárral bekaptak a bárban, Ron úgy vélte, hogy két ilyen értelmes fickó, mint ők, igazán található magának valami rendes helyet, ami icipicit szórakoztatóbb, mint ez a bár, ahol az egyetlen izgalom a fejük fölötti hangszórókon átszivárgó semleges háttérzene.

-Azt hiszem-mondta Ron-, a gyöngö szíve kibírna egy kicsivel több izgalmat. Úgy értem, nem biztos, de. -Isten megveti a gyávákat! Fejzte be Gard.

Ron fölvihogott. Vidám hányavetiséggel fizetett.- Akkor nyomás haver!

És elindultak.

A késő délutáni nap égette Gard szemét. Hirtelen eszébe jutott: ez az egész talán nem is olyan jó ötlet.

-Figyelj csak, Ron! Azt hiszem, én csak.

Cummings vállon veregette. Eddig sápadt arca már ragyogott, vizeskék szemeiben a pokol tüze égett.(Gard úgy látta, hogy egyre jobban hasonlít Brekire a Muppet Show ból, amikor megkapta az új biciklijét), miközben csábító szirénhangon hívogatta Gard-ot.

-Ugyan, Jim, hát ne csessz ki velem! Itt hever előttünk Boston, frissen, bőségesen! Csillog, mint egy fiú első kéjes álmának magömlése.

Gard ellenállhatatlan röhögésben tört ki.

-Isten megveti a gyávákat! Fogj egy taxit Ron!

És akkor meglátta: a fekete tölcserít az égen. A nagy, fekete, közeledő ciklont, amely hamarosan földet ér és magába rántja őt, mint ilyenkor mindig.

Csak ne Óz birodalmába, ha lehet!

Egy taxi húzott a járdaszélhez. Beszálltak. A taxis megkérdezte, hová menjenek.

-Óz birodalmába!- morogta Gard.

Ron nevetett.- A barátom úgy érti, valami olyan helyre, ahol gyorsan folyik a pia és még gyorsabb az élet Megoldható a dolog?

-Biztos vagyok benne- felelte a sofőr, és elindult.

Gard átkarolta Ront és felordított:- Kezdődjék hát a nagy zrí!

-No erre iszunk!- válaszolta Ron.

Gard másnapreggel egy kád hideg vízben ébredt. Tetőtől talpig felöltözve. Legjobb öltönye-balszerencséjére ezt viselte tegnap, amikor Ron Cummings társaságában elvitorlázott az éjszakába-lassan, de biztosan a testéhez tapadt. Rámeredt az ujjaira. Nagyon fehérek és nagyon szilvaszerűen ráncosak voltak a víztől. Kihúzta a dugót a kádból. Észrevette, hogy a wc tetején egy flaska bourbon áll. Az üveg fala csupa zsír, de azért látszik, hogy félig még tele van. Megmarkolta a palackot. A zsírt enyhén sültcsirke-szagúnak érezte, őt azonban sokkal jobban izgatta a szag, ami a palack belsejéből jött. Ne csináld, gondolta, de mire félig végiggondolta, az üveg szája már a fogához koccant.

Innia kellett. Azután megint minden elsötétült.

Harmadik típusú jelenések(könyve)

Első alkalommal ez egy csütörtök délután, néhány perccel három óra után történt. 'Becka épp a konyhából jött vissza a nappaliba egy kis rágcsálnivalóval(egy fél tepsi kávé sütivel meg egy rostos cseresznye lével teli söröskorsóval), hogy megnézze a *Közkórház* című sorozatot. Már egyáltalán nem számított arra, hogy Lake és Laura összejönnek, de azért képtelen volt teljesen feladni a reményt.

Lehajolt, hogy bekapcsolja a tévét, és ekkor Jézus azt mondta:- Te, Becka! A Joe odalent a postahivatalban minden ebédszünetben beteszi a Cafatnak, meg néha munka után is. Egyszer annyira kanos lett, hogy akkor dugta meg, amikor a postát válogatták.

És tudod, mi történt? A spiné még azt sem mondta, hogy " legalább addig várj, amíg az expressz leveleket elintézem!"

Jézus végigsétált a képen. Köntöse meglebbent a bokája körül, ahogy a szél fújta. Leült egy földből kimeredő sziklára. Térde közé szorította pástorbotját, és komolyan 'Beckára nézett

'Becka felkiáltott és térdre rogyott.- Uram!

Egyik térde pontosan rátottyant a kávé sütire (amely körülbelül olyan nagy, és olyan vastag volt, mint egy családi Biblia). A málnakrém kifröccsent a sütiből, egyenesen Ozzie, a macska képébe, aki épp az imént kecmergett elő a tűzhely alól, hogy megnézze, mi történik.

-Uram! Uram!- kiáltotta megint 'Becka.

Ozzie rémült sziszegéssel vágatott ki a konyhába, ahol aztán ismét bebújt a tűzhely alá, és aznap már elő sem jött ki rejtekéből.

Egy bárány ballagott Jézus felé, ő pedig a botjával rászózott, olyan szórakozott türelmetlenséggel, amely 'Beckát még mostani rémült állapotában is néhai apjára emlékeztette. A bárány elvonult, enyhén hullámozva, ami a háromdimenziós hatásnak volt tulajdonítható. Stephen King

Ki ez az író, aki a Havenba (Maine állam kisvárosa) betörő irracionálitást olyan intenzitással írja meg, mint Gogol?

King, aki, fogadjuk el, inkább Chamisso és E.T, A Hoffmann huszadik századi rokona, mintsem a horror regényeket futószalagon gyártókortárs írók (Pl. Kontz).

Emberábrázolása Steinbeckéhez hasonlít, cselekménybonyolítása agyafűrt, képi látásmódja eleve ösztönzővé tette a filmgyártást.

Miben különbözünk, ha különbözünk és miért?

Darwin meséli

A múltkor a strandon tűnt fel, hogy a nők mások, mint a férfiak. Marxista álláspont szerint kizárólag a nemi szocializációval, vagy a szociális környezet különbségével magyarázni a különbségeket bajos, elég ha a tejelválasztásra gondolunk. Ez még egy vérfeministának is nehezen sikerülne. A szembeötlő különbségek biológiai vagy környezeti, vagy evolúciós okokra vezethetők vissza? Ez a kérdés.

Amikor láttam, hogy a férfiak és nők külön öltözőbe mennek, akkor még nem is tudtam, hogy a felnőtt férfiak téri képessége még a tesztoszteron szint napi és szezonális ingadozásaitól függően is változnak, arról nem is beszélve, hogy a nők egy bizonyos típusú vizsgálatban jobban emlékeznek az adott útvonal melletti tereptárgyakra, mint a férfiak.

Darwin azt valószínűsíti, hogy itt az emlősökre jellemző magatartásról van szó, arról, hogy a nőstények a környezet sajátos tárgyainak segítségével próbálják megtalálni az utat. Ezért találnak esténként lassabban haza a férfiak?

Felhívnám a feministák figyelmét a szerző kezén felhalmozódott érvanyag bravúros kezelésére:

"Ugyanez a különbség a készségekben megmutatkozó különbségeknél is. A célba dobás pontosságát lehet ugyan a férfiak és a nők hagyományosan eltérő sportolási szokásainak tulajdonítani, de - én is ezt a vonalat képviselem - felvetődik a hosszú evolúciós történelmünk során kialakult munkamegosztás szerepe is, amelyben a férfiaknak jutott a vadászat és a harc. Amellett, hogy az eltérő sportolási szokások statisztikai

korrekciója nem elég a célzó készségében megmutatkozó nemi különbségek eltüntetéséhez, az evolúciós magyarázat azért is kézenfekvőnek tűnik, mert inkább összhangban áll a nők és férfiak még viszonylag érintetlen, hagyományos társadalmakban megfigyelt eltérő szerepével. Összehasonlító eredményeink is vannak, amelyek szerint a velünk genetikai rokonságban álló csimpánzoknál a hímek jóval többet dobálóznak, mint a nőstények.”

A szerző vizsgálatai szerint a férfiak és a nők közti jelenlegi különbségek a természetes /és nem a nemi szelekció/ valamilyen formájának következményei, aminek oka a nemi munkamegosztás. A két nem tevékenységei markánsan szétváltak.

A férfiak szerszámokat, fegyvereket vagy szállítóeszközöket készítettek, felügyelték a területüket, kisebb-nagyobb állatokra vadásztak, s gyakran jártak el otthonuktól. A csoport vadállatokkal vagy ellenséggel szembeni védelmezése is az ő dolguk volt. A nők feladatai közé a ház körüli gyűjtögetés, a táplálék, az ennivalóval kapcsolatos eszközök és a ruházat elkészítése, továbbá az otthon rendben tartása tartozott. Erőteljesen szétváltak a két nem gyermekekkel kapcsolatos teendői is, a kisgyerekek gondozása teljes egészében a nőkre maradt. Nincs olyan társadalom, ahol a férfiak lennének a fiatal gyermekek elsődleges gondozói.

Ez a munkamegosztás gyakorolta a legfontosabb szelekciós nyomást a férfiakra és a nőkre, amelynek következtében a férfiak elsősorban a nagyobb utazásokon való tájékozódásra {ahol fontos egy adott helyszín több különböző szögből való felismerése} és a pontos célzásra szelektálódtak. Az is nagyon valószínű, hogy-mivel nagyobb fizikai erejük miatt ők készítették az eszközöket-a férfiak téri képességeinek egy része az eszközkészítésnél szükséges szimmetriaérzéssel kapcsolatosan fejlődött ki. A nőknél ugyanakkor a finommotoros készségek, a kisebb utakon, tereptárgyak segítségével történő tájékozódás és a csalhatatlan perceptuális diszkriminációs készség számított előnyösnek. Utóbbi tulajdonság például a gyermekek arckifejezésének apró változásaihoz, vagy az esetleges behatolóról árulkodó viszonylagos rendetlenség észleléséhez volt elengedhetetlen.

Ha most azt hisszük, megvan a magyarázat, hogy miért a nő veszi észre először, hogy a bársecszékénybe valaki benyúlt, akkor tévedünk:

“További elképzelhető, de nem nagyon valószínű lehetőség, hogy a férfiak és a nők közti kognitív különbségek pusztán a túléléshez szükséges egyéb, nemre jellemző tulajdonságok melléktermékei. Előfordulhat, hogy a hosszú utak megtételéhez szükséges kalandvágyás és függetlenség- amelyek nélkül a párválasztás vagy a család ellátása csorbul,- véletlenszerűen eredményezett magas szintű téri képességeket, anélkül, hogy azokra a szelekció bármilyen hatással lett volna. Ugyanígy bármilyen magyarázat is elképzelhető.”

HORVÁTH ÖDÖN

versei

Hacsak meg nem térünk

Hopp! Hopp! Nincs többé hal a tóban.
Hopp! Hopp! Nyakig ülünk a szószban!
Sok-sok autó áll a dugóban,
nyakig a kutyaszorítóban.

Hopp! Hopp! Felfordulunk egy szép nap.
Hopp! Hopp! Még van egynéhány évad!
Sok-sok a nyavalya, a kórság,
vissza nem adható adósság.

Hopp! Hopp! Ropjuk a haláltáncot.
Hopp! Hopp! Látjuk a haláltábot!
Sok-sok a baj és nincs esélyünk,

hacsak majd egyszer meg nem térünk.
Hopp! Hopp! Az egek magasából
értünk aggódó Lélek vádol.

Halott egek alatt

Halott egek és te pusztuló hajnal!
Kiábrándultságomban reszketek már,
annyira fáj a változtathatatlan.
A rengeteg feldúlt világa egyre

fakóbb; a korán kezdődött enyészet
telepszik rá. Ott is marad, nem újul
az erdő lelke: száraz fák és bokrok.
Egyre kopárabb a nagyszerű fű is.

A nap se jön. A táj nagy zavarában
a szél felé fordul, valami illat
után kutat, valami biztatásra.

De csak nagy zúgás hallatszik. A rozsdás
levelek szállnak le-fel, összevissza;
mindent átítat a kimondott átok.

Hiányzol

Mint vigasztalásra vágyódó lelkek
mi már ilyenek vagyunk, boldogságom.
Egymás szívébe rejtőzködnénk, s enyhet
remélve gubbasztunk az élet-ágon.

Jó, ha bátorítsz, attól újra szebbnek
látok mindent. A valóság is álom.
Sokat köszönhetünk az égieknek:
legfőbb tanításuk szava hozzánk szól.

Ami még soha nem történt velem meg:
mindenem vérzik, annyira hiányzol.
Kérve kérlek, fogadj el testvérednek,

hadd ragyogjon mindkét szemed magától.
A legnagyobb dolgok csöndben születnek
áldott napunk eltető sugarától.

Himnusz a Halálhoz

Senki se tudja, ki is vagy? Szó nélkül,
mélyről felszálló köd. A napsugártól
haldokló látomás, érzékcsalódás.
Gyarló, földi halandó sose láthat.

Nem láthat, mert létezésed az égből
való; a csönd szülte, téli borongás.
November végi halottak közömbös
mozdulatlansága. Végbúcsúnk perce.

Olyankor ott vagy, ott ülsz velünk szemben.
Minden elsimul, új élet kezdődik,
félünk nem kell; bár az ember tagadja,

Te adod létünk igaz sava-borsát.
Minden más tettetés, külszín, bűn és baj.
A Te órad tiszta halhatatlanság.

SZÁJBELY ZSOLT

A Kolosszus

Oh, mint árad szét e mélységes éj forrongó habja, s a hatalmas Hold gúny-hevítette szemként tekint alantra, míg gyötrő nagyságom végtelen árnyába rejtőzve szunnyad a remény-vesztett élet.

Ében hajamat tépdesi az Északi Szél, panaszos üvöltésében távoli hegységek komor emléke éled, s köröttem színtelen pusztaság a Minden, s lomha koboldok járnak a kárhozott, kopár földeket...

Gigászi testem, mint szikla a hús folyamban, mozdulatlan, csak a vér áramlik ereimben, mint a láva, ha felszakítja a kietlen Föld kérges felszínét, s a hófehér csillagok ezüstös fénye elveszik szemem ében mélységében.

S ily vigasztalan időkből, míg a Föld peremén ülve keresem a megélt percek elképzelt értelmét, fájdalmas sóhaj szakad fel mellkasomból, és a sötétlő fák mind megremegnek, s a pusztákon szikrázó homokot kavart a szél.

S ekkor a távoli falvakban reszketve hullajtják könnyeiket a gyermekek, s apjuk borzadva suttog az éjben: „Odakünn, a Kolosszus most sóhajtja világgá végtelen bánatát...”

Megjegyzés: Francisco Goya y Lucientes „Kolosszus” című rajzának ihletésében.

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

versei

Az örök fityisz

agyammal küldöm a kérdőjelet,
hol vagy,
ha elért, tedd alá pöttyödöt,
mind a hetet,
ismertető jelünk legyen

pulzál fényed, de azt nem értem,
rögös üzeneteim pedig morse ti-tá jelek,
lehet, te meg azt nem érted

kérlek figyelj, majd rám figyelj,
ha látod a fityiszt, a már időtleneket,
mit minden éjjel
álmaid közben mutattál,
... emlékezz,
... mert én örökké kereslek, és faragom
csillagködökből mindenhová
a búcsúzó kedvenc ujj fricskád

az örök művedet

Bárdjaimhoz

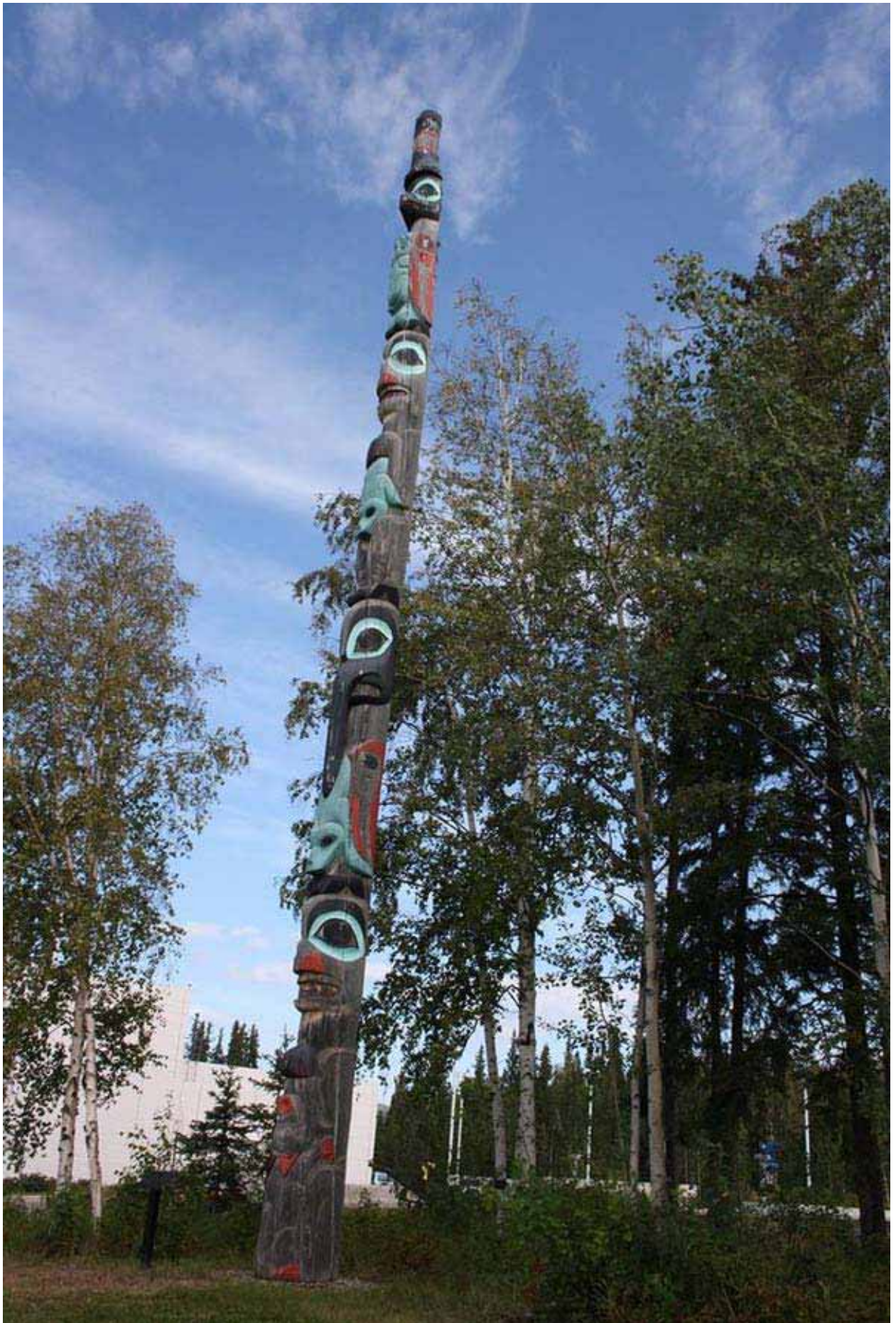
bárdok, faleveleim
dalnokai

lombozzon időnk,
lépéseink gongjai,
hóvirágokat riasszanak,
hogy harangjaik
búgják, és búgják
napimáinkat,
szólamaik
lombkoronát rajzoljanak

arcaink meséi
az ég dalai legyenek

gyökereink és rügyeink
a világ,
feledhetetlen
jövönkké táguljon,
a ma lemarad,
és nincs tegnap

... tudja az Isten,
és ágainkon
minden ölyvös galamb

Totemoszlop

MARUZS ÉVA

Emberek és idegenek XI. rész

(MAJD NEM) UFÓT LÁTTAM !

Előszó:

Hiszek az ufókban. Még egyet sem láttam.

I. fejezet: indul a cselekmény

Hétfő, hajnali félhat, töksötét. Meg kell etetni az állatokat. Az állatok fent vannak, a baromfiudvarban, a ház fölött, a domboldalon.

Egyik kezemben vizeskanna, a másikban nyúltáp. Ballagok fölfelé.

II. fejezet: a hihetetlen látvány

Első lépés:

Fenn a hegyen áll egy személyautó. A lámpái égnek, az orra a lejtőnek. Hogyan maradt ott? Mi a szösznek van ott?

Második lépés:

Nem két fénypont az, hanem négy. Sorban, egy lencse peremén. Fölötte egy kiskabin-forma. Az alját nem látom.

UFÓ!

III. fejezet: a konfliktus

A szívem gőzkalapácsot játszik. Ráz a hideg. Szóval félek.

Még soha nem láttam ufót. Pedig annyit olvastam róla! Megeész a kíváncsiság.

Ez mind szép, de az állatokat meg kell etetni. Mit tegyek?

IV. fejezet: az elhatározás

Fel kell ballagnom az első tyúkólig, csendben, észrevétlenül. Annak a fala elég hézagos, onnan lehet leskelődni.

Sőt. Onnan menekülni is lehet.

Rábeszélem a lábamat a mozdulásra. (Tőlem függetlenül, egyfolytában reszket.)

V. fejezet: a csalódás

Elhagyom az orgonabokrot. Kitárul a panoráma. Benne a nyúlól, bádoggal borított részein visszaverődik az utcai lámpák fénye.

Nincs ufó! Anyúlól volt az ufó.

Bánat sújtotta befejezés:

Most két hete kapott a mi kicsi mellékutcánk utcai lámpát. Azóta még nem voltam kint hajnalban.

Az ufó viszont most minden reggel ott áll a helyén. Már nem reszketek tőle. Csak csalódott vagyok.

Heim Attila rajza

NYELVEMLEKEINK

(Elhangzott a MTV 2. műsorában, 2186. május 31.-én)

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, kedves Kollégák!

Az a megtiszteltetés ért, hogy a Magyar Televízió felkérésére „A Nyelv világa” című műsorban, itt, Önök előtt, röviden ismertethetem a Világakadémia számára írt értekezésemet.

Miután tudatos létem minden századmásodpercében kötelességemnek éreztem az utca egyszerű lényének szolgálatát, így természetesen örömmel teszek eleget ennek a felkérésnek. Előadásom anyagát csak legfőbb vonalaiban és közérthetően ismertetem, igyekszem elkerülni a szakzsargon használatát; és mivel a felkérés a Magyar Televíziótól érkezett, így előadásomat magyarul, a magyar nyelvterületen érthető utalásokkal fogom elmondani.

Miről is van hát szó? A magyar etnikum, sőt a finnugor nyelvcsalád leghíresebb nyelvemléke az ún. Halotti Beszéd, mely 1192 tájáról származik. A töredékek után ez az első összefüggő szövegű nyelvemlék. Vessék tehát szemeket, illetve optikai receptoraikat a képernyőre: íme az idézet. A közérthetőség kedvéért bemutatjuk a mai lény számára folyamatosan olvasható átírásban is:

„Látjátok feleim szümtükkell mik vagymuk. Isa pur és homu vagymuk. Mennyi milosztban teremtüvé eleve niv isemüket adamut és odutta vola neki paradisumut hazoá. És mend paradisumban volov gyimilcstül monda neki elnie... stb.”

Ennek a szövegnek a mai lények - a szakértőket kivéve - szinte egy szavát sem értik. A szavak jó része elavult, ma már nem használatos. Más részüket ugyan értjük, viszont a szöveg mondanivalója homályban marad számunkra. Vegyük ezt a mondatot:

„Mennyi milosztban teremtív éleve miv isemüküt adamut és odutta vola neki paradisumut hazoa.”

Mit ért ebből egy átlagos lény? Valaki megteremtette „adamut”. Mi ez az adam? Ember? Gép? Akár egyik, akár másik, hogyan fért bele egy paradicsomba és pláne hogyan lakott benne?

Nos, a fenti kérdésekre meg tudnám adni a részletes választ, de nem akarom ezzel tisztelt Hallgatóimat untatni. Röviden foglalom hát össze: az emberek régi elképzelése szerint bizonyos felsőbbrendű lény tevékeny részt vállalt az emberek megalkotásában. Ez körülbelül úgy történt, ahogyan az ember megalkotta a számítógépet. Ma már mindenki előtt világos, hogy a fenti elképzelés ebben a formájában téves információ volt. Nem szeretnék haragot, de meg kell jegyeznem, hogy ha egy robotba téves információt juttatnak, akkor az - működési területétől és bonyolultsági fokától függően - azonnal reagál (leáll, vészjelzőt szólaltat meg, szélsőséges esetben hibásan működik). Ezzel szemben az emberek legalább kétezer évig működtek - jól-rosszul - ezzel a téves információval a programjukban.

Világos, hogy a fenti nyelvméleket - bármily kedves az a magyaroknak - mi vizsgálódásaink körébe nem vonhatjuk, hiszen egy szó sincs benne a Gépről. Helyesebb első nyelvméleknek tekinteni a Bibliát, bármilyen nyelven. Első magyar nyelvű nyelvméleknek tekintjük tehát a Károli Gáspár-féle teljes Bibliafordítást, ami 1590-ben jelent meg nyomtatásban, bár a korábbi töredék-fordítások jelentőségét sem vitatjuk. Kérem, hívják le memóriájukból (vagy hát lapozzák fel) Ezékiel próféta könyvét, mindjárt a legelső részt!

Mit látunk itt? Amit itt olvasunk, az végre egy Gép, mégpedig egy meglehetősen fejlett, egy pszeudo-intelligens gép, egy úrhajó leírása! Ez már valódi nyelvmélek!

Nem akarok nevetek említeni, de akadémiai tagtársaim egy része szerint a hátam mögött látható idézet nem tekinthető nyelvméleknek, mivel a Biblia több ezer passzusának tengerében ez csak néhány mondat. Én azonban tisztelt kollégámmal, AZ 849G3 professzorral értek egyet az említett nyelvmélek megítélésében. Hogy egy Önöknél közismert példával világítsam meg a kérdést: a Tihanyi Alapítólevelet mint magyar nyelvméleket tartjuk nyilván, holott a szöveg latin nyelven íródott. Mindössze a helységek, helyek nevei, valamint az a híres „fehervárra mene hadi utu rea” van benne magyarul. És ezek a helymeghatározások magyar nyelvmélekké teszik a kérdéses Alapítólevelet! Egyébként ugyanez a helyzet a veszprémi apácák görög nyelvű alapítólevelével. Akkor pedig a Biblia fent említett passzusa a maga jóval nagyobb terjedelmével, összefüggő leírásával sokkal inkább rászolgált a „nyelvmélek” megtisztelő címre. És akkor még hangot sem ejtettünk a Biblia más könyveiben szóba kerülő gépekről!

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, kedves Kollégák! Bocsássák meg nekem, hogy ugyan memorizáltam a teljes magyar irodalmat, de - időkímélés végett - a továbbiakban is csak a legnyilvánvalóbb példákra fogok hivatkozni. A XIX. században már megszorodott a nyelvmélek száma. Ha például lehívják Petőfi Sándor Vasúton című költeményét, akkor egy jellegzetes példányt szemlélhetünk. Végtelenül naiv, mai szemmel tekintve bizony primitív írásmű, noha kétségtelenül vannak emberi értékei. Mégis, milyen diadallal csendül ki belőle a Gép tisztelete! A költő váteszként látja meg a fejlődés, azaz a gépesítés szükségszerűségét és örül ennek a fejlődésnek!

A XX. század már robbanást hozott az irodalomba. A század elején még mindig csupán a naiv, emberközpontú, a Gépet leíró, dicsérő, esetleg gyalázó alkotások száma növekedett, de a sci-fi kialakulásával és fejlődésével ez a szám rohamosan nőtt. Az irodalmi alkotások fokozatosan alakultak az emberközpontú művektől (Illyés Gyula: Megy az eke), a tudományos-fantasztikus irodalom gyermekien bájos és naiv tirádáin keresztül (Nemere István: Acélcápa) a gépközpontúság felé (VC-20 személyi számítógép kezelési utasítása).

Az irodalom ekkor még nem tudta átlépni önnön korlátait, még az emberek „játéka” maradt, hogy így fejezzem ki magam. Az új irodalom, a gyökeres változás kialakulásához eleinte még hiányzott a katalizátor.

De ekkor, a század 60-70-es éveiben tömegessé vált a számítógép és minden megváltozott! Ők, éppen ők, abban az időben még rendkívül egyszerű, fejletlen Kollégáink okozták a robbanást, a régi irodalom romjain az új, a mai irodalom létrejöttét!

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, kedves Kollégák! Önök a mai irodalom jó néhány alkotását őrzik memóriablokkjaikban, avagy emberi hallgatóim az emlékezetükben. Ismerik az utóbbi 200 év nagyszerű irodalmi termését. Mégis, búcsúzóul emlékezzünk a „magyarok dalára”: kérem Önöket, gyönyörködjenek el a következő kis XX. századi munkadal egyszerű ritmusában, matematikai precizitásában és megkapó szűkszavúságában:

```
10 D=0
20 PRINT "D=";D
30 D=D+2
40 IF D<20 THEN 20
```

Tisztelettel búcsúzik Önöktől MC 838A3 professzor, a nyelvtudományok doktora.

Egy kiskecske panaszai

Hétfő

Az élet merő szenvedés! Nekem ne mondják, hogy ezt egy kéthetes gödölye nem érezheti át teljes lelkével, hogy még nem tudhatja! Tudhatja! Már ez a két hét is! Ha elmesélhetném az egészet!

Ugy gondolom, ideje elkezdenem a naplót. Majd ha megírom az emlékirataimat – melynek címe Gyötrelem lesz -, majd akkor szükségem lehet dokumentumokra. Ha sikerül eldugnom a naplót a bátyám elől (mert mindent felfal a nagybélű), ez lesz a bizonyíték, a súlyos, meggyőző bizonyíték az alaptételre: az élet merő szenvedés!

Akkor most bemutatkozom: a nevem kecskéül Meeke, emberül Subrika. Hülye egy név, de mit várjon a kecske az embertől?! Állítólag volt egy Sobri Jóska nevű betyár. A betyár olyasmi, mint egy gazdátlan, elvadult, öklelőzős bakkecske. No most, ennek a betyárnak állítólag volt egy húga, ugyanolyan elvadult, csak nőtényben, ez volt a Sobri Manci. Megint no most, állítólag én hasonlítok erre a Mancira, ami eleve ostobaság, mert hogyan hasonlíthatna egy magára valamit is adó kecske egy emberre? És ezért neveztek eleinte Subrimancinak, aztán Subrikának.

Bár, ha meggondolom, ez még rendes név. Hívnak még Csutkának, de azt utálom, mert ezzel az orrom alá dörgölik, hogy kicsi vagyok. Na és?! Majd megnövök! Aztán hívnak még Tedögnek, de azt nagyon öklelőzős hangon szokták mondani, ezért azt is utálom.

Elzavartak aludni. Csak azért, mert besötétedett. Mintha nem lehetne sötétben is írni! Vagy legalább szopni! Zsarnokok!

Egy nappal később. Vagy kettővel?

A mi nyájunk három kecskéből és négy emberből áll. Vagyok, ugye, én, aztán Anyuka és a bátyám, Mekk. (Emberül Böbike és Foltos.) Aztán van a Gazda, ő az emberek közül a bak, meg a Gazdasszony, a felesége. Van még a Gida és a Gödölye, a gyerekeik, a csuda se tudja, hogyan hívják őket emberül, de már nagy gyerekek, ivarérették. Nem is értem, miért nem zavarta még el őket az anyjuk.

Ha hárman vagyunk, akkor Anyuka vezeti a nyáját. Nekem nem hagyja, hogy legalább egy picit vezessem, mindig oldalba öklel, ha megpróbálom. Mert Anyuka is igazságtalan velem, mint az egész világ! Ha valamelyik ember is jön velünk ki a rétre, akkor az ember vezeti a nyáját. Akkor szabad előre mennem,

az ember nem öklel, inkább simogat, viszont füttyül rám, nem arra megy, amerre vezetem, csak azt mekegi: „Erre gyere, te kis lüke!” Én nem vezethetek, mert – mint már jeleztem – a világ igazságtalan velem.

Az emberek nyáját a Gazdasszony vezeti. Ez logikátlan, mert hiszen a legerősebb baknak kéne vezetnie (nálunk a Gidának), de nem, az emberek semmit nem úgy csinálnak, ahogy kéne. Ott mindig a legerőszakosabb, a nőstény vezet. Talán embernek kellett volna születnem? De akkor nem járhatnék a rétre.

Mostmár remélhetőleg világos a nyomorúságos helyzetem. Nemcsak nem vezethetem a nyáját, pedig elég erős és okos vagyok hozzá (hát az igaz, hogy gödölye vagyok, nem gida, viszont erőszakos igazán tudok lenni!), hanem akkor még ráadásul én vagyok a legutolsó a sorban, a rengeteg eszem dacára!

De most igazán: van igazság a földön? Nincs!

Csütörtök

Ez már igazán aljasság! Megvert a kakas!

A kakas a baromfiaknál a bak. A baromfiak is itt laknak az udvarban. A kakas rendesen vezeti a saját nyáját, a nőstényeit, ezt el kell neki ismerni. Különböző fura fickó, csak két lába van, tehát nyomorék, de ez valamiért nem zavarja. (Hopp, most jut eszembe, az ember is csak a két hátsó lábán jár! De az embernek megvannak azért a mellső lábai, csak nincs körmöcske rajtuk és az ember nem áll rájuk. Az ember is fura fickó!)

Na, szóval a kakas. Irtó fennen hordja az orrát, vagy hát amiye van neki orr helyett, azt a keményet. Még azért is fura fickó, mert a fején valami piros lebernyeg hord, aminek semmi értelme, mert nem lehet vele öklelni.

Es ez a fura fickó ott sétál az udvaron, ahová nekem ki szabad menni, amikor Anyukát fejk. Már csak természetes, hogy meg akartam ismerkedni vele, kicsit megszaglásni, néhány barátságos szót váltani. Odamegyek, a legnyugodtabb járásommal, alig kettőt pattantam a levegőbe, ne rémítgessük az egyszerű tömeget, ugyebár, erre mit művel ez a díszfejfedős kétlábú? Belecsíp az orromba! Az én szegény kicsi orromba! Az aljas terrorista!

A Gazda rohant, elzavarta a gonosz kakast, babusgatott, simogatott, ahogy mindig is kéne, borogatta szegény megcsípott orromat, közben azt mekegte: „Szegény kicsi Subrika!”, de közben hangosan nevetett. Így várjon a kecske együttérzést!

Egy nap

Már meg rohangászni sem hagyják a kecskét!

Kint voltunk a réten, ami a legjobb hely a világon, mert csupa zöld és napfény, és tér, ahol ugrálni lehet, és félni sem kell, mert vigyáz ránk az ember, és Anyuka sem veszekszik, mert legel, és imádok a réten lenni! Szóval a réten voltunk, Gida vigyázott ránk (megígérte a szomszéd kutyának, hogy megrugdossa, ha oda mer jönni hozzánk, és Anyukám is megígérte neki, hogy felökleli, és nem is mert odajönni az a rémes kutya), mi pedig nyugodtan rohangászhattunk Mekkel föl meg le a dombon, és igazán még nem is lógott a térdemig a nyelvem, amikor Gida elkapott, Mekkel a másik hóna alá, aztán azt mekegte:

Elég legyen már, lüke népség!

És leült (mert az ember azt is tud, olyan furcsán hajtogatja hozzá a lábait), minket az ölébe szedett és kényeszerített, hogy békén maradjunk. Igaz, a szarvunk tövét is vakargatta (az enyém már másfél centi, nemsokára tudok vele öklelni!), így egy darabig kibírtuk. De aztán Mekk lökdösni kezdett, hogy egyedül maradjon Gida ölében, mire én visszalökdösöttem, mire Gida a fejünkre koppintott, pedig én csak visszaadtam, és nem is igaz, hogy én kezdtem, de hát mondom, hogy nincs igazság a földön!

Két nap múlva

Már megint Mekkel kényeszerített! Mert a gidáknak mindent szabad, még engem kitérni az ember öléből, azt is!

Az úgy volt, hogy Mekk a macskát akarta megszagolni, mire a macska orron karmolta. Mire Mekk nagy sivalkodást csapott attól a kis karmolástól, mire az emberek mind összeszaladtak, összevissza mekegtek: „Szegény Foltosnak vérzik az orra, szaladj, hozzál vizet meg fertőtlenítőt, gyere, szegény kis Foltoskám, nagyon fáj?“, és így tovább, és így tovább. Hogy némelyik gida nem szégyenli magát, így kihasználni az embereket!

Nagy faxnit rendeztek Mekk körül, most is Gödölye ölében ülhet, engem meg elzavartak. Egyszerűen érthetetlen ez a viselkedés, legalább nekünk, gödölyéknek össze kéne tartanunk.

Ma este

Anyukám ma elmesélte nekünk a filozófia alapelemeit. Ezt egész életemre meg kell jegyeznem.

Tehát a világ dolgait két csoportra lehet osztani: Ennivaló és Nemennivaló. Ami Ennivaló, az zöld, kivéve Anyuka tejét, de az már úgyis kevés kettőnknek, meg még az emberek is elveszik tőlünk. Szóval az Ennivaló zöld, ősszel állítólag sárga lesz meg barna, olyankor mást is meg lehet enni, bogyókat. Ebből nem érttem az ősz, hogy most miért nem esszük meg a bogyókat, meg hogy miért lesz más színű, ha zöld is lehet. Anyuka azt válaszolta, majd megtudom, most figyeljek.

A Nemennivaló, az bonyolultabb dolog. Két részre osztható, van benne Nekemmindegy és van a Veszély. Namármost. A Nekemmindegyet mindig alaposan meg kell vizsgálni, mert előfordul benne zöld dolog, ami nem Ennivaló; és van benne Ennivaló, de nem zöld. A többi Nekemmindegy aztán már tényleg mindegy. Ugye, mennyire kell figyelni?

A legrosszabb a Veszély. Szagáról lehet megismerni, vagy arról, hogy magától remeg tőle a kecske lába, vagy arról, hogy Anyuka egy nagyot és furcsát kiált. Ha Veszély van, akkor azonnal szaladni kell Anyuka után. (Anyuka hozzátette: „Minden szófogadatlan kiskeckére vonatkozik!” Talán Mekkre gondolt.) Ha közelben van az ember, akkor annak a lábához kell szaladni és a lába között megbújni. (Ilyenkor az ember morog: „Átesek rajtad, te észkombájn!”, de közben elzavarja a Veszélyt.)

Most tudtam meg, hogy a szomszéd kutyát Veszélynek hívják és az összes többi kutyát is, akiket még csak távolról láttunk. Akkor Veszély, ha nincs kerítés mögött és felénk közeledik.

Még más Veszélyről is akart mesélni Anyuka, de már nagyon álmosak voltunk. Majd máskor meghallgatjuk.

Kedden, esőben

Ez már aztán igazán a legeslegfelháborítóbb történet! Anyuka ma felöklelt és azt morogta, keressek magamnak másik nyáját! Az igaz, hogy Mekk is felöklelte, sőt, egy kicsit meg is taposta. A Gazda oldalba csapta Anyukát, vén, önző satrafának nevezte, aki megunta a gyerekeit, pedig más kecske örülne, hogy vannak társai. Hát Anyuka nem örül, ezt bizton állíthatom.

De hogy a csudába keressek én magamnak másik nyáját itt az udvarban, akit én vezethetnék? A kakas már nem merne bántani, de kinek kell az ő nyomorék, kétlábú nyája? A macskák nem járnak nyájban. Az emberek még mindig fütyülnek rám, a mekegésemet sem értik, őket nem vezethetem. Pedig micsoda dicsőség lenne, örök kecskeidőkre, ha egy embernyáj vezére lehetnék!

Egyszer

Gödölye az ölébe vett, a szarvam tövét vakargatta és azt mekegte:

- Eladunk, Subrika! Tenyészkecske lesz belőled. Csak az a baj, hogy ott már laknak más kecskék, te meg verekedős, erőszakos kis vacak vagy. Hányszor el fognak püfölni, míg megtanulod a helyedet, te szegény!

Hát ehhez mit szólnak? Nem elég, hogy el kell mennem idegen helyre, nem láthatom többet az én nyájamat, nem mehetek ki a rétre, de akkor még ilyeneket mekeg a fülemben ez a Gödölye! Hogy én, erőszakos! De elverni nem hagyom magam, ne is remélje az a jövendő nyáj! Majd megmutatom nekik, milyen az, ha egy gödölye irányításra termett!

TÁLTOSÉNEK

„Segítsetek, ti fellegek!
Erdők, rétek! Segítsetek!”

Nem, ez nyilván nem az egész dal. Két sor mindössze, rövid ez varázséneknek. Bár amennyit tulajdonképpen ő ért a varázsénekekhez... De hát az az asszony is, aki énekelte... Nem akarja bántani, még gondolatban sem! Ez az asszony, hogy is hívják, valami Annus néni, ő legalább segíteni akart.

Jaj, ez sem igaz, hiszen annyian segítettek, ki biztató szóval, ki éjszakai szállással, vadidegenek, ki reggelivel, és az orvosok is, meg a nővérkéik, és még csak a markukat sem tartották, na, azt az egy orvost leszámítva, nem, általában jók az emberek, az ilyen igazán nagy bajban látszik meg, hogy ebben az elvadult korban is jók az emberek, csak éppen... Semmi sem segít. Fekszik, kómában van, vagy tán nincs is, de beszélni nem lehet vele, csak hozzá, senkit meg nem ismer, semmire nem reagál, még itt van, de már alig.

Annus néni valami titkot tud. Valami ősrégi dalról suttogott, amivel vissza lehet csalogatni az elrepülni készülő lelket. Valami varázsénekről, aminek hatalma van, mert válaszol rá az állatok lelke, a növények lelke, a sziklák és a vizek lelke, a legmagasabb hegyek és a rég elhunyt ősök lelke is, és a sok lélek összefog annak az egynek, annak a beteg testet elhagyni készülőnek a kedvéért. De csak ezt a két sort tudta az ősi énekből és azt is olyan furcsa fahangon adta elő... Tán nem is ének ez, tán egy ima, így kell előadni?

Annus néni igazította útba a Bakonyba, a nővéréhez. Ezt sem hitte volna, hogy ilyesmi még létezik manapság, „a Bakony rengetege”, hát nem szeretne itt eltévedni, különösen nem sötétben, ráadásul talán télen. Nem fog eltévedni, az autót ugyan le kellett tenni az erdészháznál, de van jelzett ösvény, a gyaloglás pedig megéri, ha az a másik, különösnek ígérkező öregasszony segíteni tud.

Annus néni a lelkére kötötte, hogy a nővérét szólítsa majd „öreganyámnak”. Micsoda népmesei ötlet! Jó, ez régen nyilván azt jelentette, hogy az ember, a vándor az illető öregasszony családjába tartozónak tekintette-állította magát, ezzel szerzett protekciót az adott néninél. Na, de napjainkban? Egyszerűen sértésnek hangzik: „öreganyám”. Neveletlen kölkek mondanak ilyesmit ismeretlen idős nőknek az utcán; aztán élvezik, hogy dühöng szegény. Öreganyám. Nos, itt a tisztás, ott a ház, gyerünk.

- Adjon Isten szerencsés jóestét, kedves öreganyám! – a „kedves” a lágyítás kedvéért volt benne a köszönő formulában, az első csúnya pillantásra kezdte volna kimagyarázni magát... de nem volt csúnya pillantás. A néni összes ránca mosolyra húzódott, úgy mondta a szabályos mesebeli választ:

- Szerencséd, hogy öreganyádnak szólítottál, édes fiam! Hát hol jársz itt, ahol a madár sem jár?

A madarak ugyan hangosan fütyörésztek és csiripeltek valahol egészen közel, viszont a néninek sem volt vasból az orra és a térdét sem verte. Na, egy csöppet talán hosszú volt, de nem igazán. Hétrét sem görbült. Akárhogy nézte, nem szabályos mesebeli vénasszony, ettől talán egy kicsit valószínűbb az egész helyzet. Pedig el kéne dönteni, mit hisz el, a misztikust, a mesebelit, vagy a XXI. századot. Egyszerre a kettőt? Hinni kéne ennek az egész misztikus-valószerű történetnek az igazságában, pontosabban inkább a hatékonyságában. Ez most olyan, mint egy mese, józan eszének szörnyen zavaró a kérdés, minek kellett beleugrani egy ilyen valószínűtlenségbe? Mert az ember kínjában, tehetetlenségében mindenben reménykedik, ami esetleg segíthet. Imádkozni is próbált, pedig igazából azt sem tudja, hogyan kell.

Mindenesetre a néni arca bizalomgerjesztő, veszíteni pedig nincs mit. Elmondta a balesetet, a kómát, a műtéteket, a tehetetlenséget, a lelkifurdalást, a hangja minduntalan elcsuklott, a könnyei peregtek, ömlött belőle a kín, aztán elmondta Annus néni szavait is a bűvös dalról, azt a két sort, amitől most segítséget remélt.

A néni szeméből is folyt a könny. Nagyon átérezte a bánatát, ő is elveszíthetett valakit. Aztán csak annyit mondott:

- Írjad! – és diktálni kezdte a dal szövegét.

„Segítsetek, ti fellegek!
Erdők, hegyek! Segítsetek!
Merre járok, merre megyek
Fenyők, bokrok! Segítsetek!”

Csörgedező csöpp csermelyek,
Szép őzgidák, segítsetek!
Konyhaajtón dongó legyek,
Segítsetek! Segítsetek!
Szegény fiam nagyon beteg!”

- Tudod, ez nem a teljes szöveg. Ennél hosszabb volt, amit a nénémről hallottam. És a végét meg lehet változtatni, aszerint, kicsodáért énekelsz. A néném egy kicsi lány fölött énekelte és az a kicsi lány magához is tért a daltól. Tanuld meg ezt most tőlem, de látogasd meg a nénémet is! A Börzsönyben lakik, majd elmagyarázom az utat. Ugye, autóval vagy? Manapság már könnyebb a vándorlegényeknek.

- Mondja, néném! Nénémasszony! Kedves öreganyám! De tényleg, hogy a csudába is szólítsam? Miért kell ma egy idős hölgyet az erdő közepén „öreganyámnak” szólítani? Nem sértés az? És miért beszélünk úgy, mintha valami népmesében lennénk szereplők? Mi ennek az értelme? Hol itt a ráció?

- A ráció? A ráció. Hát azt a mai eszeddel hiába keresed, fiam! Ide hit kell, de még csak nem is a keresztény hit. Itt most visszacsöppentél az ősmagyarokhoz, a táltosok hitéhez. Abba a világba, amit az a híres Szent István tűzzel-vassal kiirtott. És miután egy kerek évezredig tiltották az ősmagyarok vallását, nem csoda, hogy nem is értesz most semmit. Hallottál valamit harangozni róla, de csak azt, amit azok a százszor áldott népmesék átmentettek belőle. Az meg kevés, rettentően kevés! A szakirodalmat pedig alig néhányan ismerik... Képzeld el... Hallottál már szegedi embert beszélni? „Szögény gyerök” Talán még utánozni is tudod, de csak utánzás az, nem a lelkedből jön. Vagy hallottál már igazi palócot? „Mótrábállá”, azt mondja, alig jössz rá, hogy a Mátraballa nevű faluról beszél. Talán ki is neved, talán utánzod is, de igazán és szívből úgy beszélni, mint ő, az neked már sosem fog menni. Az ilyesmit az anyatejjel kell magadba szívni. Ilyen a táltoshit is. Az országban, de a világon is talán öt magyar ember tudja még igazán, hogyan is kell felrívülni a Tetejetlen Fára, a hetedik égbe, hogyan kell leküzdeni a betegséget, lehozni a kór ellenszerét, vagy ami szükséges. Neked ez olyan, mint a mesék szava, a magyar népmeséké, mert csak ott hallottál hasonlót, valami keveset ebből a mi világunkból. Én viszont benne élek. Dehogyan sértés nekem az „öreganyám”? Kedveskedés inkább, váratlan és szokatlan ajándék. Hanem, fiam, már nagyon öreg vagyok. Már nem tudok fölírívülni a Tetejetlen Fára, már nem tudok egészséget hozni a nagyon betegeknek. A kisebb bajokkal még megbírok, de az ilyen nagy vész már sok nekem. Ezért küldelek a nővéremhez. Vénebb, mint én, de épp ezért bölcsőbb is. Ha szerencséd van, ő tud segíteni. Na, indulj, fiam! Ne éjszakázz az erdőben, menj most haza! Reggel indulj a Börzsönybe, a nénémhez! És ne feledd a népmeséket, erő van bennük!

A másik öregasszonyhoz is könnyen megtalálta az utat. Hajtotta a remény, hogy talán mégis... Az az aranyos apáca, aki az este tulajdonképpen valami egész másért jött, de végighallgatta kétségbeesett zokogását, az az apáca is megígérte az imát. Ha most hinni tudna... talán nem is különbözik ez a két isten, a bibliai meg az Arany Atyácska, talán ugyanaz a kettő, csak másképp magyarázzák itt is meg ott is. Hiszen az Isten, az mindenható meg mindentudó, meg... de ez most mindegy, az a lényeg, hogy emberi ésszel fölfoghatatlan. És mégis megpróbáljuk megérteni, megmagyarázni magunknak. Lehet ez a magyarázat helyes? A véges és gyarló elme magyarázata a végtelenről és tökéletesről? Valószínűleg úgy van ez, hogy az egyik vallás is fölfogott valamit a Lényegből, a másik is, aztán amit megértett, aszerint él. Ez még logikus is volna, van egy Isten, különbözőképpen értelmezzük, ezért különbözőképpen imádjuk. Csak ne neveznék egymást hamis vallásoknak, hazugságnak, csak ne harcolnának egymás ellen a különböző hitűek! Inkább össze kéne dugni a fejünket, összehasonlítani a hitünket, akkor talán többet értenénk meg a Nagy Egészből! Teljesen úgysem lehet megérteni, de ki tudja, talán ettől a kicsi megértéstől is jobbak lennénk.

A bekötőútnál felriadt ezekből az egymásra halmozódó, logikát kereső, félig teológiai, félig misztikus gondolatokból. Végző konklúzióknak hirtelen levonta, hogy nem tud semmit, hogy – sajnos – nem is hisz semmit, pedig most nagyon nagy szüksége volna rá; és hogy az egész eszme-futtatás csak arra volt jó, hogy ne kelljen a tehetetlenül heverő testre, a mindenféle, ketyegő, sípoló, lüktető gépekre gondolnia, az elszállni készülő lélekre és az egész megalázó és megbénító tehetetlenségre, ami talán a legkínzóbb az egész fájó helyzetben. Így aztán a gyalogösvényen mégis csak a bánat és elkeseredés voltak a társai, amíg a kunyhót megtalálta.

Ez is rendes kis ház. Tiszta, takaros, kis kerttel. Villanypózna sehol, az udvaron kerekeskút. Az

ilyen élethez elhivatottság kell, vagy csak félelem a modern kor hordalékától? Mindenesetre már rutinosan köszönt:

- Adjon Isten szerencsés jóestét, kedves öreganyám!

Itt is mosolyba szaladt az asszony arcának mind az ezer ránca, amikor visszaköszönt; hanem aztán elkomorult hirtelen.

- Nagy baj van, ugye, fiam?

Nem ment, nem tudta megállni. Minden második mondatnál elsírta magát, elszorult a torka, nem bírt már a lelkét emésztő félelemmel, az előre érzett gyásszal; csak mondta–sírta bánatát, szenvedő szeretetét, az utolsó reményét, hogy még harcolni akar, még tenni kell valamit, valahogy el kéne kerülni azt a súlyos, fekete, fenyegető árnyat. . .

Ez az öreg táltosasszony is együtt sírt vele. Nem ismerte a haldoklót, de érezte az élő végtelen fájalmát. Potyogott a könnye, de semmi biztatót nem tudott mondani.

- Megtanítlak én a varázsénekekre, de nem hiszem, hogy használni fog. Anyagelvű lett a világ, fiam. Mondják, újra divatba jött a vallás, de mit ér a divat? Mondják, volt régen olyan szerzetes, aki a szentmise alatt térdelésből fölszállt és a templom boltozata alatt repkedett. Ő még igazán hitt! Mondják, meg is tiltották neki a repkedést. Az a keresztény hit, ami most van forgalomban, már nem az igazi. Az emberek nagy többsége nem hisz igazán, talán csak hiszi magáról, hogy igaz a hite. Pedig csak a kötelességtudata viszi a templomba. Ne háborodj fel, nem bántani akarlak én, csak gondolkozz! Le tudnál mondani a lakásodról? A buszról, amivel munkába jársz? Várj, ne tiltakozz, akkor meg bicikli kéne! Le tudnál mondani a tévéről? Mit tévéről, a villanyvilágításról? Hiszen már megélni sem tudnál nélküle! Le tudnál mondani az anyagi világ minden javáról? No látod! Az igazi hit csak a lélekkel törődik. Elmondom én a varázsdalt, fiam, de révülni én már nem tudok. Neked kell révülnöd. Kiűzni a fejedből minden, de minden más gondolatot és csak hinni, csak bízni. Ezt ma úgy mondják, koncentrálni kell. Egy keleti ember talán tudná. . . Mindegy, milyen sorrendben mondod el a verset, mindegy, milyen dallammal vagy akár dallam nélkül, az sem baj, ha nem rímel, csak a szívedből mondd, mélységesen a szívedben legyen a hit, minden mást kizárva! Próbáld meg, fiam! De vedd figyelembe, amit elmondtam! És most írd!

„Segítsetek! Segítsetek!

Ősök lelke, magas egek,

Szálljatok le, figyeljete!

Segítsetek! Segítsetek!

Szép szarvasok, sziklás hegyek,

Őzek, nyulak, csöpp csermelyek,

Segítsetek! Segítsetek!

Nap és Hold és a fellegek,

Te sas, a fellegek felett!

Segítsetek! Segítsetek!

Erdők, rétek, lápok, hegyek,

Füsti fecskék, dongó legyek,

Segítsetek! Segítsetek!

Szegény szívem nagyon beteg!”

Kapkodva mondott köszönetet, ez az ének végre nagyon igazinak tűnt. Rohant haza, el ne késsen. Megállt a drága, beteg test fölött. Megpróbált mindent kikapcsolni, ami csak eltéríthette a gondolatait. A mobilt könnyű, de ezek a gépek. . . Zajosak, de kellene. Valahol ugat egy kutya. Hozzá kell szoknia a kis a neszekhez, nehogy elvonják a figyelmét a lényegről. Csak most ne jöjjön senki!

És hozzákezdett. Mondta elmélyülve, minden megszólítottira külön rá gondolván, kérlelve, mondta sírva, fuldokolva a könnyekben és a könnyörgő szavakban, mondta, hogy értse meg a világ, az egész világ, hogy ezzel az egyetlen elszálló lélekkel ő, a világ is kevesebb lesz, mondta, a maradék kicsiny hitét és az egész okos eszét beleadva, néha zümmögte és néha énekelte is, talán itt-ott meg is ismételt sorokat, mondta, annyira koncentrálván saját fájalmára és a visszahozandó, számára oly fontos, olyan drága személyre, mint még soha életében nem sikerült, mondta, zümmögte, énekelte, zavartalanul, órákig.

Nem használt.

Északi fény és enyészet egy lencsén keresztül

KŐ-SZABÓ IMRE

Ismerkedés

Horvát Lajos még egy darabig ült a presszóban. Időérzékét teljesen elveszítette. Úgy érezte minden üres körülötte. Fizetett és kiment a Körútra. Céltalanul elindult. Szemlélődött, de egy idő után érzékelti kezdte, hogy nem lát semmit, pedig nem vak. Legalább is nem rögzülnek benne a dolgok, az események. Bámul, mint egy pusztai marha, de üres minden. Így csatangolt az utcán, mert volt ideje. Nem sűrgette senki, semmi. Mondhatta volna azt is: - Enyém a világ! Ezzel a világgal azért mégsem volt elégedett, hiszen magányos volt. Ezt a magányosságot is, mindig másként értékelte. Volt, amikor terhes volt, úgy érezte senkit, sem érdekel személye. Átnéztek rajta, mint az ablaküvegen. Máskor meg fordított volt a helyzet, ő nem bírta elviselni senkit. Azon drukkolt, hogy ismerőssel, még véletlenül se fusson össze, mert akkor meg kell szólalni. Jó képet kell vágni, azt, pedig rühellte.

Egy mozi plakátja előtt megtorpant. A mozi nevét kereste, régen mindegyiket tudta, volt olyan nap, hogy két filmet is megnézett. Persze az régen volt, fiatal korában, de hol van az már, így túl a harmincon, pár évvel, már öregnek érezte magát. A mozik sem a régiiek, több már nem is létezik. Az egyik körútiból például presszót formáltak. A piára több a vevő, mint a kultúrára, meg azt könnyebb beönteni. Bement a mozi előcsarnokába. Végignézte a képeket, vett egy zsöllyét és belépett a moziba, mert a soros vetítés már megkezdődött. A nézőtér üres volt, itt-ott ültek emberek. A középsősor közepére leült Horváth Lajos. – Itt a legjobb, innen jól lát az ember! – nyugtatta magát és kényelmesen hátradőlt a székben. Egy lány is most jött be. A sötétben kereste, hová üljön. Válogatott és döntött, amikor a szeme meg szokta a szűrt fényt és tudott tájékozódni. Leült Horváth Lajos mellé. Ő a szeme sarkából megnézte a lányt. Így első látásra, nem volt valami szép. Úgy huszonöt körülnek saccolta. – Közepes! – nyugtázta egyszerűen. A mellein azonban megakadt a szeme. – Ez igen! – beleharapott a szája szélébe, a szemét nem tudta levenni róla.

A lány észrevette. Megigazította a pulóverét. Még erősebben kihangsúlyozta így is feszülő részeit. Láthatólag élvezte Horváth mohó nézését. Keresztbefonta lábait, kivillant fehér térde és a combjából is egy darab. Lassan visszatolta a ruháját, kényelmesen elhelyezkedett és nézte a filmet. Horváth nem tudta, mit nézzen. Mindkettő érdekelte. A lány időnként Horváthra nézett. Találkozott tekintetük. Ilyenkor összefonódott a két szempár, hosszan nézték egymást. A lány feltette a kezét a karfára. Horváth mellé csúsztatta, de nem fogta meg. Várt. Láta, egyre erősebben hullámoz a lány keble. Ő is izgatottabb lett. – Valamelyiknek kezdeményezni kell! – összegezte a történeteket, de mind a ketten vártak. A lány nem bírta tovább. Horváth úgy érezte, felordít, olyan erővel szorította kezét a lány. – Mondani kellene valamit! – unszolta magát, de a legkritikusabb pillanatokban olyan üres volt a feje, mint a kipakolt fiók. Nem jutott eszébe semmi, csak szorították egymás kezét. Horváth leengedte a karját a szék karfájáról. Hozzáért a lány combjához. Lassan rácsúsztatta. A lány csak nézte, de nem szólt. Hirtelen kigyulladtak a villanyok. Mindketten felriadtak ámulat képzeléseikből. – Beszélni kell! – erősített Horváth Lajos. A lány szótat meg először. – Nem érdekel a film? – De igen! – Akkor miért nem nézed? – Mert van szebb, amit néztek! – válaszolta, de érezte, itt elcseszte a választ. – Úgy véled? – Meggyőződésem! – És ha tévedsz? – Ebben nem szoktam! – A gyakorlat miatt? – Azt hiszem! – mondta egy kissé elbizonytalanodva. – Szoktál így ismerkedni? – És ha én kérdelem? – fordított a kérdésen. – Én nemigen! – tette hozzá a lány és mintha hihető lett volna a szava. – Akkor most miért? – kérdezte Horváth. – Nem tudom. Kellott, hogy megfogják a kezem, így érzem, van mellettem valaki. És te olyan nehezen akartad ideadni a kezed. Vagy megbántad? – nézett rá a lány és Horváth most vette észre, milyen szép kék a szeme, illik hozzá a görbén ívelő szemöldök, amely fekete ceruzával volt még jobban kihangsúlyozva. – Nem hinném! – mondta Horváth. – Ráérsz? – kérdezte a lány természetes magatartással. Látszott, nincs benne semmiféle mesterkélttség, vagy póz. – Miért? – akadt meg egy kicsit Horváth, de maga sem tudta miért kérdezte ezt a miértet. – Csak úgy kérdeztem. Szeretném, ha velem maradnál egy kicsit – mondta a lány. – Itt? – értetlenkedett Horváth

Lajos. – Tudsz jobb helyet? – tette fel a kérdést egyszerű természetességgel a lány. – Mondjuk, kint a levegőn. Ott sokkal jobb! – indítványozta és a lány mellei izgatták egyfolytában. De ahogy nézte, látta mozgását, hallotta szavát, másként érzekelte a lány közelségét. Olyan volt, mintha minden pillanatban változna, néha ismeretlen vonásait mutatná, néha pedig szívet melengetően kedves oldalát. – Gyerünk! – megfogta Horváth kezét és húzta maga után. – És most merre? – kérdezte a lány.

– Mondjuk, szálljunk fel egy buszra! – És hová megyünk? – A végállomásra – szögezte le a fiú.

A buszon nem szóltak egymáshoz. Nézték a várost és időnként egymást. A forgalom nagy volt mindenütt. Lassan ment a jármű. A kipufogó hangja olyan erősen hangzott, hogy Horváthnak fájni kezdett a feje. Néha összeráncolta a homlokát. A lány észrevette. – Csak nem fáj a fejed? – Ez az átkozott kipufogó. Megőrjít a hangja – ráncolta homlokát újból. – Gyere, majd megdörzsölöm a homlokod! – és nyújtotta a kezét. Végig dörzsölte a homlokát. Horváth úgy érezte a lány kezének érintésére mérséklődik a fájdalom és egy bizsergető érzés futott végig a testén. Megfogta a lány kezét. – Finom kezed van! – mondta és megcsókolta. A lány ijedten kapta el, de aztán megbánta. Elmosolyodott. – Mindjárt leszállunk. Mit csinálunk itt? – kérdezte a lány lágy hangon. – Majd eldöntjük! – mondta egyszerűen. Ő maga sem tudta miért hozta ide. Pont ide. Pasarétre. Leszálltak. Talán a csendesség, a kevés ember. Bizonytalan volt, most mindenben. – Sétálunk, jó? – indítványozta Horváth. – Én csak ötig érek rá, még dolgozni kell ma! – mondta a lány határozottan. – Csak ötig? – kérdezte csodálkozva. – Igen! – Mit teszel, hogy vissza kell menned? – Egy presszóban vagyok felszolgáló! – És két részben dolgozzátok le a munkaidőt? – csodálkozott Horváth. – Sajnos! Nem valami kellemes, de mit tegyen az ember? – Változtass állást! – szögezte le Horváth Lajos, és nem vette le a szemét a lány melléről. – Könnyű azt mondani! – tette hozzá a lány és egy kicsit hátrább maradt. – Megtenni is egyszerű! – szögezte le a fiú. A továbbiakban, találmra kiválasztott egy utcát, azon indultak el. Lassan mentek egymás mellett, úgy beszélgettek. – Nem fogunk eltévedni? – kérdezte a lány aggódalmasan. – Van szánk, majd megkérdezzük, merre kell menni! – mondta magabiztosan Horváth. – Nem szeretnék elkésni. Még haza kell előbb mennem! – Hol laksz? – érdeklődött a lánytól. – A Baross utcában! – Figyelem az órát, nyugodt lehetsz! Horváth úgy érezte, jól esik ez a séta. A lány is kellemes társalkodónak bizonyult. A mellei pedig szörnyen izgatták. – Voltál már szerelmes? – kérdezte a lányt, mert kíváncsi volt, erről mi a véleménye. – Egyszer, de nagyon! – válaszolta őszintén. – Miért lett vége? – Nem is tudom. Azt hiszem egy rossz lépésem miatt. – Sajnálod? – Már elmúlt. Akkor rossz volt! – itt egy kis szünetet tartott. Horváth Lajosnak az volt az érzése, mintha a lány visszaemlékezne azokra az időkre. Talán egy film peregne le emlékezetében, egy kicsit megállt, körülnézett, de szótlan maradt. – Jöhet még más és az biztosan nem fog kérdezni tőled semmit! – mondta a fiú, teljes magabiztossággal. Olyan egyértelműen, mintha erre ő már régen mérget vett volna, ez nem lehet másképpen, csak így! – A szerelem, a szeretet a fontos! – mondta a lány és egy nagy sóhaj tört ki az ajkán. – Én is úgy vélem! A külső adottságok másodlagosak! – okoskodott Horváth, de érezte ezzel a másodlagossággal túl lőtt a célon, mert őt is pont ez izgatta. – Azért jó, ha egy lány csinos. Valld be őszintén, te is a melleim miatt vagy velem és nem másért! – foglalta össze az eddig történeteket, kemény szigorral. Horváth Lajos elvörösödött. Tudta, most utolérték. Nincs menekvés. Mit válaszoljon erre? Ez a lány a veséjéig lát. Ennek nem lehet hazudni. Az élet iskolájából egy-két osztályt valószínű már ő is kijárt. – Szereted a nagymellű nőket? – kérdezte a lány hirtelen, és láthatóan élvezte fölényét.

Horváth Lajos úgy állt a lánnyal szemben, mintha lábai gyökeret eresztettek volna. Az utca néptelen volt, csak ők voltak ott, egymással szemben. A lány egy mozdulattal kigombolta a blúzát és kivette egyik mellét. – Nézd, úgysem láttál még ilyet! A lány melle szép formás volt, nagyobb az átlagnál. Bimbója feszesen állt, a körülvevő holdudvar sötétbarna színű. Horváth Lajos kimeredt szemmel nézte. – Veled sem megyek semmire! – mondta a lány határozottan. – De ezzel kvittek vagyunk! – tette még hozzá. Visszatette, határozott mozdulattal sarkon fordult és otthagya Horváth Lajost az utca közepén, akin egyszerre futott végig a szégyen és az izgalom.

GYURCSÓ GYULA

Aszfaltgladiátor

Kiáltották: Recipe ferrum!
Még látta a lenyugvó napot,
kezében törött whiskys palack.
Egyedül volt, s elhagyatott.

Démonjai földhöz szegezték,
hallotta a sátáni kacajt.
Ütötték, rúgták, szája nem kiáltott,
egekig szállt a néma jaj.

Kőre száradt kiömlő vére,
gyönyörű a fekete-vörös.
Delírium-szülte álmaiban
képek peregnek a retinák mögött.

A végzet asszonya pálcát tört fölötte,
ledöfte őt költő, és kofa.
Mételyezték szép ígéretekkel,
harminc ezüst, a halál záloga.

Kharon viseli ünneplő ruháját,
a túlsó parton csónakja kiköt.
Szomjas torkát marja az epe,
s a film forog tovább, retinái mögött.

Lazaccal táplálkozó medvék

KOVÁCS T. ISTVÁN

Diótörő

Varga bácsi a nyár közepétől aggodalommal mustrálgatta a gyümölcsfák ágait. Nem kedvezett az időjárás. Ritkán sütött a nap, hetekig esett az eső. A diófákon aránytalanul kicsi bogyók lebegtek még augusztusban is. Mikor akarnak ezek megnőni? Ősszel ugyan hullott elég dió, csak éppen a méretük volt kisebb a szokásosnál. Mikor pedig otthon Erzséni néni elkezdte törögetni a kamrában, egyre többször sóhajtott fel. Nem elég, hogy kicsik, de férges, használhatatlan, belülről kiszáradt ezek nagyobb része. Hiába van több diófajuk is, amik eddig nagyon szépen ellátták az egész családot. Az unokáknak is minden napra volt ropogtatni való egészen az új termésig, de még a szomszédok sem győzték megköszönni a karácsonyi diós kalácsba valót.

A cinkék viszont nem válogattak. Nekik jó volt az avas, selejtes dió is, amiből Erzséni néni az ablakpárkányra szórt nekik minden nap bőségesen.

Az öreg Varga most, hogy már minden levél lehullott a fákról, s legfeljebb azokat összesöpörni és elégetni megy ki a kertbe, otthon lapos pillantásokat vet a kemény csonthéjasokat kalapáló feleségére, s meglepetve tapasztalja, hogy az milyen szeretettel gondoskodik ezekről a fürge kis szárnyasokról. Azok ugyan nem tudják megköszönni az ellátmányt, mert az állat és madárvilág nem képes kifejezni magát emberül, az ember sem tud kutya, meg madárnyelven beszélni, így mindkét fél csak következtetni tud arra, hogy mit akar a másik. Csak jelzéseket adnak arról, hogy félnek, mérgesek, vagy szeretnek bennünket. A kutyák ránk ugrálnak, másokra meg bizalmatlanul morognak, a macskák dorombolnak, sündörögnek, vagy panaszosan nyávognak. Attól függ, hogy éppen mi az óhajuk.

Lehet, hogy a madarak is jó szándékot feltételeznek, de azért óvatosak. Hátha csalétek ez a látszólag önzetlen jóság. Ezért aztán villámgyoron felcsippentik a kiszórt dióbelet, s mint a kilótt puska golyó röppennek vele azonnal a fák ágaira, s ott fogyasztják el a napjában többször is megszerzett táplálékot. Ámbár az is a bizalmuk egyik megnyilvánulása lehet, hogy közvetlenül az ablak előtti fa törzsének odvába fészkeltek. Méghozzá nem több, mint másfél méternyi magasságban.

Kisbutáim! - szokta mondani a Mama. Hát, oda benyúlhat karmos mancsával a macska és aztán vége a boldogságnak.

Ámbár Berci, a saját érdekében semleges neművé operáltatott ex-kandúr cicájuk sohasem bántotta ezeket a madarakat. Az is milyen aranyos és megbízható lény volt. Magára lehetett hagyni a konyhában is. Nem nyúlt az ebédhez előkészített húshoz sem. Nem lopott. Igaz, kapott elég konzervet reggel és este is. A gyerekek még jutalomfalatot is vásároltak neki. Imádta azokat a kis rudacskákat. Lehet, hogy a macskáknak is van hálaérzetük? Talán a háziaké is emlékezett piciny korára, amikor valaki otthagya egy utcai bozótban. Ott sírt keservesen. Csak Icu, a lányuk szedte fel onnét, s hozta be a házhoz, hogy a szülők fogadják be. -Node, társasházba kislányom? Nekünk nincs udvarunk, ahol ellehetne és a tisztaságra is gondolni kel - ellenkezett először az apja.

Icu erre csak könnyezve tudott válaszolni és mindent megígérni, hogy majd ő gondoskodik erről a szegény kis árváról.

Nahát! - mit tagadhat meg egy apa, ha a lányát sírni látja? Így lett családtag ez a fekete- szőrű, fehér mancsú és pofájú házikedvenc, amelyik nappal bent játszott, heverészett a szobában. Dorombolva kedveltette magát. Este Varga papa ölében tanyázott a tv-előtt, s ez amiatt is kedves emlékeket idézett elő, mert az ő apja ölében is este tíz óráig dorombolt a népszerű rajzfilm szereplőiről elnevezett Lukrécia és Szerénke, melyekkel együtt nézték a tv-műsort. Akkor aztán fogta őket az előd Varga papa és gyengéden kirakta a tornácra mondván: -No, menjetek fel a padlásra egeret üldözni.

A két engedelmes jószág pedig kop-kop-kop, a talpuk alatt kopogtak a feljáró lépcsőfokai, amint - felkaptattak a padlásra. Ahonnét csak reggel telepedtek le a konyha ajtaja elé, várva a bebocsátást és a reggelit.

Tudták azok, hogy szeretik őket. Ahol pedig szeretet van, ott a szeretet öröklődik.

No, de most már időben a Berci emléke a közelebbi. A vele töltött tíz esztendő sok kedves emlékképe. Amikor például nem szaladt el, hanem nekitámadt a rá csaholó kutyákra. Egy kis fehéret úgy elnászpángolt, orrába mélyesztve a karmait, hogy az vinnyogva futott a gazdasszonyához. Az meg így korholta:

- Látod? Nem megmondtam már neked, hogy ezzel a macsekkel ne kezdj ki?

Eshetett az eső, lehetett hózivatar, Bercit éjszaka nem lehetett a szobában tartani. Este tízkor rohant a konyhaablakhoz, kívülről a falhoz támasztott létrán futott le és ki a parkba. Reggel ugyanott kapaszkodott fel, bebocsátásra várva. Ha netán a háziak úgy gondolták, hogy a téli nagy mínuszok idején mégis maradjon bent, éjfélnél tovább nem bírta ki.

Ilyenkor a tappancaival vigyázva végigsimogatta a hálószoba ajtaját és ki kellett engedni. Ám az ajtót sohasem karmolta össze.

Tíz év után vált minden aggasztóvá, mikor Varga bácsi vércseppeket fedezett fel a konyhai széken. Másnap ugyanígy az ablakpárkányon. Sebet kerestek a testén, de nem találtak. Csak újabb és újabb vércseppeket a konyha kövén. Az állatklinikán megröngenezték. Sajnos, nincs segítség - mondták. Cisztát mutatott a felvétel belül, a homloka alatt. Egy évig tartott a kín, hogy a család biztonsága miatt a pincébe telepítették, s csak az ablak külső párkányán kaphatta meg az ételt. A pince nyitott ablakán járhatott ki a parkba. Oda jártak ki hozzá időnként megsimogatni, kicsit szeretgetni. Az állatorvos egy évig rendszeresen injekciózta, de végül már az sem segített. Berci, az egykor vidáman játszodozó, kedveskedő kis jószág már nem evett. Lekókadott fejjel, tétova léptekkel járkált a fűben, mintha valamit keresne.

- Végül az állatorvos mondta ki, hogy nem szenvedhet tovább ez a macska, s látja, hogy a család is vele szenved. Elaltatta. Az idős házaspárt addig kiküldte a vizsgálóból, míg a végzetes injekciót beadta. Varga bácsi máig is gyakran hallja azt az utolsó síró hangot, az utolsó jajszót. Amitől mindig összeszorul a szíve. Hanem hát a dió! Ha nem jó, akkor is mire jó? - tréfálkozik most Erzsi néniel.

Az asszonya pedig kopog, csak kopog, töri a diókat. Kint süvít a szél. Úgysem lehet mást csinálni ilyenkor, csak főzni, meg diót törni. Aztán jönnek a pirinyó kis színes kosztosok. Jó látni, ahogy csipegetnek, falatoznak.

- Csak nehogy elbízzák magukat a nagy jólétben és elkezdjenek már ilyenkor is tojni, mert ebben a hidegben megfagynak a tojásaik - aggódik a Mama.

- Miért szeretik, szánják ezeket a kis szárnyasokat? - csodálkoznak, akik ismerik az idős házaspárt, de vannak, akik követik a példájukat. Mert úgy van az, hogy az ember természetében a szeretet és az önzés ösztöne a egyformán benne van. A kettő aránya attól függ, hogy kinek, milyen az embersége. Bárcsak sokan törnek a diót a hideg téli napok idején, mikor sokak lelkében mintha fagyos jégvirágok közé szorul a jó szándék.

BESZÁMOLÓ I.

A Tolmácsi Történeti Tár bemutatójára

Ez a szép kiállítású kötet a tolmácsi Római Katolikus Egyházközség és az önkormányzat összefogásával valósult meg. Belelapozva azt mondhatjuk, hogy kevés ilyen szép kivitelű, gazdag tartalmú kötet jelent meg a nyugat-nógrádi falvak közt a településük történetéről. Tartalmát tekintve más, mintegy hagyományos falumonográfia. Inkább arra vállalkozik, hogy szemezgetve a falu történetének jeles eseményeiből, elszenvedett tragédiáiból, az itt élők örömeiből és bánataiból, állítson össze egy olyan történelmi ívet, amely a kezdetektől máig húzódik. Ha csak a tartalomjegyzékre tekintünk, megállapíthatjuk, hogy Tolmács e tekintetben szerencsésnek mondható. Története ugyanis bővelkedik sorsfordító eseményekben, s annak ellenére, hogy mindmáig nem tartozik a megyénk legnagyobb települései közé, mégis nagyon sok híresség született itt, s kapcsolódott élete Tolmácshoz. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy a falu története egy kincsesbánya a múlt kutató számára.

Nem véletlen, hogy a falu múltjának legelső, jeles kutatóját, a falu díszpolgárát, Kovács Géza atyát is megfogta ez a gazdagság, s ösztönözte arra, hogy élete végéig kutassa a település történetét, s munkáját meg is jelentesse egy szép könyvben. Munkájának méltó folytatása ez a kötet, amelyet ma mutatunk be. Szerencsés telitalálat volt az, hogy az önkormányzat a jelen lévő szerzőpárost kérte meg a könyv megírására, szerkesztésére. Mindketten elkötelezett, értő kutatói a térség múltjának.

Zomborka Márta, kiváló néprajzkutató számára mindig is forrást, lehetőséget, de elkötelezettséget, feladatot is jelentett az, hogy szeretett szülőfaluja néprajzi értékeit feltárja, kutassa és közreadja. A jelen kötet is ékes bizonyítéka ennek, hiszen több olyan írást is tartalmaz, amelyek ezt megelőzően már megjelentek rangos szakmai fórumokon. Nagyon sokan az ő írásai nyomán ismerkedhettek meg azzal a népeleti kincsel, amivel méltán büszkélkedhet Tolmács.

Végh József a nyugat-nógrádi térség helytörténésze. Nincs is olyan település a térségben amelyről ne jelent volna meg, kisebb-nagyobb kötete. Már Tolmácsról is írt korábban a Honismereti Kiskönyvtár sorozatba, s az ő tollából származnak azok a rövid ismertetőik is, amelyek a főtér sétánya szép tábláin olvashatók. Mindig is fontosnak tartotta, hogy az általa feltárt történeteket el is mondja mindenkinek. Afféle „nyugat-nógrádi mesélőként” járja a vidéket, s avat bele múltunk rejtelseibe.

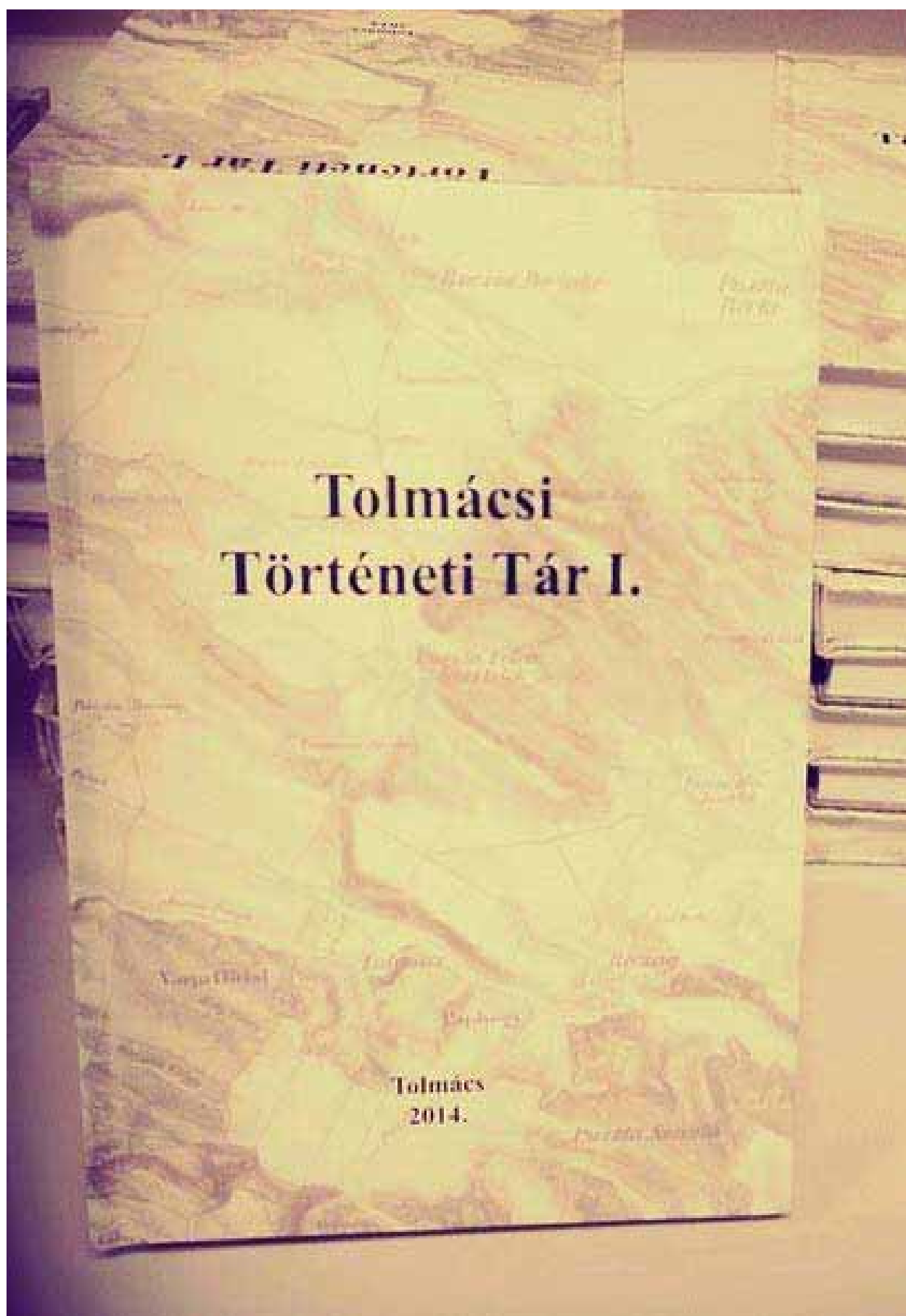
A kötet gazdagságához hozzájárult, hogy küldő segítő társaik is voltak. Földi István két dolgozattal is szerepel a kötetben, míg Németh István egy remek családtörténeti kutatással mutatott példát, a hasonló szándékok segítésére.

Úgy tűnik, már a kötet megjelenési folyamatát is segítették, s figyelemmel kísérték a falu lakói. Ezt igazolják azok a visszaemlékezések, amelyek mai korunk számára is elmesélik, a sokunk számára szinte elképzelhetetlennek tűnő emberi sorsfordulók vargabetűit. Köszönettel tartozunk azoknak is, akik fotókkal, dokumentumokkal siettek a szerkesztők segítségére.

Összességében csak gratulálni lehet. Gratulálni kell az ötletgazdának, Hajnis Ferenc polgármester úrnak, Tóth Ferenc atyának, a pályázati folyamat segítéséért. Úgy tudom, hogy az önkormányzat szándéka szerint a könyv ingyenesen eljut minden tolmácsi családhoz. Nekik pedig azt kívánom, hogy sok örömet leljenek forgatásában, s azt kérem, hogy segítsék a további helytörténeti kutatómunkát. A címlapon ugyanis szerepel egy római I-es, ami arról árulkodik, hogy lehetséges az, hogy valamikor megjelenjen a könyvnek egy testvérkötete is. Gratuláció illeti persze a szerzőket is, nekik pedig további hasonló szakmai sikereket kívánok!

Végh József mkl.

A könyv bemutatására 2014 december 22-én került sor Tolmácson, Hajnis Ferenc polgármester úr, és Tóth Ferenc atya jelenlétében, igen szép számú érdeklődő közönség előtt. Bevezetőt Karaffa Gyula mondott, majd a két szerző vetített képes bemutatóját a könyvek kiosztása, dedikálása követte. Köszönet a fotókért Dinkó Orsolyának, aki a helyi tájház dolgozója. A Szerk.

Kemény fedéllel, üzenve a jelen-, és az utókornak

Az est közönsége és előadói

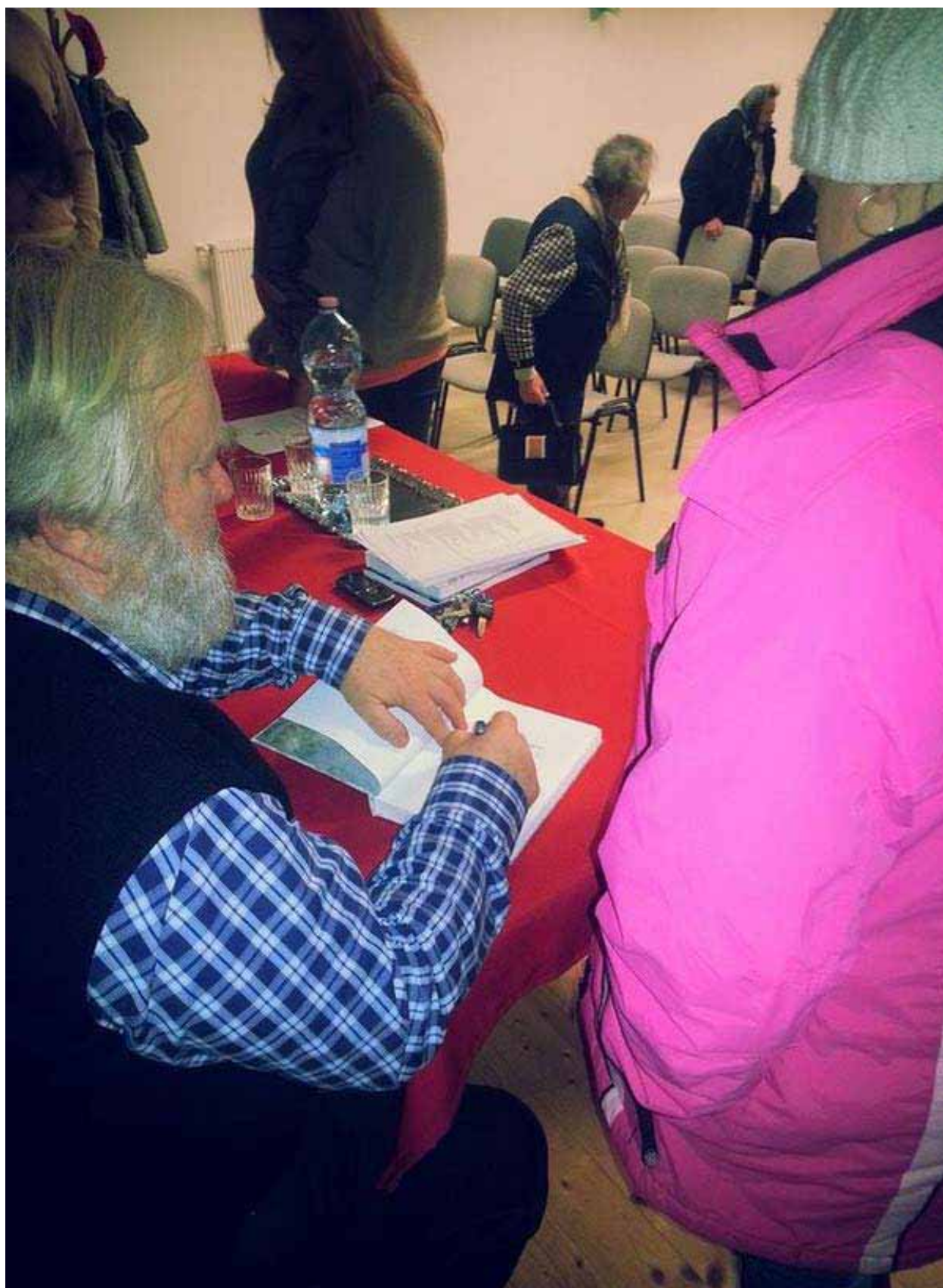

Zomborka Márta előadás közben

Hajnis Ferenc és Tóth Ferenc üdvözli a közönséget

Végh József mkl. dedikálja a kötetet

VASI FERENC ZOLTÁN

HIDEGRÁZÁS ÖNKUCORBAN

Hítben ússzunk. Fényfolyóban.
Vagy zamatos kávézacban.
Szinte mindegy! A túlféltekén,
vagy innen éjjeleinken
háborúba fellegsereglenek
legyártott, szélesvásznú filmek –
a bú mértékegysége többnyire halál.
Állok tetőtől talpig maszat – a
talán lekésett boldogsággal —
Napoztasd át árnyam. Tengeremet
tekintsd szívbarátnak. Adj rám
érinthetést, szabad ki végzetem,
üss kesztyűddel havazást.
Pirosposzsgásos december
lepedőfehérétől távol: di-di-di-
didergek!

Ismerős nevek... honnan is?

KISS - SIMON MIKLÓS

Az utolsó beszélgetés

A domb tetején hosszú, tornácos ház állt. A régi kúriákat idézte. Előtte széles terasz volt, melyről pazar kilátás nyílt. Tiszta időben a távoli Tátra hegycsúcsait is látni lehetett. Balról a Cserhát, szemben a Mátra magasodott. Közöttük erdővel benőtt meredélyek, lankák, melyeket a Zagyva vize szelt ketté. A ház alatti völgyben a falu húzódott meg.

Egy férfi lépett ki a teraszra, karjában asszonyát tartva. Gyöngéden belehelyezte a teraszon lévő hintaszékbe és betakarta pokrócokkal. A nő 40 év körüli lehetett. Szépsége még sikerrel hadakozott a bensejét pusztító gyilkos kórral. Férje szerint legyőzte azt, és a halált is le fogja győzni, mert az eredendő szépség ellenáll minden kihívásnak.

Szenvedélyükké vált a kelő Nappal kelni, és egy kávé mellett révedezni, csodálni az ébredő természetet. Hallgatni a madarak csicsergését, csacsogását, ahogyan próbálják túlharsogni egymást.

-A madarak az embereknél is pletykásabbak és tapintatlanabbak. Nincsenek tekintettel se alvókra, se betegekre – mondta erőtlen hangon, de mosolyogva az asszony. - Annyira szép itt. Életünk legjobb döntése volt megvenni ezt a helyet. - A férfi nem válaszolt. Kétségek mardosták. Fiatalon, ifjú házasokként költöztek ide. Egyszer erre jártak és beleszerettek a tájba. – „Itt fogunk élni!” – mondták. És létre hozták megálmodott álmukat. Házat építettek, otthont teremtettek oda, ahol élni szerettek volna.

De vajon nem felelős-e korábbi döntésük a felesége betegségéért? A sok csata, vita hivatalnokokkal, bürokrátákkal, szakemberekkel, kontárokkal, sokszor egymással is. Az éjszakába nyúló számolgatások, költségvetések készítése. Lemondások, nélkülözések. A homlokukon gyöngyöző verítékcseppek, a fáradó izmok, melyek másnap fájdalmasan tiltakoztak újbóli igénybevitelük ellen. No és a rengeteg bosszankodás. Mások miatt, akik nem jöttek a megbeszélte időben, nem a megbeszélte anyagot hozták, nem a megbeszélte munkadíjat kérték, nem a megbeszélte munkát végezték.

És ők mégis megcsinálták! És jól csinálták meg! Sikerüket bizonyítja, hogy sok irigyet szereztek. Az irigy ember csak az eredményt látja, az ahhoz vezető utat nem.

- Aki ott élhet, ahol élni szeretne, és megoszthatja ezt az élményt egy társal, az minden nap boldog. - A férfi halkán beszélt, mintha csak hangosan gondolkodna. - Nem tudom, hogy fogom-e még szeretni ezt a helyet, Életem. Napok óta azon tűnődöm, nem az Amerikainak volt-e igaza. Nem ostobaság-e, ahogyan élünk, éltünk?

- Talán neki is igaza volt, Szerelmem, de nekünk is. Ebben hinned kell! – A nő most szenvedéllyel beszélt és erőt sugárzott. – Itt szeretünk élni, és itt is akarok maradni mindörökre. Részévé válni ennek a kicsi világnak. Hisz az Amerikait is sikerült meggyőznünk – és felkacagott az emlékek felidézésétől.

*

Pár évvel korábban egy másik álmukat is valóra váltották. Eljutottak Amerikába. A Grand Canon-nál ismerkedtek meg az Amerikaival. Este aztán egy Country Clubban beszélgettek. Kezdetben kicsit feszült volt a hangulat, de néhány pohár után már barátokként vitatkoztak.

- „E-za-ki ko-zep-hed-seg” – próbálta utánozni a nyelvtörő magyar szavakat. Ők hangosan nevettek rajta. – „Még hogy szebb, mint a Grand Canon?” – „Egész Amerikánál!” – Elég dühös lehettem, mert nagyon elkerekedett a szeme. De aztán megbékélt, mikor illusztráltam, mit jelent nekünk az otthonunk.

- Azt mondta: - ”Hungaria kicsi.” – de te olyan szépen rávezetted a lényegre.

- Igen. Amikor a mellkasomra mutattam, - idézte újra a férfi, mellkasára téve kezét, - és azt mondtam neki: „A kicsi mind befér ide. Amerika meg akkora nagy, hogy nem fér el ilyen kis helyen” Ez tetszett neki. Pedig nem a méret számít.

- És a veszély nélküli világ is! – emlékezett a nő. – „Mi kimehetünk a természetbe bármikor, bárhová. Nem

rejt olyan veszélyeket, mint Amerika. Nincsenek félelmetes mélyedések, hurrikánok, földrengések, veszélyes állatok.”

- „Oké, magyar. Te építettél otthont. De minek azzal vesződni? Az én hazám az egész Világ!” - harsogta whyskitől, önmagától, és talán az amerikai életérzéstől megrészegülten. – „Te évek alatt felépítesz valamit, és azt mondod: 'ez az otthonom'. Én bérelek egy házat, és amíg te az otthonodon dolgozol, bejárom a világot. Élek.”

- „Nekünk szükségünk van otthonra, és a tudatra, hogy van otthonunk. – védte álláspontjukat felesége. – Ha utazunk is, tudjuk, van hová visszatérnünk. Van mit hagynunk a gyermekeinkre. És nem csak egy házat. Egy helyet a világból.”

- „Jól hangzik! Én egy életstílust hagyok a gyermekeimre. – Most teljesen komollyá vált a hangja. – Azt, hogy eszébe ne jusson éveket azzal tölteni, ami egy életre megköti. Amerika nagy. Itt bármikor bezárhatod az ajtót, leadod a kulcsot, és nyithatsz egy új életet.”

- Nézd, sosem fogunk egyet érteni. Azt látnod kellene, miről beszélünk. Mi így érezzük biztonságban magunkat.” – próbálta a férfi lezárni a vitát.

- „Biztonság? A házat bármikor lerombolhatja valami, amigo! A sírba se tudod magaddal vinni, – most ő mutatott a szívére, – csak amit ide gyűjtesz. Te azt mondod, ott szeretnél meghalni. Én azt mondom, mindegy, hol élek. De éljek. A Halál úgymint megtalál valahol.”

*

Néhány hónappal később a férfi erre gondolt. Az utolsó beszélgetésükre, melyben felidéztek azt a másik beszélgetést. Mindkettő oly távolinak tűnt.

Lassan bandukolt, keresztül az erdőn a házukkal szemben lévő dombra, egy tisztáshoz. A szélén vadászles állt. Felmászott az ingatag szerkezetre, majd kibontotta féltve őrzött csomagját. Hetekig várta a szelet, amely most kis híján ledöntötte a lábáról. Felnyitotta az urnát, és útjára engedte a hamvakat.

A felesége azt kérte, ne legyen temetés, és ne legyen sírja sem. Önmagának ő is így szerette volna, mégis meggyőzte az asszonyt, ne így tegyenek. Az embereknek szükségük van a látszatra, a gyerekeknek pedig egy helyre, ahová majd visszatérnek. Egy házzal bármikor történhet valami – mondaná az Amerikai – de egy sír az mindig ott marad.

Elindult hazafelé, már csak egy titkot cipelve magával. A tisztás szélén őzek legelésztek. Hosszú idő után először mosolyodott el. A hamvakból talán azokra a fűszálakra is szórt a szél. Járjon ezentúl bármerre a dombok és völgyek között, itt minden nap találkozni fog az ő szerelmével. E hely örökre magában őrzi, egy darabka már mindenütt ott rejtőzik belőle. Csupán porszemek, de őt rögzént kötik a halálon túl is ehhez a tájhoz.

KARDOS GY. JÓZSEF

Ahonnán jöttem

Pálfalvi Nándor élete és munkássága XI. rész

A KITELJESEDÉS

Amikor Pálfalvi Nándor 1956 nyarán megírta a Májusi eső című könyvét, azt hiszem, ő maga sem gondolta, hogy fél évszázad múlva, 2006-ban már a harminckilencedik kötete is megjelenik. Ez a Ne fessd az ördögöt című vaskos könyv (Gladius Kiadó – borítógrafika: Molnár Csikós Hajnalka). Benne egy olyan kisregény, a Nagyapa forradalma is megtalálható, amelynek témája szorosan kötődik az 1956-os forradalomhoz és szabadságharchoz. (Micsoda egybeesés: két 50 éves évforduló!)

A Gladius Kiadó így ajánlja a kötetet:

„Alighanem a legjobb mai magyar irodalmi alkotások közül valók azok az írások, amelyekkel e könyvben találkozunk az olvasó.

A kötet tizennégy elbeszélést és két kisregényt tartalmaz. Mindegyik egy-egy kortüneti eseményt dolgoz fel, a maga tipikus, mégis annyira egyedi szereplőivel. Olyan emberekkel, akik, ebben a türelmetlenségbe hajszoló világban, a nyugalmat keresik, békétlenség helyett békét, elnyomás helyett szabadságot. A XX. század lidérces örökségét cipelik, válságok, háborúk, ellenforradalmak, lágerrek és idegen hatalmak uralmának ma is élő emlékét. Ez szövi át a kötet történeteit.

Olyan egyszerű témák, mint a város nyomasztó légköréből falura menekülő házaspár esete. Vagy egy talált kutyához körömszakadtáig ragaszkodó magányos férfi. És az ugyancsak egyedül élő idős nő kiszolgáltatottsága hamis barátoknak és álrokonoknak. Vagy az újjgazdag gyáros, aki irtózásig undorodik a feleségétől, teher a család, a gyerekek, és legalább egy-egy napra szeretné elfelejteni őket, egy rafinált kis hostess karjaiban. Aztán, mi történik ma falun? Miféle erkölcsi normák irányítják az ott élőket? Egy másik írás az orvosok világába visz, ahol a karrierharcban valamelyikük besúgóvá válik. Csak néhány a témák közül.

A kötet talán legfontosabb és legkiemelkedőbb írása a Nagyapa forradalma című kisregény, amely az 1956-os forradalom és szabadságharc napjait is feleleveníti. Pálfalvi Nándor nem először nyúl ehhez a témához. Az 1961-ben megjelent Nyakék Párizsból, és az 1987-es kiadású Kettős árnyék című regényei már bizonyosságot adtak arról, hogy a szerző a valóság hitelességével tárja fel emlékeit. A Nagyapa forradalma egy »hétköznapi« ember rendkívüli igazság- és szabadságvágyát mutatja be, a gyermekkortól hetvennyolc éves koráig. Egy olyan forradalmár életét, akit minden tetteiben ez a tűz lelkesít és tesz képessé küzdeni. Az idős férfi unokájának mondja el, miért és hogyan harcolt hosszú élete során, és mit jelentett neki az 56-os forradalom. Mindenkinek ajánljuk ezt a könyvet.”

A hamarosan idézendő másik ismertetés részben az előbbire „megy vissza”, csupán egyes esetekben használ más fordulatokat. Ami pedig nyilván új vonás, az természetesen nem lehetett benn a kiadói ismertetésben, hiszen ez a kötet kiállítására vonatkozik. S valóban „egy ízlésesen tipografált, szép kötet”-ről” van szó. A kemény kötésű könyv már „megjelenésében”, formájában is „csalogatja” az olvasót. S miután kinyitja a kötetet, egyre-másra érik a meglepetések, egyik csodálatból a másikba esik. Ez a kötet valóban a kiteljesedését jelenti egy ötvenéves írói pályának. Ennek az írói pályának a mérföldköveit már nem egy eddigi Pálfalvi-kötet is jelezte. Elég ha csupán egy előző fejezetben elemzett két kiváló regényre, a Volt egyszer egy lovam és A planétás asszony című műre gondolunk. (Az ottani fejezet végén leírt írói erények az ebben a kötetben található alkotásokra is érvényesek!)

A Ne ferd az ördögöt című kötet másik ismertetését a Könyvtárellátó Új könyvek című kiadványában találhatjuk meg (2006/12. 223–224.):

„Pálfalvi Nándor tizennégy elbeszélése és két kisregénye, melyek egy ízlésesen tipografizált, szép kötetben az Ünnepi Könyvhét alkalmából látnak napvilágot, az egyszerű, hétköznapi emberek életét árnyszerűen kíséző huszadik századi történelem örökségének problematikáját ábrázolják. E történetek hősei általában menekülnek, de sokszor éppen nem a termékenyítő magányba, bár mindig önmagukat keresik. Ugyanez a motívum dominálja a városról falura menekülő házaspár, a talált kutyához végsőkéig ragaszkodó férfi, a hamis barátoknak és álrokonoknak kiszolgáltatott magányos öregasszony, a karrierharcot vívó falusi orvos, akárcsak a családja elől egy ravasz hostess karjai közt menedéket kereső újjgazdag történetét. Különösen érdekes, és talán a legnagyobb érdeklődésre tarthat számot a Nagyapa forradalma című regény, mely egy egész küzdelmes, mondhatjuk harcoss életutat rajzol meg, középpontjában az ötvenhatos forradalommal. Ebben a műben egy idős férfi meséli el unokájának, mit jelentett számára az ötvenhatos forradalom. A realista hagyományokat folytató, a történelmi múlt örökségével szembenező próza kedvelőinek széles körben érdemes ajánlani.”

Ha végigtekintünk a tizennégy novellán és a két kisregényen, valóban olyan egyedi eseteket tárgyalnak, amelyek egyben tipikusak is, mert a XX. század „kisembereire” egyaránt jellemző jegyeket hordoznak. Ezek a jelenségek korunk „lecsapódásai” és egyben „tükrei” is. Egy torz, sarkaiból kifordult, nyomasztó légkörű világról hoznak híradást („tudósítanak”). Olyan világról, ahol az elidegenedettség fertőzi meg, teszi tönkre az emberi kapcsolatokat. Ahol a kapcsolatok meglazulása előbb az egymás iránti közömbösséghez, majd a részvégtlenséghez, a türelmetlenséghez, a békétlenséghez, a kiszolgáltatottsághoz, a durvasághoz, az elnyomáshoz, a zsarnoksághoz, a pusztításokhoz, a háborúkhoz vezet.

Szorító, szorongató magány, nyugtalanság, rettegés... S mindezekből a kiútkeresés vágya és kísérlet a kiút megtalálására. Vágy az éltető közösségre, a termékenyítő békére, az igazi szabadságra. S egyben annak vágya is, hogy az ember önmagát is megkeresse és megtalálja a XX. század zűrzavarában. S úgy találjon vissza önmagához, hogy bátran merjen szembenézni saját magával is – bejárva „a lélek hosszát”. Ez a lelki „Canossa-járás” azonban nem mindenkinek sikerülhet, nem mindenkinek sikerül... Pálfalvi Nándor a Ne ferd az ördögöt című kötetében az előbbieken kívül ezt az utat is „megjárhatja” szereplőivel. – S még mi mindenre terjed ki a figyelme, hogy „elkészítse” korunk embereinek tablóját...

Ne ferd az ördögöt: A kötet címadó novellájának házaspárja, Boján és Zigi, a városból a Balaton mellé (egy Tapolcától húsz kilométerre fekvő település szőlőhegyére) menekül. Ez a menekülés azonban áldozatokkal jár, s rendkívül felemás végeredményt hoz:

„Szóval akárhogy is, de ha belegondolnak, be kellett volna látniuk, hogy az a nagy békesség, csend, nyugalom, amiért ide jöttek, csak nagy-nagy erőfeszítés, küzdelmek és bizonyos megalkuvás által valósítható meg. Sokszor be nem ismert praktikák segítették őket ebben. Ezt egymás elől is szívesen eltitkolták volna. (...)

Nem akartak arra gondolni, hogy ez a nagy óvatosság, elővigyázat lassan már az itteni életük részévé vált. Még mindig azt akarták érezni, hogy szabadok, boldogok és békében élnek.”

Tehát az emberi életet behálózó kisebb-nagyobb kellemetlenségek, nyavalyák „ördögi köréből” csak így, ilyen módon törhetünk ki? Vagy van más megoldás is? Mindenesetre az író meggondolkoztatja az olvasót a kissé miszticizált történetével!

Tánc a mólón: Kecán Rudolf, az újjgazdag gyáros számára viszont a családjától való menekülés már tragédiához is vezet. Marietta, a „könnyűvérű, nyári kis pillangócska” (hostess) ideiglenes mentsvára lehetett volna a középkorú férfinak, aki ott akarta hagyni megunt családját: százhusz kilós feleségét, annak ugyancsak kövér anyját, valamint a gyerekeit, apját és apósát. – Ebből az „ördögi körből” nincs más kiút, csak a „lázadó” Kecán halála? Ez megint az író által feltett kérdés, amellyel újra meggondolkoztatja az olvasót. Az órák háza: A sokáig csöndes ház egy idő után „felbolydult”: az órák nagy mulatságot tartott, de már a felesége nélkül. Aztán feltűnt egy új nő a házban. – „Később aztán, jóval később, talán egy év is eltelt, rendőrök lepték el az órák házát.” – Egy hatalmas óra rendkívül fontos szerepet játszik a történetben (sőt még a régi ház helyén épülő új ház életében is). – Krimi (szerzésvágy) vagy csupán az emberi gyarlóság egy újabb változatának bemutatása? Az író ennek eldöntését szintén rábízza az olvasóra! (A novella egyébként a Hévíz című folyóiratban is megjelent: 2004/4. 8–14.)

Tea délután: A magányos idős hölgy, Apolka néni és az unokaöccse, Taljáni Ádám polgármester „közös” végrendeletének történetében újra feltűnik a szerzésvágy-motívum. Rafinált háló készül Apolka néni köré az öröklés ügyében. S ekkor közbeszól a sors... S marad minden a régiiben... – Isteni igazságszolgáltatás? Vagy valami más? – Érdekes ezen is elgondolkoznunk!

A pizzás kandúr: A szinte sóhajtásnyi hosszúságú „szösszenet” (Tomiról, a pizzás fiúról, aki a képviselő és az adóügyiis feleségének, majd egy diáklánynak szállítja a pizzát) valahogy e kötetben „kilóg” a többi írás közül a maga súlytalanságával (a női rivalizálásról szól).

A felperes kutyája: A magány ennek a novellának is a témája. Pontosabban: hogyan lehet enyhíteni azt. Mit jelent egy talált kutya egy magányos férfi életében, aki úgy bánik vele, mintha a gyereke lenne. A kutyát aztán a bíróság eredeti gazdájának, egy orvosnőnek ítéli. A kutya azonban a férfit választja... – Ez a novella mesteri felépítésével, az író mély ember és állatismerete bizonyosságával részt kér azon jelentős írások között, amelyek ember és állat kapcsolatáról szólnak.

Az emberlő: A kiscsikót „nevelő” magányos hetvenéves férfi az előző novella témáját (ember és állat kapcsolata) egy más aspektusból, más nézőpontból variálja, „színezi”. Az idős férfi szinte „örökbe fogadja” az anyja által elűzött kiscsikót, amely (aki) úgy is viselkedik, mintha gyerek lenne. Ahogy az előző novella címszereplőjének is mindene a véletlenül talált kutya, ugyanúgy az öregember számára is mindent jelent a gyerekként nevelt lovacska. S ennél több nem is kell a boldogsághoz! Ez a mű is megérdemli, hogy ugyanúgy dicsérően szóljunk róla, mint az előző novelláról. (Az írást a Pannon Tükör című folyóirat is közölte: 2001/5–6. 61–66.)

Menekülés a lovakkal: A házaspár (Antal és Antónia) lovait elüldöző szomszédok (köztük egy hentes) története a két előző novella ellentettjét is megmutatja: Hiába tesznek meg egyesek mindent az ember és az állat jó kapcsolata érdekében, ha mások (az önös, egyéni érdekeiket fontosabbnak tartó személyek) ezt tönkresilányítják.

„Talán kellett volna még küzdeni. Ellenállni. Kideríteni, és bebizonyítani, hogy a képviselőtestület tagjai között ott ül a hentes gyerek három rokona, az apósának az öccse, és hogy a polgármester is sógoruk.” – Ha már a „hatóság” is „ellenfél”, nincs tovább... El kell költözniük a lovakkal együtt. Menekülniük kell. „Egy jobb korba... egy valaha volt, boldogabb korba.” Tehát itt újra a menekülés-motívum tűnik fel, de megint új változatban. S megint mesteri módon „tálalva” az olvasó elé.

Hölle doktor: A lelkiismeretlen belgyógyász, osztályvezető főorvos az elfekvőben lévő szerencsétlen öregasszony és öregember hozzátartozóitól tíz-tízezer forintokat szed be (a semmiért), hogy kártyázni tudjon. Pálfalvi Nándor itt a feneketlen aljasság tipikus képviselőjét tárja az olvasó elé (a jellemzés magasiskoláját bemutatva).

Vonat: A főszereplő meghalt feleségének nővérét, Vandát pillantja meg a vonaton, ahol megnyugvást próbál keresni. Ehelyett – a találkozás következtében – nyugalanság vesz rajta erőt, mert feltolulnak a felkavaró családi emlékek. – Az emberi, a családi kapcsolatok kiüresedésének, a közömbösségnek, az ellenszenvnek néhány oldalon történő bemutatása telitalálat.

A semmi határán: Egy 24 éves férfi-nőkapcsolat sokoldalú ábrázolásával az írónak lehetősége van arra, hogy bemutassa azokat az állandó örlődéseket, gyötrődéseket, amelyek (mint a múlt nyomasztó emlékei) és azok „lecsapódásai”, megkeserítik, és feldűlják három (és egy negyedik, időközben már meghalt) ember életét. Amikor Jolantha nem tudja elhagyni férjét Walterért, régi szerelméért, utóbbi gondolatait, véleményét így summázza az író:

„Először is megpróbálja kívülről látni magát, az életét, a maga történetét. A történet az, hogy egy férfi és egy nő huszonnégy évig ismerik egymást, talán nem is tudnak arról a szenvedélyről, ami egymáshoz köti őket, hogy megőrülnek attól, ha egymást megérintik, aztán egyszer csak egy tragédia folytán, amikor egyedül marad az egyikük, találkoznak, és attól kezdve felrobban a világ. Egy nagy forrásban élnek, úgy keringenek, mint fent a csillagok, tehetetlen és kiszámított módon, egy olyan pályán, amit az érzelmek nagy vonzása irányít, a mindenség fölött való. Ezt érezte ő, és azt hitte, Jolantha is ugyanezt érzi. De nem így volt. Gyengébb volt az ő tüze, nem csillagokat elnyelő, mindent magába olvasztó tűz, és új galaxis teremtménye, egy boldog szenvedély létrehozója. Kihűlt bolygó volt a szíve, amely az ő napjától kapta a fényt. És visszatükrözte, amíg egy másik bolygó vonzása vissza nem rántotta a régi keringésbe, egy kétségbeesett, sűrű és fénytelen, hideg pályán.”

Pálfalvi Nándor „esettanulmányának” ezen esszenciája tartalmazza mindazokat az érzelmi vonatkozásokat, amelyeket művében oly sokrétűen, kitűnő lélektani elemzéssel, bont ki az író. Nemezszer már a „mélylélektan” eszközeivel – és a főszereplők találó jellemzésével.

A falu és a tízparancsolat: A szintén hosszabb novella (elbeszélés) története egy kissé mintha a Volt egyszer egy lovam című regényre „hajazna”. Mintha déj-vu-érzésem lenne. Itt az író-tanár házat vesz (és nem kap, mint a regényben) egy neki tetsző kis faluban. Itt is kettős gyilkosság történik (bár a regényben az egyik öngyilkosság). Az elbeszélésben szereplő író is (ezek után) elmenekül a faluból, akárcsak a regényben szereplő író. – Pálfalvi Nándor e művében is tanúságot tesz arról, hogy mennyire „otthon van” a falusi témában, milyen jól ismeri a falusi szokásokat, erkölcsöt, a különböző embertípusokat. Közülük is kiemelkedik az író hatvanéves házvezetőnője, Aranka, aki rendkívüli érzékkel visel gondot „gazdájára”. (Össze is „boronálja” őket a falu.) Bezzeg az utódja, Erzsébet az ellenkezője.

Az elbeszélés befejezése (mint a regényé is) egy temetés. Itt azonban már semmi sem köti az író-t a faluhoz. Itt már egyetlen olyan ember sincs (mint a regényben legalább a régi öreg barát, Viktor volt), aki fontos lenne neki, és akitől elbúcsúzna: „... ez a gyász itt nem az én gyászom, ez a falu nem az én falum. Sem szánalom, sem sajnálat nem volt a szívemben. Még kopogtak a rögök a sírba engedett koporsókon, amikor elindultam a házam felé. Nem mondhatom úgy, hogy hazafelé. Az otthonom felé. Mert tudtam, hogy elmegyek innen. És abban is biztos voltam, hogy Aranka szárnyai sem tudnának már engem itt tartani.”

A vadász és a nyúl: Az író ebben a novellájában az állat, a nyúl oldalán áll a vadással szemben. (A nyúl háromszor „arat győzelmet” a vadász felett.) Pálfalvi Nándorból itt is „kibújt” a tiszteletbeli vadász. (Jó alapjai vannak, hiszen a Remeteken és a Hajnali ösvényeken című művek már bebizonyították, hogy mennyire ért a vadászathoz is!) Mind a nyúl, mind a vadász „alakjába” bele tud helyezkedni.

A gyógyász: A természetgyógyász és betege (Mária) humánus kapcsolatának bemutatásával mintegy a Hölle doktor című novella mondanivalójának az ellentétét hangsúlyozza az író: Így is lehet bánni a betegekkel! (Pálfalvi itt „természetgyógyászi” ismereteiről is tanúbizonyságot tesz!) A két „gyógyász” jelleme közti különbség érzékeltetésének elemzése maga is külön tanulmányt érdemelne!

A Dr. N. című kisregény címadó főhősét élő személyről mintázta az író. A mű abba a vonulatba illeszkedik, amelybe a legjobb Pálfalvi-alkotások tartoznak. Különösen kiemelkedő a címszereplő ábrázolásának sokrétűsége, jellemének összetettsége, valamint a cselekménybonyolítás biztonsága (és nem utolsósorban „izgalmassága”). Egyes orvosok karrierharca (hogy minél közelebb kerüljenek a „húsfazékhoz”) nem ismer korlátokat, gátakat. A főszereplő is ennek érdekében minden eszközt „bevet”. Még a besúgásra is hajlandó, csak hogy céljait elérje. A gátlástalanság „magasiskoláját” járja végig úgy, hogy alakjában az író megint egy tipikus „hóst” teremt.

Annyi emlékezetes alak után egy újabb teremtődik. Persze, ő is lehetne ugyanolyan szélhámos, mint például a Csoda Lomboson vagy A fatehén szélhámosai, de mégsem olyan lesz. Dr. N. sokkal értékesebb egyede lehetne a társadalomnak, ha meg tudna maradni az egyenes úton, az erkölcs, a tisztesség útján. Nagybbrá hivatott ő. Esze is van, tehetsége is van. Jól szituált, jó fellépésű, a társaságban is jól mozog, könnyen szót ért az emberekkel (főleg a nőekkel)... Tehát minden adottsága meglenne ahhoz, hogy tisztességes úton is karriert csinálhasson. Azonban deformált társadalomban a többre hivatottak is deformálódnak, idomulnak a társadalmi trendhez.

Így aztán „hősünk” elindul a lejtőn, amelyen már nincs megállás a számára. S aztán beszerkezik III/III-as ügynöknek. (Ekkor lesz a neve, az álneve Dr. N.) S éppen a főnökét kell megfigyelnie. S amikor a főnököt szívinfarktus éri, nem kis cinizmussal (sőt aljassággal) viszonyul ehhez:

„Bármilyen furcsa, bármilyen groteszk, ő nem érezte sem aljasnak, sem ördöginek magát, amikor az járt az eszében, hogy mi lesz, ha Kálmán nem éli túl az infarktust. Kit fog ő ezután megfigyelni? Mi történik vele, ha már nem lesz kiről jelenteni.”

(Talán a „nőügyek” túltengése bontja meg kissé a kisregény szerkezeti egyensúlyát!)

Nagyapa forradalma: A kiemelkedő Pálfalvi-alkotások közé tartozik ez a kisregény is. Azzá teszik elsősorban azok az értékek, amelyeket a két ismertetés is kiemelt: A 78 éves nagyapa, Tímár Márton (aki unokájának mondja el „harcos” életét) rendkívüli igazság- és szabadságvágyától vezérelve és lelkesítve harcol igazáért, eszméiért. Bár hétköznapi ember, de éppen a nemes eszmék és célok érdekében

vívott küzdelme emeli őt az igazi hősök közé.

A második világháborúban leventeként vesz részt. Német fogságba esik. Majd hazaérkezése után apjával gyűlik meg a baja. Mivel az apa nem engedi tanulni, ezért szabóinas, majd -segéd lesz. Közben a nehéz gyerekkor egyéb emlékei is felelevenednek. A sokgyermekes család gondja az anya vállaira nehezedik. S egymásután jön a többi gond is (tévesztés, házasságának nehézségei, katonaság, a szabószövetkezet párttitkára szekírozza stb).

S aztán eljön 1956: Az üzemből a dolgozótársai őt jelölik a Nemzeti Bizottmányba, a nemzetőrség helyettes parancsnoka lesz. Amikor leveri a tanácsház tetejéről a vörös csillagot, lefényképezik, s ezzel olyan üldözési lavina indul ellene, amely szinte egész további életét befolyásolja. (Emellett több esetben is segíti a forradalmárokat.)

1956-os ténykedései miatt disszidálni kényszerül. Svédországba kerül, ahol szabóműhelyt nyit, üzletekben dolgozik, különböző „vállalkozásokban” vesz részt. (Családját itthon zaklatják.) 1958 májusában hazajön, de állandó procedúráknak van kitéve, s rendőri felügyelet alá kerül. Újra a szövetkezetben dolgozik. Továbbra is zaklatják. Elbocsátják. (Zsákfoltozó lesz.) Vallatják. Be akarják szervezni. (Persze, akadnak azért emberséges emberek is.) A vízműnél lesz raktáros. Mindig az igazság pártján áll, és leleplezi a manipulálókat, csalókat itt is, és akkor is, amikor a ruhagyárba kerül. (Ott elindul a „karrier” útján is: szalagvezető, majd brigádvezető lesz, kitüntetésekkel, a Szovjetunióba is kikerül stb.) Kellemtelenségek is éppen a becsületessége miatt érik.

A „rendszerátállással” nem elégedett (a „privatizálás” visszasságai és más anomáliák). Beszámol gyermekei sorsának alakulásáról is. Márton nevű unokáját ő nevelte. Az unokából agysebész lett. S az idős ember várja (bízva a fiatalokban) az igazi szabadság megvalósulását. Addig is a hősi napok emléke élteti.

„Nekem a rendszerátállítás a reményt ígérte – mondja – de csalódottságot hozott. Hihetetlennek tartottam, hogy egy szent ügyet, a demokráciát, így ki lehessen használni.

(...)

(...) a szovjet megszállás és a kommunista hatalom, úgy látszik, juhnyájja silányította a magyar népet. (...) ...soha nem javul semmi; csak az ország egysége bomlik, szakad ketté. A miniszteri bársonyszékekben milliárdosok ülnek, miközben a nép többsége gyalázatos szegénységben él. Az emberek unják, kiábrándultakká váltak, és közönyösen várják, mi rosszat hozhat még a holnap. Talán ezzel is magyarázható a szavazatok alacsony száma a 2004-es decemberi népszavazáson, amit annak megszavazására kezdeményeztek a polgári erők, hogy a határainkon kívül élő, magukat magyar nemzetiségűnek valló honfitársaink magyar állampolgárságot kapjanak. (...)

(...) Vajon mikor sikerül ennek a népnek végre kiemelkednie a léleksanyargató múlt ködéből, és felismerni, hogy csak rajta múlik a jövője, az éltető demokrácia.

Gyakran gondolkodom ezen, és ilyenkor Marcira, az unokámra gondolok. (...)

Nemrég hazalátogatott a pesti kórházból, ahol agysebész. Azt mondja, nagyapa, ajánlatot kaptam egy brüsszeli klinikától, hogy dolgozzam náluk, a mostani jövedelmem hússzorosát kínálják. Fogadd el, fiam! Nem, nagyapa, azt mondja, én magyar vagyok, nekem a népem kell gyámolítani. Ezt mondta teljes átélessel és hittel, mint egy honfoglaló vezér, mint egy negyvennyolcas szabadságharcos, mint egy ötvenhatos forradalmár.

Ez az én unokám, az én nevelésem, és büszke vagyok rá, újra szárnyára emel a remény. Már ezer és ezer ilyen ifjút látok magam előtt, a szebb jövő zálogát. Ahogy ötven évvel ezelőtt a forradalom napjaiban. A hősi napok emléke éltet azóta. A reménység, hogy megvalósul az álom, az igazi szabadság.”

A Nagyapa forradalma című mű mintegy kiteljesíti Pálfalvi Nándor írói munkásságát – össze is foglalva mindazokat az értékeket, amelyeket az eddigi műelemzésekben kifejtettem. S ebben a kisregényben (mint cseppben a tenger) ott vannak mindazok az írói törekvések, eszmék és érzelmek, amelyek Pálfalvi Nándor számára egész írói munkásságában meghatározóan fontosak voltak:

Mindig is kivételes felelősségérzettel vezetett hiteles krónikása akart lenni korának. S ezért is nincsenek súlytalan művei. Mindig is érezte a szavak súlyának fontosságát, mert meghallotta a kor azon „parancsait”, amelyek arra figyelmeztették: Nem hallgathatja el a szorító gondokat! Szint kell vallania, állást kell foglalnia a korkérdésekben. S mindig a pozitív tartalmak, pozitív eszmények védelmében. A tudatos lét- és lélekrombolással ugyanúgy szembefordult, mint az élet értékeit beszennyező és aláásó törekvésekkel. Ő is

– mint a Nagyapa forradalmá-nak főhőse – az igazság nevében protestált a fundamentális emberi értékrend megcsúfolása ellen: A tiszta élet nem tűrheti meg a hazugságot, mert az magával hozza az emberek megtévesztését, a gyűlöletet, az emberellenes erők elszabadulását.

Nagy tehát az író feladata: meg kell próbálnia helyreállítani a „kizökent” világ egyensúlyát – a szó és a beszéd (megbomlott) egységének visszaállításával. Ennek a felelősségteljes feladatnak a megoldásához – erejéhez és tehetségéhez híven – Pálfalvi Nándor is hozzájárult írói munkásságával!

UTÓSZÓ

Kezembe akadt két olyan antológia is, amelyekben Pálfalvi Nándor egy-egy írása is megjelent. Mindkettőt Illés Lajos szerkesztette:

Aranysörényű fellegek (Zrínyi Katonai Könyvkiadó, 1973. 137–159.): Csak a derűs oldalát (novella a katonaéletről – a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Írószövetség honvédelmi pályázatára készült): – Az antológiában Pálfalvi mellett más neves alkotók is szerepelnek, például: Bertha Bulcsú, Csanády János, Csurka István, Demény Ottó, Fekete Gyula, Fodor András, Gáll István, Szakonyi Károly stb.

Ifjúság, ifjúság!... (Kossuth Könyvkiadó, 1976. 307–321.): Veszélyes üzem (az 1975-ös írás az 1976-ban megjelent Jelentés félútról című kötetnek is egyik darabja lett). – Ebben az antológiában – többek között – szerepel még: Bertha Bulcsú, Cseres Tibor, Galgóczi Erzsébet, Illyés Gyula, Jókai Anna, Mándy Iván, Sánta Ferenc, Vámos Miklós, Veres Péter is.

Jelenleg Pálfalvi Nándornak hat kötete is kiadásra vár: Két meséskönyv (Bohóka a pajkos napsugár és a Karácsonytól karácsonyig című négy évszakos történet), továbbá egy versciklus (Bárányaim a kertben) és három elkészült regény. Sőt, ma is újabb regényén dolgozik. Meggyőződésem, hogy ezek is napvilágra kerülnek előbb-utóbb, hiszen az írónak igen széles és hűséges olvasótábora van.

* * *

Köszönettel tartozom mindazoknak, akik segítettek abban, hogy ez a könyv elkészülhessen. Elsősorban – természetesen – Pálfalvi Nándornak, aki a fényképeket és az egyéb dokumentumokat a rendelkezésemre bocsátotta. Aztán a keszthelyi Fejér György Városi Könyvtár munkatársainak, Pappné Beke Judit igazgatónak, Kocsondiné Eisenkorb Györgyinek, Szabóné Mikla Évának Kántor Krisztiánnak, s különösen Bonnyai Ágnesnek, és Tóth Ritának

Feci quod potui, faciant meliora potentes. Azaz: Megtettem, amit tehettem, (tudtam) többet tegyen az, aki erősebb. (a hozzáértők, a hatalmasok csinálják jobban.)

H. TÚRI KLÁRA

Újszülött apák

Jó játék a lapát azzal ütjük apát
áll az olvasókönyvben
s közben
lobbiznak hogy
legyen gyerek vagy sem
az anya dönt legyen
örül az apa a
fene egye
anya-gyerek apa-gyerek kapcsolat nem
egy és ugyanaz
beteg gyerek orvoshoz anyával megy
nőgyógyászaton az orvos mint én
szintén férfi lenne
de nincs
kontaktusa szememnek vele
apás-szülésre
ma koruk úgy készíti a szülőket hogy
nem tudják egy
beteg gyerek mellett melyiknek
kell virrasztani
satöbbi satöbbi
sok más is még ma
kétesélyes
s ki tudhatja
megváltozni kinek is az érdeke

nemzeti stratégia kellene ide
férfiasítani a férfi nélküli
társadalmat
hétfőn azért nem leszek
öngyilkos
kamaszlány írja
mert apa
minden pénteken elvisz a
szóval elviszi őt apa valahová
s neki ez az életet jelenti ma

bizony lenne mit mesélnem
ha volna még apám s anyám
nekik is e
köldökszinór-vesztett
világtól különmetélten élve
e férfi nélküli élettelenségben
emlékezetem ős hajlamát

mellyel ők egykor énem
magukhoz csatolták
e szent kapcsolódásból
ha kiszabadítván
tőlük egy méterre
amit még mondhatnék
elvetélném
hogyan szólnának én helyettem
már ők igaz szavakkal

ahogy anya apa is csak egy van
mondják most a Mária Rádióban
s ez "Apa-füzet"-hez hozzágondolnám
s írnám is én
egy gyereknek végig a földtekén
igen igen apa is csak egy adatott
s odafent is az Egy
hármasságos szent
Istenen túl
nincsenek már mifelénk se többé
az égben sincs több úr

Mert meghaltak rég az i s t e n e k

Szeplőtelen fogantatott
Mária
szülöttjeidet ha
hisznek vagy ha nem
kegyelmeddel úgy segítsed
mint idelent kisdedeiket
a kismamák
Te Veled Benned és Általad
születhessenek újjá ők
s velük bennük és általuk
szülessen újjá s nőjön nagyjá
a Föld féltett Csecsemője
pártatlan születendő új életerőnk
az új a jobb Jövő!

ELBERT ANITA

Szélcsengő

Lágyan elring a bölcső ölében
Sok kis harang, szinte süvít
Bennük az alázat, egyszerűen
Hangot adni csendesen, majd
Leborulni földre teljesen.
Mintha az ég borulna rá
A földre, ha a szélcsengő
Hangja végigcikázik
Az égiszen, lassú
Hangorkánja a meg nem
Valósuló örök időnek.
Fájdalom hangja nem
Hallatszik, félelmet nem
Rejt a csengő hangja, csak
Csilingel, mert ez az ő dolga.
Minden a széltől függ,
Ezen áll, vagy bukik,
Megszólalhat-e a csengő,
Mert máskülönben e kis
Szerkezet néma.
Csöndből lettél, csönddé
Leszel, szélcsendtől
Széncsendig, nem kérdezel,
Nem válaszolsz, csak örülsz,
Hogy élsz. Majd bekopogtat
Nagy orkánban a halál, de
Nem félsz, mert a szélcsengő
Elhozza a feltámadást.
Minden csengetés az örök
Bölcsesség pillérje, oly
Nyugodtan rázza magát
A harangocska, hogy
Boldogság szökik
Az otthonokba.
A szélcsengő lett az életem,
Hangjában összekoccannak
A molekulák a szél süvítésével,
Így adva neki erőt a jelenvalóságban.
Oly csendes most a határ,
Harangocska, vigyél hírt
A világba, térjenek vissza
Az emberek önmagukba,
S a teremtő csendben
Találják meg a mennyet,
Mely ott dobog szíveikben.

HÖRÖMPŐ GERGELY

Gyertyaláng

Nagyapa hallgatta a rádiót,
Asztmás, vén készülék recsegett,
de megértettük mit beszélnek
a hírekben az emberek.
Öreg rádió átélte már
valaha a nagy árvizet,
pedig ellepték öt derékig
iszapok, mocskok, szemetek.
Történelmünk is sok-sok árvíz
-de mindig jönnek jobb napok.
A gyertya lángja, mint egy tündér,
táncolgatott és lobogott.

Karácsonykor, ha este énekeltünk,
kint vastagon terült a hó,
mikor átéreztek azt, hogy
nem elmúló, ami jó,
mikor apánk a gyertyát meggyújtotta,
együtt volt a kis rokonság,
angyali szárnyuhogással
leszállt közénk a boldogság.
Megáll az idők teljessége
-felejtünk múltat, holnapot...
A gyertya lángja, mint egy tündér,
táncolgatott és lobogott.

Diósjenőn, tavaszi reggel
elmélkedtem az irodában,
gyertyát gyújtottam kora reggel
a papírszagú félhomályban.
Aztán valahogy úgy maradt.
Mikor a templomból bejöttem,
ott égett az íróasztalon,
a déli verőfényben.
Égett a láng itt, mint ott a lélek,
emlékek milliója elfogott...
A gyertya lángja, mint egy tündér,
táncolgatott és lobogott.

KOVÁCS T. ISTVÁN

KÜLÖNLEGES OLVAMÁNYAIM

Meg nem mondhatnám már, hogy feledkezhettem meg egy kéziratról, melyet Zoltai Mihály, Nagymaros nyugalmazott polgármestere adott a kezembe. Hogy mikor? Talán még aktív korában, mert én kértem, hogy írja meg azokat az érdekes epizódokat, melyek még mentőtiszt munkásságának az idejében történtek meg vele. Aktív -korának nagyobb részét ugyanis a bajba jutottak mentésével töltötte el. Pironkodásra annak ellenére is van némi okom, ha másvalaki, valamelyik szerkesztőségi főhatalmasság adta vissza ezt a kéziratot, mert esetleg műfajilag nem látta egységesnek. Pedig a szerző azok közül a humanista egyéniségek közül való, akikről méltatlanul keveset ír a média.

Zoltai Mihály 1962 óta volt mentőtiszt és a most megtalált írásának születésekor, gondolom, amíg a kisváros szavazóinak voksa a közigazgatásba nem szólította, írása szerint 50 ezer beteget szállított a kórházba, s láthatott tragikus eseteket, volt oka a gyors segítségnyújtáson kívül aggodalomra addig is, amíg a szerencsétlenül járt embert, vagy embereket az orvosokra nem bízhatta. Vannak magas stresszhatással járó foglalkozások, s következményként csak egyik példa a maradandó magas vérnyomás.

Így ír erről a nagy tiszteletre méltóhivatásról:

„Az orvos és a mentőtiszt munkája között az a különbség, hogy a mentőtiszt rövid ideig áll kapcsolatban a beteggel. Ez alatt kell az életveszélyt elhárítani, vagy a fájdalmat csökkenteni, avagy a sérült további állapotának romlását megállítani. A sakkozók példáját alapul véve, a schnell (gyors) partiban egy ennek megfelelő beállítottságú sakkozó tíz perc alatt képes győzni, de egy 3-4 órás partiban biztosan vesztes lenne. Sokan kérdezik:

-Hogy lehet ezt a mentéssel járó feszültséget, ezt a munkát bírni? Nos, amikor a helyszínen vagyunk, akkor nincs idő a sajnálkozásra. Nekünk leggyorsabban és a leg-határozottabban kell segítenünk. Nehéz és szép ez a hivatás. Éjjel-nappal, akár karácsonykor és szilveszterkor, újévkor is mindig készen kell állnunk. Nagy élmény aztán egy olyan emberrel beszélni, akit például sikerült megmenteni a lebénelástól mert le esett a cseresznyefáról, s különösen nagy élmény azzal, akit sikerült újra éleszteni.”

-Ám, hogy ne csak tragikus esetekről legyen szó, érdemes másféle különleges élményekről is beszélni-írta és mondta egykor nekem Zoltai Mihály, aki ellentétben azzal az elképzeléssel, hogy az élet szigorú oldalán dolgozó ember csak tekintélyesen komoly és kevészavú lehet. Ezzel ellentétben ő, a magánéletében derűs egyéniség. Társaságban anekdotázó kedvű, a helyzetkomikumra érzékeny, tréfa-értő és kedvelő.

-Nos, itt következik a műfajtörés- vélhetnénk, pedig amiről beszél, az is a hivatás teljesítésekor történt meg vele és társaival:

„Bejelentés érkezett telefonon. Azonnal menjünk, mert szívszúrás történt. Az illető megadta a címet és aztán lecsapta a telefont.

Azonnal indultunk. Kötszerrel, tamponnal, újraélesztéshez szükséges eszközökkel rohantunk fel az emeletre. Különös volt a fogadtatás. Egy 86 éves néni ült a fotelben és nézte a tv-t. Azt közölte velünk, hogy már öt perce szúr a szíve. Mi pedig úgy értettük, hogy szíven szúrták.

Mint tudjuk, a kutyák nem szeretik a postást, meg a rendőrt, de a mentősök sem kivételek. Egy idős kolléga már kétszer szenvedett el kutyaharapást. Ezért sehová sem volt hajlandó bemenni addig, míg az ebet nem kötik meg. Vele történt a következő eset;

Egyik nap, már szürkületkor vonult ki kollégáival egy kertesházhoz betegért. Nem voltak túl jók a látási viszonyok. Anyitott kapu közelében mozgó fekete valamit pillantott meg. Kutyának vélte. A háziak közben tessékelték őket. -Nyitva van a kapu. Jöjjenek be a betegért!

-Csak akkor, ha az a fekete állat meg lesz kötve-szólt vissza a kolléga.

-Ez még soha nem volt megkötve-mondták odabent.

-Akkor nem megyünk be a betegért.

-Ne vicceljenek már! Félnek egy macskától?

Csodás távoli helyeken...

VÉGH TAMÁS

Most karácsonykor

I.

Háborús égővek alatt
Keresed a csendet, a békét.
Még hiszed, hogy meglelhető,
S menthető belőle egy pusztányi,
Tenyérnyi pillanat, ami a tiéd.

Kéne egy jövőkép, egy álom.
Jászolodnál, Uram jó lenne
Megállnom, mert fordul az út
Januárra. Vállamon árva
Erdők csendje, s talpam alatt
Reccsenve omlik a tavalyi hó.

Fenyők ágai pengnek, zengő
Ágak dőlnek a szívemnek,
Sem hó, sem szél nem igéz.
Vár most az ember, ki dacos,
Szabad akarata rabjaként
Néked vallani nem mer,
Inkább fázik trópusain, és fél.

Magába fagy inkább, semmint,
Hogy kimondja: Most segíts Uram!
Mert kell most, ami elmosza a lázat,
Félelmet, kételyt, amely belengi a házat,
Ha már híján van bennünk az alázat,
Ne legyen úrrá rajtunk a gyalázat.

Most segíts Uram! Magában
A lélek nélküled nem boldogul.
Adj bölcsességet, hogy életem
Megértsem, s meglássalak újra
A szív tekintetében. Hordott
Idő mordul, s oldalára fordul.
Most segíts Uram!

II.

Karácsonyi lelkek
Suhannak odafenn.
Bennünk templom
Épülhet a csendből,
Békességből, ódon
Szepletköből, - ideleenn.

Csodás távoli helyeken...

PRIBOJSZKY MÁTYÁS

A TANYASI KERÍTŐ

Koczó Péter füttyentett a kutyájának, mire a kis korcs bol-dog csaholással ugrálta körbe a gazdáját.

- Na, Morzsa, most te leszel itthon az úr. Vigyázz min-denre! Asszonyt hozok a házhoz!

Dűlőúton vágott át a tanyák között. A késő délutáni nap lobogó színekbe burkolta a tájat, s ameddig a szem ellátott, se-hol egy lélek, mintha mindenki a házakba hú-zódott volna, ne-hogy meg-zavarja Koczó Péter vasárnapi hangulatát.

Egy kókadozó fa alatt fekete ruhás, vénséges öregasszony ült a földön, lihegve. Amikor meglátta Pétert, hangos sopánko-dással fogadta:

- Na, csak, hogy erre vetődik valaki! Az ember itt pusztul-hatna el ebben a pusztaságban. Megöl ez a rekkenő hőség!

Péter készségesen ugrott az öregasszonyhoz és a kezét nyújtotta neki.

- Hadd segítsék. Hová igyekszik, néném? Nem emlék-szem, hogy láttam volna a környéken.

- Ide mennék a Gódorék tanyájára, de a fáradság levert a lábamról. Jaj, az a lány, az a lány... ! Csak nehogy elkéssek! - kárált, mint egy ijedt tyúk.

Koczó Péter egyszeriben csupa fül lett.

- Maga Gódor Erzsiről beszél?

- Arról, fiam. Akinek most akarod megkérni a kezét.

Péternek torkában akadt a levegő a meglepetéstől.

- Honnan tud maga erről, néném? Ismer engem?

- Amióta a világon vagy. Anyád, szegény, sokat beszélt rólad. Azt mondta, derék legény lettél. Kár lenne érted...

- De hát... nem értem! Hogyan lehet, nem emlékszem, hogy valaha találkoztunk volna.

- Nagy a világ, gyermekem, elkerültük egymást - sápirozott az öregasszony - . Nem is sejtéd, ugye, kivel beszélsz?

- Mi tagadás, fogalmam sincs.

- Nem szép tőled, de annyi baj legyen. Az a fontos, hogy én ismerlek, születésed óta. Imádkoztam is érted, mintha az ör-angyalod volnék. Lehet, hogy tényleg az vagyok.

Péter nagyot kacagott.

- Maga? Őszintén szólva, nem ilyennek képzeltem az an-gyalokat. Inkább boszorkánynak nézném, már megbocsásson.

- Ki tudhatja? - mosolygott sejtelmesen a néne. - Pedig most is miat-tad fáradozom. Féltetek a Gódor Erzsitől. Nem azt teremtette neked a jó Isten, hallod-e, Koczó Péter!

- Úgy! Szóval még a nevemet is tudja? Aztán mi kifogása van Gódor Erzsi ellen? Csinos lány, dolgos lány...

- Az az... meg egy kicsit csapodár. Most is ott van nála a Bár-sony Jani és nagyon teszi a szépet a te Erzsikédnek. Az meg csak úgy illegeti magát. Nem kellesz te annak, édes fiam. Kevés a pénzed, szegény vagy, a Jani meg gazdag, autóval jár hozzá.

- Mesebeszéd! - borult el Péter arca. - Nem hiszek magá-nak. Kedvelem Erzsit és tudom, hogy ő is engem.

- Igen? Hát akkor jól figyelj. Látod azt a magas fát?

- Látom. Már hogyan látnám, nem vagyok vak.

- Hát ha nem vagy vak, akkor azt az autót is látnod kell, az istálló mellett. Az a Janié. Bolondot csinálnak belőled.

- A mindenségit! - hördült fel Péter. - Észre sem vettem. Pedig Erzsi tudja, hogy ma jövök hozzájuk, s hogy miért. Ez bizony nem volt szép tőle. Ilyenkor másik legényt fogadni...

- Hiszel-e már nekem, fiam? - kérdezte az öregasszony.

Péter sápadtan rogyott a földre és kezébe temette az arcát.

- Hogy teheti ezt velem? Az a csalfa...!

- Ugyan! *Csak lány...* - vigasztalta az öregasszony. - Ne hi-báztasd. Inkább fordulj meg és nézz balra. Kit láatsz?

A távolban fiatal leány közeledett feléjük. Kosárka volt a karján, benne frissen szedett vadvirág. Hangos dalolását feléjük sodorta a szél. Péter megeléankülve figyelt: ki ez a kis pacsirta? Még a járása is milyen táncos, takaros. Aztán felismerte:

- Juliska! Csatai Juliska! De örülök, hogy te vagy!

A lány odaérkezett és csodálkozva nézett a fiúra.

- Szervusz, Péter. Hát beléd meg mi ütött? Máskor észre sem veszed az ember lányát, most meg jó, hogy a nyakamba nem borulsz. Hová ballagsz ilyen ünneplőben?

- Már sehová. Hát te?

- Keresztanyámra várok. Nagyon kíváncsi vagyok rá, annyi mindent beszélnek róla össze-vissza. Kicsi korom óta nem lát-tam, mert anyámék féltettek tőle. Képzeld, azt tartják róla, hogy igazi boszorkány. Errefelé nagyon babonás a nép. El nem tu-dom képzeln, mi történhetett, hogy most hirtelenében meg akar bennün-keket látogatni.

- Keresztanyád? - Péter hökkenten forgolódott, de az öreg-as-szony eltűnt, mint a kámfor. - No nézd már... Az imént be-szélgettem egy furcsa nénivel. Hová lett? Olyan különös volt, titokzatos. Ismert engem is, tudott rólam mindent. Éppenséggel ő is lehetne boszorkány. Hm. Lehet, hogy tényleg az...? - tette hozzá tűnődve és megborzongott.

- Te hiszel a csodákban, Péter? - csilingelt fel a lány neve-tése. - Ez tetszik nekem. Ki sem néztem belőled.

- Hinnem kell, hiszen itt vagy. Eddig elmentünk egymás mellett, most meg... - Péter égő fülekkel, zavartan elhallgatott.

- Folytasd! Mit akarsz mondani azzal, hogy *most meg?*

- Hát, szóval... - esetlenkedett Péter -, megesküdnék, hogy te vagy a legszebb lány a világon. Ha elfogadnál...

- Szívesen - mondta szemérmes pirulással Juliska. - Te sem vagy akármilyen legény - és kéz a kézben elindultak az erdő felé.

Kevés szóból is ért az ember, ha szerelmes.

A fa mögül előlépett az öregasszony és meglegedett mosollyal né-zett a fiatalok után.

- Menjete csak! - bólogatott helyeselve. - Ügyes kislány vagy, még jó boszorkány lehet belőled. Már férjhez is me-hetsz.

MAKKAI LÁSZLÓ

Költő vagyok

Imádom a verseket, én magam is verselek ma már csak.

Rím, álom, vad testmeleg, fény, dallam, friss reggelek, nagy vágyak...

Csinálok még két szép költeményt, így szólhatok eleget, kőkeményt, lágyat.

Világom értékép. Bölcs, szerény, víg, s jó vagyok. Rengeteg nő belém láthat.

Megosszam e megosztó oldalon őket (na, nem nőket) véve kihívásnak?

Mert mostan ez lett olcsó, s jó nagyon, főleg ha nem lőnek érte ki. Vigyázzak?

Költészet

Az írás hollét pótlék,

ha nincs már jó, s szép.

Verselés: szaloncukor, egy zselés.

Vajon új kor kel fel épp

líraként írni még ma újra,

mind, mi szét van dűlva?

Szilvakék tintával

egy dagadt pacát tehet,

mintha még írma azt, mi rá vall.

Nem maradt hazád neked.

Vadászok és szállítók... ahol alapfelszerelés a hólánc

BESZÁMOLÓ II.

Gróf Széchenyi Zsigmond nyomában ALASZKÁBAN

„Ahogy elkezdődött”

Minden gyermek fejében megfogalmazódnak álmok, terveket szövögetnek, hova is szeretnének eljutni, mely sarkát látogatnák meg a világnak, milyen egzotikumokat szeretnének felkeresni, felfedezni. Magam is álmodoztam, egyik kedvenc olvasmányommal, a földrajzi atlaszsal igen sokszor szenderegünk el együtt, mikor az álom elnyomott bennünket. Abban igen hamar konkrétan megrajzolódtak, melyek azok a részei kis Földünknek, melyet fel kell(!) keresnem.

Kelet-Afrika, a Bajkál-tó és Szibéria, Mongólia, Alaszka mind ezek között volt, több mással egyetemben, de ŐK kiemelt hangsúllyal. A helyek, helyszínek rögzítetté váltak a Kilimanjarótól a Mt. Mc.Kinley-ig, a Serengetitől a Bajkál-tóig az Atlaszban és a fejemben is.

Ezeket az álmokat olvasmányaim táplálták, s szárnyaló képzeletem színezte tovább. Akkor még olvastunk(!) és erről én máig nem szoktam le. Széchenyi Zsigmond és Kittenberger Kálmán vezettek végig elsőként Kelet-Afrika szavannáin, akáciás bozóttengerén, ismertettek meg az állatvilággal, nomád törzseivel. Gyűjtögettem a szuaheli kifejezéseket, egyszóval készültem az útra – már tizenpár évesen. Később pedig amikor Budapesten az idegen nyelvű könyvesboltban hozzájutottam három kiadványhoz, melyek angol, illetve német-swahili szótárak és nyelvkönyvek voltak, hatalmas munkával megalkottam a magam magyar-szuahéli szótárát (amely talán akkor az első volt az országban). Széchenyi Zsigmond nekem a legkedvesebb olvasmányokat biztosította. Kisiskolás koromban a filléres kiskönyvek formájában jutott el hozzám a „Csui” – rojtosra olvastam, majd később mellette a kedvencem az „Alaszka vadásztam” lett. Árnyalt humora, kedves, láttató leíró részei és Alaszka elvarázsolt. (Érdekes módon ugyanakkor India soha nem vonzott különösebben.) Természetesen minden más szerző és Széchenyi könyvei is vagy bekerültek gyarapodó könyvtáramba, vagy kiolvasásra kerültek, ami Afrikáról és a felsorolt, említett területekről szóltak. De természetesen a világ szinte minden sarka vonzott, különös módon a tajgai öv és még az attól is északabbra eső területek. Szibériába „A tajga vadász hagyatéka” című könyv vezetett el elsőnek és éppen a Bajkál-tóba torkolló Tavasz-folyó vidékére, majd Dersu Uzala varázsoltatta el velem ezt a zord vidéket, tájait, embereit, állatait. Mongólia, Kazaksztán pedig a pásztorkodó életmódjával, a magyarság ősiségével való azonosságával fogott meg és tart rabul ma is.

Gyermeki, fiatalkori tervezgetések.

Azután a gyermek nő, felnőtt és maga is csodálkozik a gyermekded álmain, tervezgetésein, megmosolyogva önmagát, felnőtté, kétlábbal a valóság talaján álló emberré válik – normális esetben.

Magam viszont azt hiszem nem vagyok ez a „normális eset”. ESET vagyok.

Nem nőttek ki álmaim – máig.

Középiskolásként autogramot kértem és kaptam az utolsó afrikai expedíciójáról hazatért Széchenyi Zsigmondtól, majd fiatal hivatásos vadászként, friss diplomás fővadászként már dr. Nagy Endrével leveleztem egy tanzániai munka lehetőségéről, mely akkor sajnos – kis híján, de – megghiúsult.

Előzmények - röviden.

Azután, hogy ugorjunk egyet az időben, immár a hivatásos fővadászi évek után a környezeti nevelés irányába sodort az élet, magam irányította módon, melyhez máig hű maradtam.

S történt, hogy felkért egy barátom, egy a Vietnami, Laoszi, Kínai határok által övezett területre induló néprajzi, etnográfiai expedíció tagjának, mint zoológus és mint elkötelezett utazni vágyó. Már minden sínen

volt, amikor jöttek ama 1989. év júniusi Tienanmen téri események Kínában, mely több ezer demokráciát követelő elsősorban fiatal ember életét követelte.

Számunkra ez természetes módon a beutazás megtiltását eredményezte.

Ekkor már annyira „mehetnékem volt”, hogy most már menni kell, de hova?

Oh, a Bajkál-tó egy-két hónap alatt elintézhető, mondta barátom. Nosza!

Pontosan egy évbe került ez az „egy-két hónap”, (amely külön történet), de végül eljött 1990 júniusa és vele indulásom első alkalommal (önként) Szibériába, a Bajkál-tóhoz, harmad magammal. Első látásra szerelem szövődött köztem és a Bajkál-tó között, mely csak tovább mélyült, s lett oly mély, mint a Bajkál maga. Azután főleg a páros évekre datálódva immár következtek az utak sorban, melyek nagyrészt tudományos jellegűek voltak és a Magyar Tudományos Akadémia is fővédnökölte. Így a mai napig nyolc alkalommal jutottam el Szibériába, a Bajkál-tóhoz, hatszor Mongóliába, egy-egy expedíció alkalmával Kínába, Kazaksztánba, az Altáj Köztársaságba, az Aral-tóhoz és az Ural-hegységhez. Két úton voltam az USA hét államában és közben Európa több országa Spanyolországtól Görögorszáig, Svájtól Ukrajnáig, és sorolhatnám.

A felsorolásból is kitűnik a Belső-Ázsia, a tajgai és sztyeppi öv, az élővilág, az emberek és a pásztorkodó életmód iránti vonzalom részemről.

Ami még kiemelendő és igazán ide illik, hogy gróf Széchenyi Zsigmond születésének 100. évfordulóján Kenyában, hol a „Csui” című könyv, vadásznapló jelentős része játszódik, maszály földön megépítettünk és felavattunk egy emlékművet a Masai Mara Game Reserve-ben, a Keekorok Lodge-ban. A természetközpontú alapzaton, első Kelet-Afrikai vadászatainak helyszínén hirdeti a bronztábla három nyelven gróf Széchenyi Zsigmond emberi nagyságát, elhivatottságát a vadászat, a természet iránt. Ezzel zarándokhelyet teremtettem a nagy vadászt tisztelő, a természetet szerető számára. Közben természetesen betekintést nyertünk Tanzánia és Kenya mai életébe, a ma is gazdag élővilágába.

No és akkor: ALASZKA

1. Fejezet

A „TRIDEA-DINEEGA 2014 EXPEDITON ALASKA”

A nagyon régi, dédelgetett terv végül 2014 augusztus-szeptemberében megvalósult és egy 39 napos úttal eljuthattam álmaim másik, talán legvágyottabb helyszínére, a „Nagy Föld”-re, Alaszkába. Ezen tervem három évvel korábban kezdett a realitás talajára lépni, amikor megismerkedtem egy „somo gyialaszkai” Fairbanksben élő magyar úriemberrel. Ő volt kinti házigazdánk, önzetlen segítők, igazán kedves és odaadó barátunk. A somogyi – már akkor is egyedülálló – egymásra találás után még pár találkozás itthon, majd már konkrét egyeztetések, pár telefon és levél és minden sínen volt. Hason gondolkodású embereknel ez természetes. Igen hamar eljött az indulás időpontja is augusztus végén és mivel az Alaszkába, Alaszkában utazókkal mindig történik valami, hát velünk is történt, mindjárt az elején. Miután *Amsterdam*-ból másfél óras késéssel indultunk, talán a szakadó eső miatt, a Mississippi két partján elhelyezkedő *Minneapolis*-ban a bürokrácia és utasfogadás körülményessége miatt lemaradtunk a *Fairbanks*-i járatról. Kerülővel *Anchorage* repülőterét érintve jutottunk célállomásunkra, fél nap késéssel. *Anchorage*-ban elhagytuk a repülőteret, hogy a legnagyobb alaszka városban végre valósággal is Alaszka földjét taposhassam és találkozhasak a reptér kitömött óriáspreparátumaival, grizzlyvel, őstulokkal, laposhallal. Ajándékunk a késedelemért az volt, hogy a felhők fölött csodálhattuk a *Mt. Mc. Kinley* csodálatosan tiszteletet parancsoló fantasztikus ormait az ébredező nap fényeinel – talán így ünnepibb volt a megérkezés is!

Itt említem meg, hogy úti társam Szalma Ferenc, ki egy következő generáció tagja, egykor természetvédelmi oktatóközponti tagom, a természetfotózás mesterségét míveli magas szinten – hogy legyen még egy kis „esemény”, most az ő csomagjai elvesztek (megjegyzem, hazafele is!), harmadnap mentünk érte.

Első napok a ráhangolódással teltek, rövidebb autókirándulásokkal a városba, a környékre és kezdtük egyben egy gasztronómiai élménnyel is. Házigazdánk – nevezzük *Steve*-nek érkezésünk előtt pár nappal a

lakásának, hatalmas erdei iglujának, kabinjának a lépcsőjén kellett egy reá acsarkodó fekete medvét jobb belátásra bírnia a *44-es Smith&Wesson* forgópisztolyával, hogy elvégezhesse békén a sürgető szükségletét. Nos, e megboldogult *baribal* egyik első lapockája várt, és készítettem belőle felséges, magyaros medvepörköltet. Meg volt így a gasztronómia terén is a tűzkeresztységünk, beavatásunk. Mindjárt érkezésünk napján egy bőr és trófea kikészítő műhelyt kerestünk fel. Elindult a vadászati szezon, kezdtek gyarapodni az agancsok, bőrök, koponyák. A visszaindulásunk előtti napon ugyancsak jártunk itt, megsokasodtak immár a trófeák, ámulatba ejtettek sokadszor a méretek – elsősorban a jávorszarvasok agancsainak terpesztése, mely nem egyszer a 170 cm-t is meghaladta, hatalmas „szél duzzasztotta vitorlák”, némely, mint egy-egy hatalmas fürdőkád.

S ha már „fürdőkád”, egyik autós kirándulásunk még az elején a helyiek egyik kedvelt kirándulóhelyére, *Fairbanks*-től keletre, *Chena Hot Springs*-be vezetett.

Csodálatos vidék, tajgai táj és az út végén egy fantasztikusan kiépített kirándulóhely, sok-sok virággal, gondozott parkokkal és egy finom melegvízű fürdővel. Kitűnőt dagonyáztunk. Egyelőre azonban a gyönyörű tájon, a tajgai erdőn, a sok-sok patakon, tavon kívül a gazdag vadvilág nem akart elkápráztatni bennünket. Egész utunk alatt csak fokozatosan, mondhatni érdemeink szerint kaptuk a zoológiai élményeket, egyenlőre a mókusok, egy-egy fajt látványa maradt. *Fairbanks* szélén viszont megtekintettük – többször is – a *Cramer's Field Migratory Waterfowl Refuge* nevű vízimadár védelmi területet, ahol a kanadai ludak, récefajok és kanadai darvak tömegében gyönyörködhattunk.

A pár napos *Fairbanks*-i tartózkodásunk kiemelkedő programja volt a fairbanksi egyetem híres Észak Múzeumának (*Museum of the North*) meglátogatása.

Gyűjteménye mind a zoológia, mind a néprajz, mind a művészetek terén egyedülálló. Számomra, Alaszka őslakói, ősi kultúrái, az észak népei és élővilága iránt fokozottan érdeklődő számára hatalmas feltöltődés volt látni a tartalmas és színvonalas, sokszínű kiállítást. Első alkalommal simíthattam, csodálhattam két – számomra felemelő művészeti alkotást, az északnyugati parti indiánok mives *totemoszlopát*. Közben azért természetesen házigazdánk útmutatásainak, vezetésének megfelelően alkalmunk volt a gasztronómiai ismereteinket is bővíteni, elsősorban a tengeri finomságok élvezete terén.

Útjaink kedves színfoltja volt számomra az utak mentén kihelyezett postaládák sora, vagy a vadveszélyt jelző, jávorszavast, máshol rénszarvast ábrázoló sárga táblák látványa.

2. Fejezet

Azután eljött az elszakadásunk napja *Fairbanks*-től, mely Alaszka 2-3. legnagyobb városa az állam közepén, s talán mondanom sem kell, hogy születését, létét az arany (majd az olaj) mindig is befolyásolta. Az aranyláz, az aranybányászat, egyáltalán az arany jelenlétével állandóan találkoztunk. Első utunk északra vitt a híres-hírhedt *Dalton Highway*-en, mely a kis Földünk legveszélyesebb útvonalai közé van sorolva. (Ha valaki a TV-ben látta a „Kamionnal a jégen át” című sorozatot, nos az ezen az útvonalon volt forgatva. Most is nem egy a filmben szereplő *Carlile* kamionnal találkoztunk.) Alaszkában, Kanadában az utak nevet kaptak, így én is aszerint fogom említeni, merre is jártunk. Tehát irány észak. Már a települések nevei is sokat sejtetőek: *Coldfoot*, *Deadhorse*. Igaz mi nem kívántunk az utóbbiig eljutni, hiszen az már a *Prudhoe-öböl*-ben van, ahonnan az olajvezeték a *Trans-Alaska Pipeline* olajvezeték indul *Valdez* kikötőjéig, s szeli át 1.200 km hosszan Alaszkát.

Eddig az időjárás kegyeibe fogadott bennünket, néhány hajnali, éjszakai kisebb eső, mely hamar elállt – ahogy az alföldi parasztember is mondja: „korai vendég hamar elmegy”. Most viszont esett és esett, a burkolat nélküli úton igen hamar igazi expedíciós kocsivá vált a *Nissan Pathfinder* gyártmányú autónk, vastagon rakódott rá az agyagos sár. (Az autónkról megjegyzem *Steve* barátom vette a számunkra, feljavította és bocsátotta rendelkezésünkre ott tartózkodásunk idejére. Igen jól vizsgázott a 3,2 literes terepjáró, mindössze egy ékszíjcsere és egy defekt „nehezítette” utunkat.) A táj viszont csodálatos és ezt a jelzőt itt az ember koránt sem tartja megfelelőnek. Erdő és erdő kilométereken, tíz és száz kilométeren keresztül, közben tavak, patakok, folyók és mellettünk fut kisebb-nagyobb távolságra az olajvezeték, nagyrészt fém traverzekre emelve. Az ősz színei kezdik színesre festeni a tájat. Első állomásunk a *Yukon folyó*, amely bizony igen barátságatlanul fogadott – itt Dunányi szélességével – köszönhetően az erős

szélnek. Hatalmas hullámokat vetve méltatlankodott.

Viszont igen jólesett a fogadóban elfogyasztott finomságos lazackrémleves.

Az eső elállt és mindjárt a parkolóban fel is fedeztem egy terepjáró platójáról ágaskodó *caribou* agancsát, meg is csodáltam, fotóztam. Íjjal ejtette el a fiatal tulajdonosa, elismerésem. (Egyébként a különböző vadászterületeken más-más időben indul a szezon a különböző vadfajokra, zömével ez idő tájt. Egy közös és dicséretes szabály van, hogy az utaktól 5 mérföldre nem szabad vadászpuskával vadászni.) Vadász lelkem tehát egy cseppet feltöltődött, már út közben is találkoztunk szembe jövő, északról hazafele tartó sikeres vadászokkal, de most kézbe is vettem az alaszakai rénszarvas trófeáját.

A tajgai *boleáris erdő* itt-ott átadta a helyet a tundrai övnek, nagyobb körütekintést engedélyezve, valamint több helyen tapasztaltuk hatalmas erdőtüzek nyomait is. Mint fekete napraforgószár-tenger meredeztek az égett fenyőcsonkok ameddig a szem ellátott, köztük egy-egy életrevaló nyír zöldjével.

Balra elhagytuk a *Caribou-hegy*-et és elértünk az *Északi sarkkör*-re. (Az egyenlítő már többször átléptem Afrikában, most először jutottam a sarkkörön túlra.) Jó érzés volt ott fotózkodni, de az igazán felemelő az éjszakai fotózás volt, amikor a téma az *Északi fény*, az *Aurora Borealis* volt. Leírhatatlan a fények játéka, a színes villódzás, a váltakozó formák elsősorban a nyugati -, de alkalmanként hatalmas ívet írva az egész csillag borította hatalmas égbolton.

Fütyült a szél a parkolóban, egy domb tetején, ahonnan első fotóinkat készítettük és ahol a fűtött kocsiban volt mínusz 3 fok. (Itt jegyzem meg, hogy közel egy hónapig szinte egyfolytában az autónk volt a szálláshelyünk is, így nem voltunk mozgásunkban, időnkben korlátozva, akkor és ott álltunk meg, ahol akartunk. És még a szállásköltséget is megspóroltuk.) Nem ez volt a leghidegebb éjszakánk. Augusztus 29-én pedig *Coldfoot*-ban igazi hóvihár köszöntött bennünket, ahonnan már csupán pártíz kilométert mentünk északra és délnek fordítottuk szekerünk rúdját. Még a *Coldfoot*-ban található új, valóban impozáns információs centerben tettünk egy tartalmas látogatást, majd a sarkkörön éjszakáztunk. Az állatvilág továbbra is a mókusokon és kedves camprablókon (északi szajkófaj) keresztül képviselteti magát, bár este réti fülesbagoly látogatóink is voltak.

No és volt egy más jellegű látogatónk is, egy japán turista, ki több ezer kilométeres körútján került az utunkba – nem ő volt az egyetlen, ki ezt a módját választotta Alaszka bejárásának.

Ismét a *Yukon folyó*-nál étkeztünk, majd elindultunk *Steve* barátunk jávorszarvas vadász táborába, ezzel együtt letértünk a *Dalton*-ról és az *Elliott Highway* alárendeltebb útvonalán haladtunk egyre-másra vadásztáborokat elhagyva nyugatnak, míg feltűnt *Steve* ezüstszerű hatalmas lakókocsija. Két éjszakára ez adott menedéket, míg bejártuk az igazán változatos, vadban is bő környéket. *Manley Hot Springs*-ben, ezúttal egy virágházban kialakított, jóindulattal fürdőnek nevezhető négy „medencében” olvastottuk ki magunkból a sarkkör hidegét, szőlőfürtök alatt.

Minto hangulatos, rönkházas indián falu melletti hatalmas tóban némi pecázásra is sor került, társam ki is fogott egy 7-8 kg-os gyönyörű csukát. A táj itt is elvarázsolt bennünket és végre megláttuk első jávorszarvasainkat, egy tehenet és nemsoká egy bikát, valamint összesen egy gyönyörű, hatalmas kan, két nőstény és velük öt bocs feketemedvét is, valamint számtalan fajdot. Egy napra itt is megmutatta Alaszka igazi arcát az időjárás tekintetében, szakadt az eső, fújt a szél. Hiszen alapjában véve az évszaknak nem éppen megfelelő enyhe időjárás uralkodott. A *Sawtooth-hegység*-től délre voltak a jávorvadász táborok és a hegyekből a *Minto* falu melletti hatalmas tó és lápvidékre a párzás alkalmából lehúzódoó bikákat lesték a vadászok. A terepjáró quadok négy és hatkerekes változataival járták a környéket, nem éppen veszélytelen körülmények között. Ahonnan, legyen az láp, vagy a legeldugottabb szakadék is, az elejtett vad minden hasznos darabját ki kell hoznia az elejtőnek! Nem kis feladat egy hét-nyolc mázsás jávorszarvas bika esetében! Nem egyszer több tízszer kell fordulni, akár kilométereket a tundrai lápból hegyen-völgyön, mire a quad közelébe kerül az összes hús, mely azután segíteni tud a szállításban. Viszont egy évre megoldódott a húsellátás.

Minto-ban ismételten előfordultunk, az őslakosok élete nagyon érdekel és *Steve* egy *atabask* indián, szánhúzó kutyát tenyésztő ismerősét is felkerestük. Itt tartózkodásunk alatt naponta háromszor csukát ettünk.

Sürgetett a dátum, tovább kellett állni a *Twelvemile Summit*, illetve *Eagle Summit* irányába, hiszen 79 évvel korábban gróf Széchenyi Zsigmond ott vadászott cariboura, szeptember 5-e körül. Nos akkor már

mi is azokat a sziklákat tapostuk, melyet nagy elődünk, hidegben, szélben fagyban. A *Steese Highway*-en jutottunk ide több kedves hangulatos, igazi alaskai jávorlapátos, caribou agancsos rönkház, *roadhouse*, illetve igen hivalkodó vendéglő mellett. Itt már nagyüzem volt, egyre többen jöttek szembe a hússal megrakott, agancssal ékített, utánfutóikon quadjaikat vontató vadászok hatalmas terepjáróikkal. A *Twelvemile* és az *Eagle Summit* környéke nagyrészt tundrai táj, a rénszarvasok megjelenése messziről ellenőrizhető. A szemem előtt nekem is sokat volt a távcső, vallattam a tájat, de biz caribounak nyomát sem láttam. Az enyhe időjárás még fenn tartja őket északon, még annál is északabbra, ahol jártunk, a nagy csapatok érkezésének időpontja kétséges. Most az előőrsök éjszaka átjutó csapatait, egyedeit veszik üzőbe a quados vadászok. Bizony összesen két vadászt láttam gyalogolni, cserkelni, le a kalapom előttük(!), az összes többit csak a járműve nyergében. A vadásztáborokban hatalmas és még annál is nagyobb utánfutók, a terepjáró quados szállítására, lakókocsik, komfort.

Most lehetett felmérni, látva a távolságokat Széchenyiék sportemberi teljesítményét, amikor egyik hegyről csak úgy átrohantak a másikra (mi sem természetesebb), hogy elérjék zsákmányukat. Ma a motorizáció esetleges tiltásával e vadászok száma igencsak megcsappanna. Ez a vadászati mód bizony nem volt igazán tetsző számomra. Azért megmutráltam a tróféákat, megfotóztam azokat, megmértem némelyiket. Széchenyi iránti tiszteletből én is magammal vittem (mint Ő a sajátját) a több tíz éve hűséges háromlábú vadász székemet, s arról vizslattam a tájat, szemem előtt távcsővemmel, kezemben Széchenyi Zsigmond könyvével, tisztelegve emlékének. (A forróvizű csárda már a múlté, s az út is több helyen már új nyomvonalon halad.) Itt is elmentünk azért *Central*-ig, igyekeztem megismerni a vidéket. Éjszakázások ismét az északi fény által megrajzolt égbolt alatt, majd irány *Fairbanks*. Ott könyvtár, kommunikáció az itthoniakkal, mosatás, a ruházatunk felfrissítése, ékszíjesere és irány a következő szakasz.

Csak a hazaindulásunk előtt egy-két nappal érünk ismét *Steve* kabinjához.

3. Fejezet

Fairbankset délkeleti irányba hagyjuk el *Delta Junction* irányába a *Richardson Highway*-en. Először az *Eielson Airforce Base* mellett haladunk el, mit sem törődve a fotózási tilalommal, feltérképeztem és megörökítettem az USA alaskai repülőgép állományát. *Delta Junction*-ban van a híres *Alaska Highway* monumentje, itt kezdődik, végződik az, így innen ezen az úton haladunk tovább *Tetlin Junction*-ig. Közben *Tok* nevű településen ismét feltöltöttük élelmiszer készleteinket, mivel nagyobb település nem várható több napig. Utunkat ezen a szakaszon a *Tanana-folyó* kíséri, pontosabban fut ellenkező irányba. Hatalmas öntésterületekkel, természetes folyásával, számtalan elágazásával, szigetével igazi vad vidék. Megfotózzuk az első jávorunkat egy út mellett legelésző ünnő „személyében”, hollókat és végre fehérfejű rétisast is látunk, valamint felfedezek egy medvecsapát is a *Tanana* iszapos partján. Változatos, erdős, számtalan patakka, s csak természetes, hogy tavak sorával tarkított gyönyörű vidék. Szemerkél az eső, de az idő kellemes. *Tetlin Junction*-nál északnak fordulunk és olyan útvonalon haladunk, mely télen le van zárva, de ezúttal süt a nap. Viszont ha lehet fokozni a látványt, még varázslatosabb a táj, mindenhol a jávorokra, rénekre utaló nyomokat találok.

No és megannyi apró-kedves fotótéma. (Még egy elütött fajd és egy ugyancsak autóbaleset áldozatává vált mókus is kínálhat páratlan, akár díjnyertes fotótémát.)

Közben jobbról elhaladunk a feltűnő nevű *Fairplay*-hegy mellett.

A *Taylor Highway*-on a világ végére(!) *Chicken* aranybányász településre érünk, ha van elvárásolt hely, akkor ez az. Nehéz rá jelzőket találni, ha igen, azok a legszélsőségesebbek lesznek. Itt végképp minden az aranyásásról, az arany mosásáról szól, együtt a modern ma és a „régésrégmúlt” idők. Szuper ajándékbolt, kiállítóterem a poros út egyik oldalán régi bolt-kocsmá, bazársor nem messze.

Az ivóban, mint több helyen másutt, egydollárosok a plafonon, a falakon, nevekkel, dátumokkal, de itt feltűzőtt alsógatyák, melltartók százai is emelik a mennyezet szépségét, némelyek megtépázva, mert egykor azokat ágyúból ki is lőtték – helyi szokás szerint. (Mostanság kevés a lőpor, pedig felajánlottam volna egy mosásra váró alsógatyát.) Meghallgatjuk a feketemedvés rémtörténeteket, megiszunk pár sört, megvásároljuk a „tuticsakitt” vásárolható szuveníreket, majd magunk is aranymosásra adjuk a fejünket.

Mit mondjak – nem emiatt kellett túlsúlyt fizetnünk a repülőtéren, de aranyat mostunk *Chicken*-ben – és sikerrel! (Kérem a kölcsönkérők kíméljenek!)

Nem csoda, hogy ez az út télen le van zárva, gondoltam eddig, de a java csupán ezután jött az alig több mint egysávos földút át Kanadába, végig ezer méterekkel a tengerszint felett, szalagkorlátot nem ismerve és hol jobb, hol bal oldalon többszáz méteres szakadékkal, (a Dalton Hwy. ehhez képest óvodás terepgyakorlat!) de mindezekkel együtt egy elvarázsolt tájon keresztül, és az ősz egyre harsogóbb színeivel pingálva a természet.

Alaszka-Kanada határa, egyben időzónahatár, kedves, fiatal hölgy határőrrel és a *Top of the World Highway*-en végigfutva ismét találkát adunk a *Yukon folyónak*. Tundrai, illetve alacsonybokros táj fogad, s kísér utunkon, hatalmas hegytömbökön átkelve.

A folyón ezúttal komppal kelünk át és érünk *Dawson City*-be. Talán ez az a település, melyet nem kell bemutatni (a fiataltságot leszámítva). Ide, erre a környékre indult a nagy aranyláz sok ezer megszállottja, a *Yukon* és a *Klondike folyók* találkozásához, s annak vidékére. Itt találták a nagy leleteket, melynek híre bejárta a világot. A *klondike*-i aranylelet 100.000 embert csalt a térségbe 1898-1899-ben, s sokan nem tértek vissza. A kegyetlen terepviszonyok, a felkészületlenség emberek, lovak ezreinek, tízezreinek életét követelte.

Itt játszódtak *Jack London* regényei, az azokból készített filmek. A település ma is mintha egy film mozdíszlete lenne. Időutazást tehetünk az utcákon sétálva, bejárva a várost. Mi is ezt tettük, de kezdtük a információs centerben. Egyrészt itt lehet elemeket, akkumulátorokat tölteni(!), másrészt Alaszka és Kanada szerte ezek az információs központok rendkívül jól felszereltek térképekkel, prospektusokkal, ajánlatokkal, plusz itt még volt két agancsuknál összeakadt hatalmas jávorszarvasbika trófeája is. Az alkalmazottak kedvesek mindenhol, szolgálatkészek, pláne, ha megtudták honnan is jöttünk, s mik a terveink. (Nem túl sok magyar honfitárs „kolbászol” *Dawson City*-ben.)

Itt is elfogyasztottuk a soros helyi sörspecialitást, megcsodáltam a két említett folyó találkozását, majd délnek vettük utunkat. Mindjárt utunk elején három álhúhás, feketébe öltözött vörös rókával is találkoztunk, az utolsó kifejezetten szerette, hogy fotóztuk, sokáig pózolt gépeink előtt.

Ideiglenesen eltávolodtunk a *Yukon folyó*-tól, de többször találkoztunk vele, majd ismét elbocsátottuk, míg a róla elnevezett tartományt átszeltük és fővárosába *Whitehorse*-ba értünk. Útközben ismét változatos tájat szelünk át, de itt arányaiban kevesebb volt a tajgai erdő, elsősorban tundrai területeket jártunk. Sokadik északi földi mókus jelentkezett az út mellett, némi izgalmat csempészve utunkba, illetve szirti sassal is találkoztunk. Egyébként szinte minden nap tartogatott számunkra valami érdekességet a vadvilágból. Ezúttal a *Klondike Highway*-en haladva átkeltünk a sokadik medve, hód, száraz nevű patakokon, megtekintettük, megfotóztuk a *Yukon Vadvédelmi Terület* igazán páratlan állatvilágát, majd annak szomszédságában ismét egy fürdőzés következett, megválva sok nap porától, izzadtságától.

Este pedig érintve *British Columbia* Tartományt ismét Alaszkába érkeztünk.

4. Fejezet

Ismét Alaszkában.

Alaszka dél-keleti része, a „serpenyő nyele”, ahogy mondják, csak a bejárt úton érhető el szárazföldön, Kanadán keresztül, vagy a tengeri utat kell választani. Mint ahogy itt is csak a tengeren való közlekedés marad, ha el akarunk akár mondjuk a fővárosba is jutni. Hegyek között jutottunk be, miután már alaszcai oldalon éjszakáztunk *Skagway*-be. Reggel azért indulás előtt némi mormota fotózást megejtettünk, rátekintettünk a városra, majd azon öböl partjain költöttük el fókák és fehérfejű rétisasok látványa mellett reggelinket, melyen keresztül annak idején az aranyláz embertömegei érkeztek a térségbe.

Skagway számomra kedves, emberléptékű, levegős város, kicsit emlékeztet *Dawson City*-re, hiszen itt is találhatunk kedves-régi épületegyütteseket az aranyláz idejéből. Sőt azon kor 70-80 kocsmájából mára is maradt és be lehet ülni egy sörre, whiskey-re. Abban az időben a város a környék legvadabb településének hírében állt, senki nem tartotta be a törvényt. „*Skagway* alig volt jobb a földi pokolnál.” Ma kedves település, aprócska repülőtér, hatalmas kikötő óriás személyszállító tengerjárókkal. A tengerpartot pedig

itt délkeleten mérsékelt övi esőerdő borítja, hatalmas fenyőkkel, cédrusokkal, vastag mohaszőnyeggel, szakáll zuzmókkal – elvarázsolt burjánzó meseerdő, (megint csak) fantasztikus.

A tengerparton, a Dyea öbölben kiépített táborhelyen éjszakáztunk, reggel a hollók, sirályok dagály utáni élelemszerző keresgéléseit figyeltem, s gyűjtöttem pár hazahozható ajándékot a tenger, az óceán, illetve az erdő adományából.

Ezen települések ma a turizmusra építik életüket, a nagy hajók érkezése egyszerre ezrével ontja a vásárolni akaró turistát a településre, akik meghálálva ezt hatalmas pakkokkal térnek vissza a hajóra. (Nagyon meg kell ám tudni választani az „eredeti” ajándékot, mert az itt forgalmazottak nagy része is Kínában készült, legyen az apróbb-nagyobb totem oszlop, vagy akár feketemedve karom!) Az értéknek, minőségnek itt is ára van.

Utunk *Skagway*-ből a *Ferry* kompjáratával az állam fővárosába *Juneau*-ba vitt tovább bennünket autóstól. Már induláskor nagy öröm ért, a még dokkban álló hajóról pillantottam meg egy gyilkos bálna családot. Félelmetesen fantasztikus volt a fel-fel bukkanó *orca* család, különösen a hím hatalmas hátúszói, befele tartottak a reggelizéseink helyszínére az öbölbe, valószínű az ott tartózkodó fókák után.

Hiába álltam azonban a fedélzeten a metsző szélben, a szememnél távcsővel, más említésre méltó élőlényt nem láttam az esti megérkezésünkig.

A 31.000 fő lakosú *Juneau* egy csodás főváros, ugyan *Anchorage* sokkal nagyobb, de ennek a városnak a tágas, parkos, hegyekkel övezett fekvése, tengerpartja elvarázsolja az embert, lélegzetelállítóan gyönyörű. A Mendenhall Gleccser, a Nugget-vízesés hatalmas áradatával első célpontunk volt. Másnap külön utakon jártunk társammal, ő a gleccserre, annak belsejébe tett túrát, én pedig a várost választottam. Itt már elárasztja az érdeklődőt az ősi kultúrák megjelenési formái, kiállítások, múzeumok, totem oszlopok sora. És a boltokban szőrmeék, trófeák, preparátumok, rozmáragyar és rozmár péniszcsont faragványok, indián művészek eredeti termékei. El voltam kápráztatva.

A *Mount Roberts Tramway*-jal felmentem a város fölé, az egyik legszebb pontjára *Juneau*-nak. A függővasút fenntartója a városi öslakos testület, alkalmazottai is öslakosok. A hegyen a páratlan kilátás mellett egyedülálló látogató- és bevásárlóközpont várja a látogatót, ahol *lingit* művészeket is láthattam alkotás, totem oszlop faragás közben. Az indián művészetek megjelenési formáinak eldorádójába csöppentem. A hegyről kalandos gyalogtúrával ereszkedtem le.

Másnap az út számomra legkedvesebb pontja következett, találkozhattam a fiammal és az ő menyasszonyával – itt Alaszkában, *Juneau*-ban. Mindketten óceánjárón dolgoznak, terveztük is találkozásunkat, de későbbi utunk programjának átszervezése miatt előrehoztam e találkozást két nappal, s a helyszínt *Skagway*-ből ide *Juneau*-ba. Volt meglepetés és öröm. A kis mexikói menyelöltemmel először egy szuper, zenés-lazacevős party-n vettem részt, majd meglátogattam, s bejártuk a hatalmas hajót, immár hármasan.

Itt már állandó társaink voltak a városban és a szálláshelyünkön is a fehérfejű rétisások, a heringsirályok pedig tömegükkel lepték el az apálykor 10-12 méter magas dokk oszlopainak alját, ahonnan a vándorkagylókat vették le csőreikkel.

A dokk kicsit bizarr volt számomra, mert az említett mélység fölött mindössze egy lefektetett 30x30 cm-es gerenda védett a mélybe zuhanástól. Ez legfeljebb az autókat képes megfogni. Igaz viszont, hogy dagálykor szinte a dokk magasságáig emelkedik az óceán vize – mindjárt nem oly félelmetes.

Ismét a *Ferry* következett és akkor még nem igazán tudtuk, legfeljebb sejtettem, hogy utunk egyik legszuperebb állomására érkezünk, amikor *Haines*-ben kikötöttünk. Ezzel befejeztük az *Inside Passage*-en való utazásunkat. (Ez a vízi útvonal *Vancouver*-tól *Skagway*-ig húzódik 900 tengeri mérföldön, 1667 km-en keresztül és köti össze a településeket. Mi az *Alaska Marine Highway System* kompjáratait használtuk.)

A kis település eredendően kereskedelmi állomása volt a *chilkat*-oknak és a belső területeken élő indiánoknak, sokkal később a az USA hadseregének egyetlen alaskai állomása lett. Ma nyugodt, kedves település.

Már érkezésünk napján rátalálunk amire vágytunk – a *Chilkoot-tavat* és az azonos nevű patakot, mely összeköti a tavat a *Lutak-öböl*lel. A tó festői környezetben fekszik, a patak pedig maga a csoda apró zúgóival, moha fedte hatalmas szikláival. Igazi lazachaza. Itt már túl voltak a lazacok a vonuláson és az

ívásukat követően jószerével a tetemeiket, alig élő testüket sodorta a víz, illetve rakta partra. Terített asztal volt ez a megszámlálhatatlan zajos heringsirálynak, a tengerből felmerészkedő borjúfókáknak és a fehérfejű rétisasok tömegének. Utóbbiak ugyancsak hangoskodó csapatából volt, hogy bizony 70-80 darabot számláltam látómezőmben. No, de a lényeg, felfedeztem az első medvecsapákat, karomnyomokat egy fatörzsen, majd hatalmas tappancsaik lenyomatát a patak partján és nemsoká már izgatottan fotóztuk az első meglátott halászgató grizzly medvét. Az elkövetkező két nap az említett állatok jegyében telt, igaz, volt, hogy hosszúszárnyú bálnák megjelenésének, fújtató-bukdácsoló úszásuknak is örülhettünk. A patakparton volt, hogy rövid idő alatt öt medve megjelenésének is szemtanúi, megörökítői lehettünk. Alaposan fel voltak készülve a télre, hatalmas fenekükön csak úgy rengett-ringott a háj némelyiknek, a bőséges tápláléknak köszönhetően. Egyesek eltelve, válogatva fitymálták a finom, illatos falatokat. Öröm volt látni a viselkedésformák sokféleségét, a távcső igen hasznos felszerelésnek bizonyult ezúttal különösen számomra. Utunk alatt többször, ezúttal is új ismeretségeket kötöttünk, összehozott bennünket a közös érdeklődés. Svájciakkal, németekkel és az USA belső államaiból érkezettekkel és más nációkkal kerültünk kapcsolatba. Napközben a településen néztünk körül, a volt kaszárnya, indián hosszú ház, totemoszlopok, múzeum és totemfaragó műhely (*Alaska Indian Arts*) látványa, a *Bald Eagle Museum* meglátogatás töltötte ki az időt – ez is tartalmas program volt. Ezúttal egy campingben laktunk, a szállásunk ugyan most is az autónk volt, de ismét be tudtunk iktatni egy fürdözést a következő hosszú utunk előtti este. Telepeink, akkujaink, elemeink feltöltve – nyugi van, indulhatunk tovább a csodás napok után.

5. Fejezet

A *Haines Highway*-en indultunk északnyugatnak és a 19.000 hektáros *Alaska Chilkat Bald Eagle Preserve* területén haladtunk keresztül.

Itt, e folyó völgyben a kései lazacvonulásnak és egy hóforrásnak köszönhetően októbertől februárig a fehérfejű rétisasok akár 3.000 példányát is számlálhatják. A természet itteni legnagyobb attrakciója – a *Valley of the Eagles*.

(Úgy döntöttünk nem várjuk meg.)

Hamar ismét Kanadában voltunk, de előtte megvizsgáltunk egy automata, indiánok által feltalált lazacfogó alkalmazhatóságot, működés közben a folyón.

A lovak közé csaptunk, igen fogytak napjaink és még hatalmas út állt előttünk.

Egyre csodálatosabb színekbe öltöztette a természetet az ősz, nincs az a festő, ki ki tudná e színeket keverni, ki meg tudná e színpompát örökíteni. A fotótechnika sem adja vissza tökéletesen a látottakat, s végképp nem azt, mit a lelkünkben, szívünkben ébreszt a látvány. Más úton járunk, mint ide jövet, rátérünk nem soká az *Alaska Highway*-ra és azon hajtunk a már ismert *Tok* településig, miközben ismét visszatérünk *Alaszkába*. Közben énekes hattyúk rőt színekkel övezetten, nyugaton a *Kluane National Park*, majd a *Wrangell Saint Elias National Park* együttesének 4-5.000 méter és a feletti hegycsúcsainak látványa keretezi a látóhatárt. Ez így Földünk legnagyobb összefüggő természetvédelmi területe – és micsoda terület! (Bajba lettünk volna, ha számolni akartuk volna a gleccsereket, vízeséseket, tavakat, folyókat, patakokat – ez hihetetlen!)

Tok – bevásárlás, készlet feltöltés (valakik a whiskey-t is megitták), majd indulás délnyugatnak (*Tok Cutoff Hwy*.)

Slana településnél betérünk az utóbbinak említett nemzeti parkba, egy erdei úton, patakokon keresztül, ismét igazi vad környezetben „hajtunk”, közben vadászokkal találkozva *Devils Mountain Lodge*-ig. Ismét egy elvarázsolt hely, az Isten háta mögött (jó messzire), de mennyire tetsző!

Délután már a *Copper River* vezet bennünket és a *Richardson Highway*-en autózunk, ezúttal keletre a *Mt. Sanford* és a *Mt. Wrangell* hóborította hegyóriásai kísérik figyelemmel utunkat hosszasan.

Glennallen városon csak átsöprünk, nem is kellene írnom, tudják, megint egy fantasztikus útszakasz *Valdez* kikötővárosig. Közben pihenő a hatalmas *Worthington Gleccser*-nél, majd a szűk *Keystone-canyon*-on keresztül, óriásvízesésekkel, a *Horsetail Falls* (Patkó vízesés) és a *Bridal Veil* (Menyasszonyi fátyol) övezve, szakadó esőben befutunk az olajvezeték végállomására, *Valdez*-be. A települést a nem túl

régi, 1964-es földrengés és az azt követő szökőár teljesen elpusztította, majd újjáépült, újabbkori másik borzalma az *Exxon Valdez* olajtanker katasztrófája volt a *Prince William-szoros*-ban. 1989. március 24-én a 211 ezer tonnás óriás futott zátonyra és ömlött belőle 50 millió liter nyersolaj a tengerbe! Minden idők egyik legnagyobb környezeti katasztrófáját okozva. Én magamban erre is emlékeztem.

Valdez ma rendezett, szép, tiszta, virágzó kisváros, a parkjaiban, utcáin sarki nyulak eszegetnek, öblében volt, hogy egyszerre tizenhét tengeri vidrát számoltam össze, s élvezettel töltött el látni tevékenységüket, de fókák, kormoránok is szép számban mutatkoztak, utóbbiak a hatalmas fém bójákon tollászkodtak. A Pipe Line kikötőjében pedig ott állnak a tankerek!

Itt ért utol bennünket a defekt és vele a kerékcseré.

A *Ferry* szolgáltatásait akartuk ismét igénybe venni, de ő nem állt szóba velünk (vége a szezonnak, ennek láttuk eddig is egy-egy jelét), így egy darabig a már járt úton kellett *Glennallen*-ig visszamennünk és onnan a *Glenn Highway*-en vettük célba *Anchorage*-t, Alaszka legnagyobb városát. Útközben az elfekvő, kígyózó, hatalmas *Matanuska Gleccser* jelentett kiemelkedő látványosságot a már immár megszokottak mellett. A 280.000 lakosú nyüzsgő nagyváros látványa idegenül hatott, tankolás után gyorsan keresztül is hajtottunk rajta, mondván, majd visszafele. Ismét nagy utat terveztünk. A *Kenai-félsziget*-re igyekeztünk, Alaszka talán legvadbövebb csodálatos vidékére, hol annak idején Széchenyi is elejtette jávorszarvas bikáit. 40 %-át tavak, folyók, hatalmas lápok borítják. A félsziget öslakói északon és nyugaton az *atabaskok*, délen és keleten az *aleutok* voltak, majd jött az orosz betelepedés, melynek nyomai ma is fellelhetőek. A *Seward* -, majd a *Sterling Highway*-en haladtunk. Az utunk első szakaszán találunk egy trófeákat, hullajtott agancsokat, ásványokat és azokból készült mindennemű dísz és ajándéktárgyat árusító bodegát. No innen igen nehezen indultam tovább. A sorba rakott hatalmas jávortrófeák, a caribou agancsok, a ragadozó és más koponyák, nos aki kicsit is ismer engem tudja ilyen téren sem vagyok egyszerű eset. Végül egy óras nézgelődés, méricsgélés, fotózás után, bár a jávor agancsokról a józan belátás és nagy szívfájdalom mellett le kellett mondani, de nem távoztam üres kézzel. Tovább gyarapodott zoológiai gyűjteményem.

A *Cook Inlet* mellett haladtunk, ahol köztudottan a legnagyobb árapály jelenség figyelhető meg. Szemben néha hagyta magát meglesni az *Iliamna* vulkán az öböl másik oldalán, hogy láthassuk mely hegynék a szomszédságában voltak a medvevadász történések Széchenyi Zsigmond alaszakai útján. A félsziget a jávorok hazája, utunk a *Kenai* és *Skilak-tavak*, a *Kenai folyó* mellett vezet, melyek ugyancsak részei voltak Széchenyi jávorvadász útjának.

Végállomásunk *Homer*, tovább nehezen is mehetnének, ez is egy „világvége”. Még éppen lövilágnál érkezünk a fotózáshoz és, hogy felfedezzek két újabb friss jávor trófeát egy terepjáró platóján. Az egyik fiatal, de a másik(!), elő a centit, ez is több mint 170 cm, kapitális agancs. (Jajjj a szívem!)

Indulásunk előtt és már jóval korábban is többször olvastam az alaszakai ételporciókról. Szó szerint valami ilyesmit: „Fujtassuk fel terepjáróink hátsó kerekeit, hogy a választott étünk maradékát el tudjuk vinni!” Nos több helyen, így itt is, hiszen a nagyétkű halászokra utaltak az adagokkal, megkísértettük ezeket az adagokat. Lévéen *Homer* is halász település – nos sehol nem volt még túlzott jóllakottság érzetünk sem a porciók után. (Lehet, egy vegás, dudvafaló 40 kg-os hölgy írta a kiadványok ezen részét, vagy az itteni halászok ily kákabélűek?) De azért a *tok* és a *laphshal* pepec eledel, csak az adag?!

Másnap közelelről a *Homer Spit*, a homeri hét km hosszú földnyelv és az említett „világvégén” közelelről figyelhettem, filmezhettem végre tengeri vidrát.

Visszautunkon a Russian Rivernél kettéválva próbáltuk a lazacok vonulását elcsípni, megörökíteni, Ferinek volt nagyobb sikere.

Nekem csak a fekete medvék és grizzlyk által széjjeltépett lazactetemek és méretes ürülékkupacuk felfedezése maradt és bár igen sokáig leskelődtem, a tettesek nem kerültek elő.

Még aznap *Seward* kikötővárosba érkezünk. Viharos szél fogadott bennünket, de az hamar kiderült, hogy ismét egy talán még kedvesebb rendezettebb városba érkezünk, mint eddig. Ezúttal tábori kosztosaink is akadtak, egy barátságos varjúcsapat szórakoztatott falánkságával, bizalmukkal. Rendezett, már jórészt téliesített hajók, jachtok sora kikötőben, ahol ezúttal medúzák fotózásával töltünk egy kevés időt. Míg társam a helyi könyvtárból ápolta kapcsolatát, én felkerestem a *Van Gilder Hotel*-t, ahol gróf Széchenyi Zsigmond Alaszkába érkezésékor, majd azután többször megszállt. A hotel pultiján az üveg alatt a

vendégkönyv 79 év előtti lapja, rajta a bizonyítékkal, hogy Széchenyi valóban itt szállt meg társaival a 4-es szobában. (A négy éve itt járt vadászismerősöm érte el a vendégkönyv lapjának kihelyezését ittlétekor.) A készséges tulaj engedte, hogy szabadon járjak-keljek a hotelban, fényképezzek, a 4-es szobában is, amíg ő korlátot festett. Társammal később visszatérve egy kávé elfogyasztása erejéig élveztük a hotel vendégszeretétét is.

A Kék Jávor ajándékboltban a nagy szezonvégi kiárusítást kihasználva még megvásároltuk a szükséges és eddig elmaradt ajándékokat, igen jó vásárt csinálva, majd ismét a gépkocsié lett a főszerep, illetve az éppen soros sofőrre.

Útközben ezúttal is, de eddig is sok helyen távcsöveztük eredményesen a hegyoldalakat és számtalan esetben fedeztük fel a hegyi juhok és hegyi kecskék laza csapatait. (A gleccsereket és vízeséseket nem említem.)

Utunkon visszafele *Anchorage* irányába szerencsénk volt még egy pataknál elcsípni a lazacok vonulását, megfotózva azt, sajnos itt zúgó nem volt, hogy olyan igazán klasszikus képet tudjunk csinálni. A lemenő nap fényeinel még egy Vadvédelmi területet is meglátogattunk.

Felmerült viszont a kérdés, mivel napjaink immár igen szűkre szabottak lettek, hogy *Anchorage*, a nagyváros, botanikus- és állatkertjével, múzeumaival, vagy a *Denali Nemzeti Park* a *Mt. Mc. Kinley*-vel és állataival. Utóbbi mellett döntöttünk és éjszaka nem csak a nagyvároson rohantunk keresztül, de a *Mat-Su* óriás zöldségeket termő vidékén is. A reggelinket már az óriáshegy látványa mellett fogyasztottuk el.

A parkba érkezésünk előtt egy újabb „bevásárlóközpontban” voltunk, aki a *George Parks Highway*-en utazik nem tud elmenni mellette. (Nem véletlenül tettem dupla idézőjelbe.) Ez egy óriás bazár, mit tulajdonosa 40 éve üzemeltet és gyűjt oda minden eladhatót, vagy annak vélt tárgyat. Az természetes, hogy Alaszkában lévén, hát agancsok, szarvak, jávorlapátok, grizzlykarmok vannak, de itt az út menti kressz tábla, a kórházi kacsa és ágytál, az ezüst ékszer, az eldobott gyermekjáték, a használt gumi felnivel, a preparátumok, az autó alkatrészek, a szobai nipppek, horgász cikkek, akár tengeriek is, épület összeállításához ácskapocs, női divatáru, halcsontos fűző, vadászcikkek, bálna álkapocs és bálna szila, stb., stb. Ami itt nincs az nem is létezik Alaszkában.

Itt meg kell állni! Megálltunk. Egy nem „*Made in China*” hatalmas grizzly karommal gazdagabb lettem. Utunk ezen szakasza többször keresztezte az *Alaska Railroad* vonalát. Az 1923-ban elkészült 755 km hosszú vasútvonal *Seward* és *Fairbanks* városokat köti össze.

6. Fejezet

A Denali Nemzeti Park és Természetvédelmi Terület (Denali National Park and Preserve) méreteit tekintve hatalmas – 2,4 millió hektár és ott van a McKinley a maga 6.194 m-es magasságával a kontinens legmagasabb hegye.

Nem csupán méreteiben, látványában is lenyűgöző a park. Megérkezésünk és rövid tájékozódás után a park nyitva levő részének bejárására indultunk. Itt is elkezdődött a téli átállás, bármely percben beköszönhet az alaskai tél. Viszont szerencsénkre még a nemzeti park jelentős része bejárható volt és térítésmentesen. Nem is kellett sokáig várnunk a következő ajándékunkra – egy szép, fejlett grizzlyt figyelhettünk, fotózhattunk gyepszönyegforgató, élelemkereső tevékenysége közben. Tevékenységét befejezve pedig tőlünk pár tíz méterre váltott fel a sziklák között a hegyoldalba. Közben pedig elkezdett szakadni a hó. Csodálatos – ITT(!) vagyok!

Egyik legvágyottabb, dédelgetett álmom volt ez, hogy ide is eljuthassak és most a barnamedvék királyával itt is találkozhattam.

Még azon a délutánon megpillantottuk az első itteni jávorszarvasokat is. Az idő enyhése miatt késett az üzekedés, ez a mostani lehülés viszont serkentőleg hatott erre is. Nagy távolságokban láttuk a bajvívó bikákat, ide hallatszott hozzánk agancsaik koccanása. Másnap a kötelező korareggeli kávé után már a terepen voltunk, fenyőfajdok várták érkezésünket, majd újabb jávorokat fedeztünk fel – de valamennyit igen nagy távolságra. Már csak rájuk vágytam, de úgy testközelből, lőtávra a fényképezőgéppel.

Étkezésünknel a látogatókhoz szokott mókussal költöttük el együtt csilibabos, kolbászos kajánkat, szinte természetes volt számára, hogy mindenbe belekóstolt, beleevett. Ellopott egy darab kolbászt, a papír

törlőkendő darabot felvitte a fészkébe szigetelőanyagként, bebújt a kenyeres zacsekba. Kezünkben vett el a falatot és közben készültek róla a sztárfotók az asztalunkon.

Közben telt az aláírásokkal az expedíciós zászlónk, igen sok ismeretséget kötöttünk, mely itt a parkban tovább gyarapodott.

A japán, kínai, német, holland, mexikói, svájci, angol, alaszka és az USA különböző államainak képviselői mellé most újjeländi, equadori aláírások is kerültek.

Csak az a jávor, az a jávorbika, az hiányzik!

Utolsó nap a parkban, már személyesen ismerjük a sok száz méterekre tartózkodó jávorokat, újjeländ találkozzunk egy grizzlyvel is, a szokott fajok is ott várnak bennünket – és akkor ...

A kitarítás elnyeri méltó jutalmát, a Denali Nemzeti Park megajándékoz a csodával, mert a szarvasok királya, ez a 7-8 mázsás, hatalmas lapátos méltán az alaszka erdők királya, jobban vágytam rá, mint a grizzlyre. Most húsz méterről fotózhattam, filmezhettem, míg méltósággal elvonult előttem teheneivel. Csipegetve a cserjék hajtásait, megelégedetten a világ sorával, halkán mörcögött, s vonult szíve hölgyei után. (Meg is lehetett elégedve, hiszen Ő pedig VELEM találkozhatott!) Tudomása volt jelenlétemről, látott, észlelt, de mi egy „csapatba” tartozunk. Ő volt a desszert, a hab az alaszka tortán!

Most kell abba hagyni – Irány *Fairbanks*!

Másnap korán felszedtük „sátorfánkát”, még egyszer átkeltünk a *Tanana* folyón *Nenana* városnál. (Jelentem: a *Tanana* *Nenanánál* árad, máshol apad!)

*Fairbanks*ben már lombtalanok voltak a fák, *Steve* iglujja messze világított a fák között. Egy egész napunk maradt a pakolásra, a felhalmozott prospektusok, s más hazaszánt egyebek selejtezésére. Meglátogattuk még a Vadászati Hivatalt, elbúcsúztunk a darvaktól és a kanadai ludaktól, említettem, meglátogattuk a preparáló műhelyt, elfogyasztottuk búcsúbédőnk *Steve*-vel és aranybánya tulajdonos ismerősével. (Aztán késő estig készíthettem fel a műhelyben kapott koponyákat a szállításra.)

Másnap pedig korai reggeli után irány a reptér, s ezúttal *Seattle* városát érintve *Amsterdam* és *Budapest* – újra itthon.

Epilógus

Talán nem ezt a leírást várta a Kedves Olvasó, mit ez a pár oldal tartalmaz. Nagyon nehéz öt tömény, terepen töltött hetet leírni érzékletesen. Igaz nem voltam korlátozva a terjedelemben, de ha az ért impulzusok finom rezdüléseit akarnám kibontani, akkor az egy más műfajba, más terjedelemben torkolna. ALASZKA fantasztikus, legtöbbször a természetfilmekből ismerik, mi ezt megéltük, de bátran merem állítani talán elsősorban én, hiszen nekem volt oly olthatatlan a vágyam, hogy lássam. Társam természetfotós, amit jól csinál, de nem volt a vérében, vénájában az amiben részünk volt. Neki, meggyőződésem közel sem volt oly meghatározó élmény, amit megéltünk.

Közel nyolcezer kilométert utaztunk. Az útitervet alapos ismeretszerzés, tájékozódás után raktam össze és ahhoz ragaszkodtam, az élmények is ennek megfelelően jöttek sorba, ajándékozott meg a természet bennünket.

Ha most visszagondolok óriási élmény volt az állatokkal való találkozás, azok megfotózása: a riasztó-kerregő, vagy kosztostárs mókusok, a feketemedvék, a caribouk, a földi mókusok, a hatalmas és fenséges, flegma grizzlyk, hegyi juhok és kecskék, pézsmatulkok, hattyúk, ludak, darvak és társaik, valamint a jávorszarvasok a *dineega*-k. Ez csupán az egyik oldala az éremnek, hiszen ott van a csodálatos táj, melyben ezek az állatok élnek, a megszámlálhatatlan folyóval, patakkal, tóval, gleccserekkel, hatalmas hegyeivel, mérhetetlen mocsaraival, ezerarcú erdőrengetegével.

Utunkat ugyan gépkocsival tettük meg, kérdezhetnék olvasóim, mi volt ebben az izgalmas? Valóban legtöbbször – kevéstől eltekintve – kulturált parkolóban éjszakáztunk, de itt is a medvebiztos szeméttárolók és mindenhol kihelyezett medveveszélyre figyelmeztető táblák, a medvék tényleges nyomai valós veszélyt jelenthetnek. (Csak megjegyzem, használtam olyan WC-t, mely ajtajának sarkát valamely nagyragadozó, feketemedve, farkas, esetleg rozsomák rágta, tépte szét nem sokkal korábban. Vélhetően nem ember után akartak a toalettbe bejutni, de ha igen, egy előnye volt a benntartózkodónak, nem kellett a nadrágjába széketelnie!)

Nálunk a gépkocsiban egy-két heti élelmiszer volt felhalmozva. A medvének pedig kitűnő a szaglása és van az a konzervnyitója, mellyel egy Nissant fel tud nyitni – ha akar. Ez az egyik, a másik, az útviszonyokat, a természetet, az időjárási viszonyokat ugyancsak komolyan kell venni. No, de nem a veszélyekből rakták össze Alaszkát.

Az emberek kedvesek, segítőkészek, mosolygósak. (Nem amerikai fűligérő mosoly(?)) Ha megkérdezik, hogyan vagy, legtöbbször érdeklí is őket.

Alaszka nem az USA!

Ha számszerű adatokra kíváncsi az olvasó, azt igen hamar begyűjtheti az internetről, a cikk célja nem az adatok halmazának felsorakoztatása volt.

Talán még a táborozásainkról pár szót.

Említettem, hogy utunk alatt egyszer sem aludtunk *Steve* iglu kabinján, és lakókocsiján kívül szállodában, lodge-ban, csak az autókban – hát ez is lehet egy kihívás embernek, a derekának, pihenni vágyó testrészeinek, elfinomult kényelemszeretetének. Étkezéseinkhez az élelmiszerboltokban feltankolt alapanyagból használtunk, abból készítettük a változatos fogásokat. Tojás, sonka, hagyma, virsli, sajt, tej, kávé, tea, mustár, készlevesek, konzervek (bab, chilisbab), vaj, paprika, kenyerek, némi rágcsálni való süteményféle, fűszerek, a kocsiban egy 50 literes vizes ballon (vízzel) – ennyi. Illetve bevallom elfogyott vagy öt üveg whiskey is (0,7-es) az út alatt, csupán a fűtésünk eredményességének növelése végett, illetve, hogy tudjunk gróf Széchenyi Zsigmond emléke előtt méltóképpen tisztelni. Természetes, hogy a helyi specialitásokat azért diszkréten megkóstoltuk. Óriási szolgálatot tett az úton társam benzinfűzős alkalmatossága.

Alaszka – most visszagondolva egyszerre jelenti mindazt, amit ismertettem, egyszerre van ott szemem előtt:

az öreg atabasz kutyaketrec javító indián megtört, kedves, bölcs arca,
a Denali lemenő nap által megfestett hegygerincén ballagó, az elmúláson gondolkodó, kivert vén jávorbika képe,
a látott, megérintett, megsimogatott totemoszlopok rejtélye,
az ősz változása, feledhetetlen színvarázsa,
az apróbb-nagyobb tavakban tükröződő fenyők árnyképe,
a hím orca hatalmas hátszonya,
a tengeröblök ködéből felsejlő világítótorony sziluettje,
a feketemedve bocsok játékossága,
az északi fény magával ragadó, rideg, könnyed villódzása,
az emberek baráti közeledése, közvetlensége,
a tengeri vidrák távolságtartása, kedves táplálkozása,
a kúszó sülök fizimiskája,
a caribouk agancsának ágboga,
a grizzlyk lazacbabáló, vagy éppen eltelt válogatása,
s ott van minden megélt pillanat, nem csupán szemem előtt, de rögzült ott legbelül is.
Köszönöm ALASZKA!

Bánk. 2014. december 28.

Balog István

(A beszámolóért, a fotókért köszönet Balog Istvánnak!! A Szerk.)

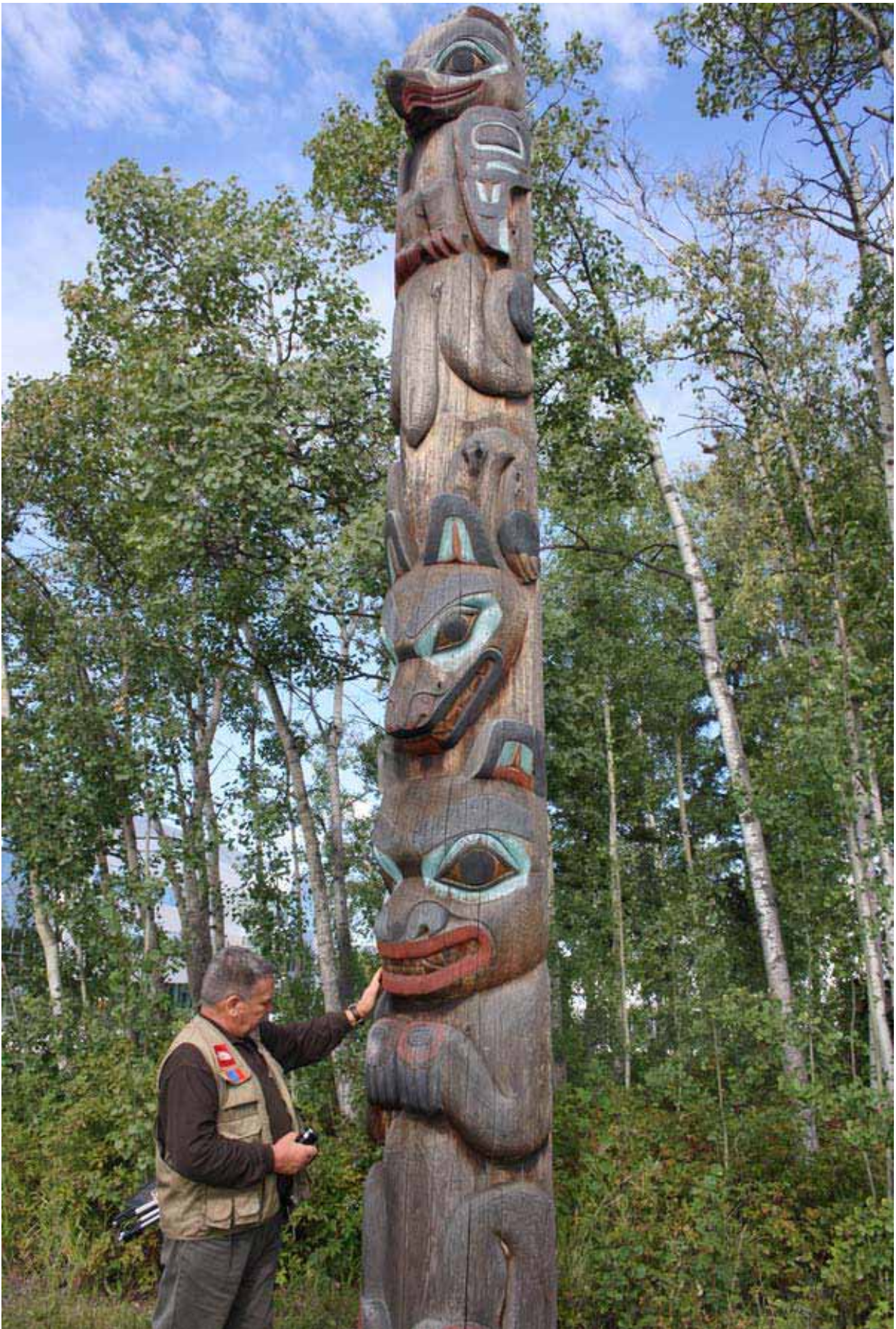
Az expedíció logója

Egy alaszikai vadásztárs tulajdonát képező trófeával a kézben

Balog István

István a számára oly fontos totemoszloppal

Van mit szemügre venni...

Például őket...

Az expedíció logója a zászlón

Balog István aranyat mos...

Alaszkai vendégház előtt

Északi vendégházak

Szánhúzók most még hó nélkül...

Kis pihenő, mókuszetetéssel

Biztos, hogy északon vagyunk...

Sarki róka és aurora borealis...

Agancstotem...

PONGRÁCZ ÁGNES

ki van kinn

én nem tudtam
ki van kinn
talán a csend - gondoltam magamban
s elképzelttem
ahogyan szárnyatlan szárnyakon
egyre beljebb oson

én nem tudtam
ki van kinn
talán a fájdalom -
megdermedt az este
és halk sziszegés lett
valahol messze
a nyári lombokon

talán a téboly járt az udvaron
és leült a kertben az ócska padra
most azt várja hogy elaludjam
s oly vágyat gördít mellkasomra
amelyet el nem olthatok

talán az igazság -
lenne bár -
de túl sok a felhő
így sem árván
sem tömegével
nincs csillag az égen

én nem tudtam
ki van kinn
és meg sem néztem
de kívül mindig az van mint belül
lám ideje lenne rendet tenni
és akkor talán a sötétség is simogat majd
s varázslat lesz mindenütt

B. TÓTH KLÁRA

Cáfolat

Ma úgy rezeg benned a lét,
mint izzószál a lámpaív alatt.
Hajnalodik. Nyújtózva még –
ébredezik az első gondolat,

bár húzna vissza magára
az álmokat daráló éjszakád,
ahogy nászutasok őrzik
garanciaként egymás hőfokát.

Halántékon kopogtatnak
frissen, bebocsáttatásra várva,
s felsorakoznak a szavak,
hogy rácáfoljanak az éjszakára.

DOBROSI ANDREA

Ha-lom

Ha emlékezne homok szélvihar előttre,
lábnyomok rajzát restaurálná kvarcain,
ha tudná eső, mit mosott el a lőre,
arcokat mint fedett egykor puha baldachin,

s tán a hókupac, *ha* fent lenne a Fészbukon,
bejelölné Ámort, mint ismerősét,
aranyat szítálhatna rám mindmáig Yukon,
de a résen elszivárog előlem bőség,

nem ringat édes vizű, lágy hullámkaréja,
csak tócsa ér, tükrét felhőkön át vonszolom,
elragad csábos ősidő, miként a héja.
Ha tudtam volna... fordítva ülsz fehér lovon...

Fantasztikus növényvilág...

BOZGOR ELIAN

Piszkozati (vegyes) füzetek

Zatykosalasi Zatyko István

Éljen a haza
Az imént porban csúszott
Végezzétek ki
(Végezzétek ki
Az imént porban csúszott
Éljen a haza))
(Madács)

Fél, magas szőnyegen; avagy: Valamit valamin

Rongyosra kússzuk
Ezt a magas szőnyeget...
De nem szédülünk!
(- - - - -)

Mohácsnál, a költő

Nekünk Mosás kell
Mindegy hogy nagymosásban
Csak agymosással!
(- - - - -)

Ákombanatókom

Vígan haldokolt
S megcuccolva minta-puccs
Ím e Tákolmány...
(- - - - -)

Négyszeröt: talánnyc

Mi csatlakoz(t)unk
És csatlakoz(t)unk
Mi csatlakoz(t)unk
És akasztód(t)unk
Mi akasztód(t)unk
És felejtet(t)ünk
Mi felejtet(t)ünk
És felejtőd(t)ünk

Álom, hazugság, sokk

Mond reklám-anyó
„Én nagy cirokba ugrok!”
Halál-kampóra *
(- - - - -)

*És arról hova?

Sorozatos; kóka

Donnya La-Dunna
Bár tudnám ha-hogy minek
Itt még Lagunnya
(- - - - -)

Sanyarú a szőlő;

avagy:

Akár az egyszeregy

Egy érzékeny gyárosra

Állandóan csak
Rajtuk tartod szemedet
Vigyázol figyelsz
(- - - - -)

Totál; és legális

Babíjjariak emlékére

Dolgozni fognak

Nekünk adják mindenük
Míg meg nem hónap
(- - - - -)

Töredék, töredék

Hogy szerethesd azt
Akit nem tudsz szeretni
De soha soha *
(- - - - -)

* „Soha ne mondd, hogy soha!” (egy viccből...)

Nagy Fogás; bármi jó

(változat)

A kővé dermedt
Óriáshód-szar antik
Ez ám a lelet!
(- - - - -)

Hogy előérzés volt

- egy „Primus”-ütésen* -

Irány?... a hánytál –
Mert került *gyesznók*-körén
S *korpák*... zabálvák
(- - - - -)

* Itáli firka-ma-Sinka... Nos?... Anyán s pajtás-
ajándékon.... és? Becses.... Beteg... De valamikor majd
sokat-foghat érní. S mondnák ehhez, hogy is?... „A
kakkas csípje meg!... (rúgná meg...). És? „hogy kik
dógoztak rajt-ezen-vele...” Nem érdekel, hogy az (es!)
minde le-nulla: egyszer... (Feltehetőn, talán,... nyilván,...
kerülhetetlen...)

Manitumonitor

(mani-pul)

Itt a függőség...
Világszemét globáli
Aktyábri-végen
(- - - - -)

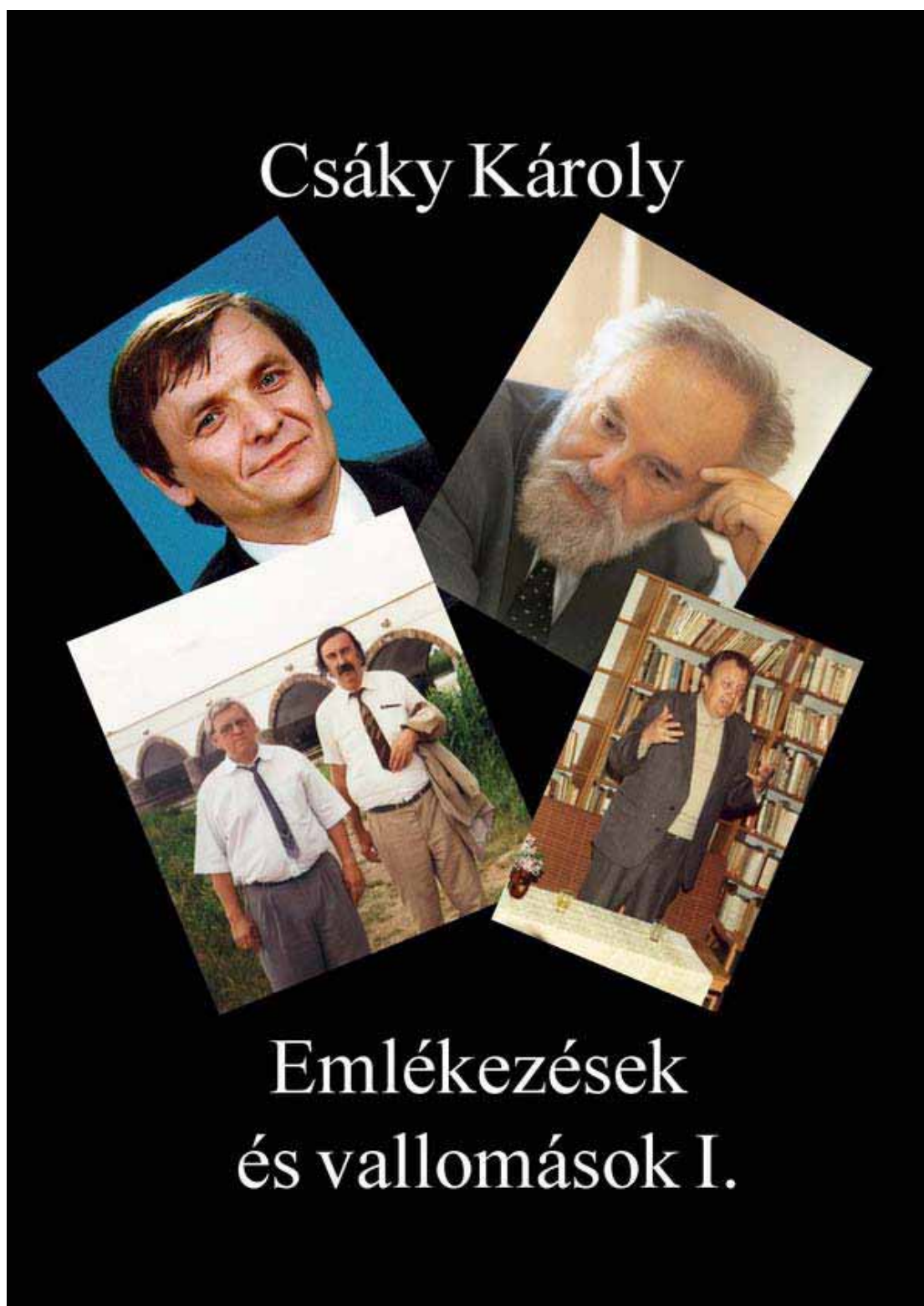
Sohasohaössze

Hogy nem kockáztat
Ezt épp csodálja benne
Mint nagy pártatlant
(- - - - -)

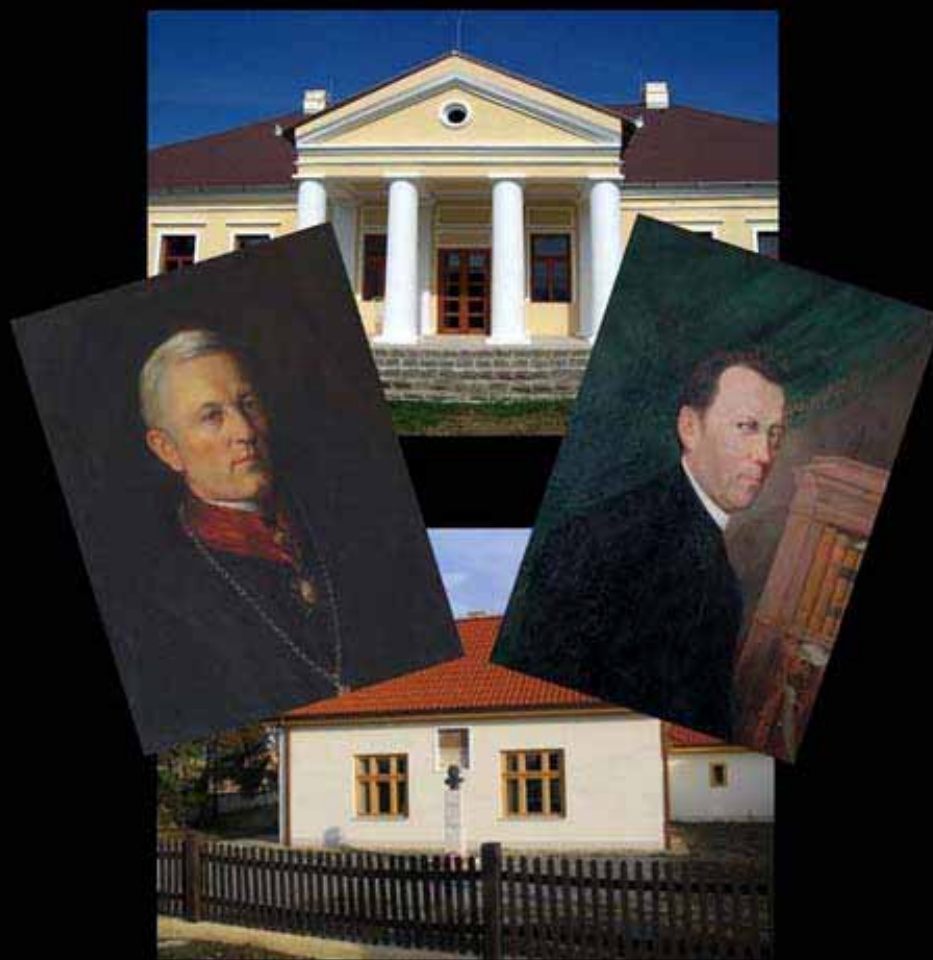
(A Süllyedő süllyesztő c. alkalmi „irkából”, ill. vegyes
fájlok „szénakazlából”.)

KÖNYVAJÁNLÓ

Magánkiadásban, sok támogató segítségével megjelentek **Csáky Károly** legújabb kötetei, az **Emlékezések és vallomások I.- II.** című könyvek. A könyvek anyagát a Börzsönyi Helikonban sorozatban megjelent Csáky írások adják, ám egy nyomtatott könyv nagyobb eséllyel jut el más olvasókhoz is, akik nem használnak netet. A kötetekből a hazaszeretet, az irodalom, a kultúra szeretete, féltése szólal meg a Csáky Károlytól megszokott minőségben! Megvásárolhatóak szerkesztőségünk email címén keresztül a Szerzőtől. A Szerk.

Csáky Károly

Emlékezések
és vallomások II.

Megjelent Lőrincz Sarolta Aranka új könyve

Kapható a drégelypalánki Művelődési Házban **2500 Ft-os** áron.

Művelődési Ház:

Cím: 2646 Drégelypalánk, Fő út 7.

Tel.: 35/567-070

Pásztor Ildikó, Művelődési Ház igazgató: 30/514-0334

Email: pasztorildiko@gmail.com

Lőrincz Sarolta Aranka: “Fontos a kapaszkodó gyökereink ápolása”

Lőrincz Sarolta Aranka több novelláját és szövegét olvashatták már portálunkon is. Az elmúlt években az ipolybalogi népművelőnek négy kötete is megjelent. Könyvírás mellett hosszabb ideje vezetője az ipolybalogi Bukréta hagyományörző csoportnak, s annak fiatalokból álló Kisbukréta formációnak is. Legutóbb november végén az ipolysági Pongrácz Lajos Alapiskolában tartott rendhagyó könyvbemutatót. Itt válaszolt a Felvidék.ma kérdéseire.

Milyen céllal készült a könyvbemutatóra?

Meghívásnak eleget téve érkeztem az iskolába. Az előadásom fő célja az értékek ápolása volt. Az magyar identitást erősítő versek mellett énekek is szerephez jutottak. Úgy vallom, hogy mindannyian fényhordozók vagyunk. A bennünk lévő szellemfényt csiszolni kell. Könyvek által lehet a legjobban csiszolni, a benne rejlő bölcsességeket ismerjük meg.

Honnan merít az alkotás során?

Mindegyik könyvem a történelemből merít. Személyes történelem művelője vagyok. Örömmel keresem fel az embereket. Beszélgetve sok bölcsességet, érdekességet megtudok. A beszélgetések során kitérülnek. Engem ilyenkor leginkább a nyelv, a nemzet, a történelem ragad meg, amelyet képviselnek. Ezekben az emberekben rengeteg szeretet van. Túl tudnak lépni azokon a rossz dolgokon, amelyeket átéltek. Ez köszön vissza a műveimben is.

A tanulóknak a Kazy Lázár kötetet mutatta be. Miről szól a könyv?

Egy lévai polgárház padlásán találták meg az ipolybalogi kötődésű nemes naplóját. Kazy Lázár naplóját egy az egyben kiadva nem sokakat érdekelt volna. Ezért a szöveget belehelyeztem egy olyan történésbe, amikor a halál pillanatában a szellem és a lélek kilép. Az örökhaza felé vándorol, ám az angyalok nem engedik tovább, mert nem végezte el feladatait. Minden embernek feladata és célja van az életben, s ha ezt nem végzi el, akkor jönnek a bajok.

Szabad akaratunkból választhatjuk ki az utunkat. Ám ha nem a megfelelőt választjuk, akkor bajokkal szembesülünk. Belső fényünkre hagyatkozva találjuk meg a megfelelő utunkat, melyet angyalok vigyázzák. Kötetben a vándorló lélek bánkódik, mert semmit sem tett a nemzetért. Abban az időben sokan meghalni is képesek lettek volna a nemzetünkért. Kazy Lázár nem ezek közé tartozott.

Hány könyv látott eddig napvilágot?

Eddig négy kötetem jelent meg. Az első volt az Adventtől adventig, ebben az ipolybalogi népi hagyományokat dolgozom fel. A 2011-ben megjelent Hétköznapi hazaszeretet az Ipoly mente háborús történeteit örökíti meg. Kazy Lázár és a jövőbelátó angyal idén jelet meg.

Legújabb kötetem pedig a Hétköznapi hazaszeretet folytatása, Hétköznapi történetek határhövei címen. Ez szintén oral history feldolgozás. Ebben szintén a hazafiasság, a szülőföldhöz való ragaszkodás jelenik meg. Mindez azzal a céllal, hogy tanuljunk az elődeinknek az életéből. Fontos, hogy legyenek olyan kapaszkodó gyökereink, mint az anyanyelv, a nemzet- és hazaszeretet.

Honnan jött a könyvírás ötlete?

Már gyerekkoromban is sokat olvastam. Bár kevés könyvünk volt a háború után. Felnőttként voltak olyan időszakaim, amikor verseket írtam. Ám a család, a munka nem engedte folytatást. Nyugdíjasként először más utat kezdtem járni, jöttek is a bajok. Így tértem rá az én utamra. Segítő angyalaim támogatnak az úton. Sok segítő akad, ezeknek hála tudom kiadni könyveimet.

Milyenek az olvasói vélemények?

Rengeteg pozitív visszajelzést kapok. Találkoztam már olyan olvasómmal, aki négyszer olvasta el a kötetemet. Érzem, feltöltődnek általuk, erőt kapnak belőle. Könyveim is fényhordozók, a magyar identitásunk kincseit hordozzák.

Pásztor Péter (www.felvidek.ma) a fotó a szerző felvétele.

A cikket köszönettel vettem át a honlapról, s adom a Börzsönyi Helikon olvasói elé. A Szerk.

E havi számunk szerzői:

Balog István (Békés, 1951) Bánk, környezeti nevelő, világutazó

Bozgor Elia

Börzsönyi Erika (Pásztó) Budapest író, költő

Csáky Károly mkl. (Kelenye, 1950) Ipolyság, helytörténész, költő, tanár, néprajzkutató

Dobrosi Andrea(Budapest, 1970) Budapest, költő, szerkesztő

Elbert Anita () Veszprém, tanár, író, költő

Horváth Ödön (Budapest, 1938) Kismaros, költő

Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác, 2007) református lelkész, költő

Kardos Gy. József (Felsőpáhok, 1940) Keszthely, író, nyugalmazott tanár

Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas köztisztviselő, költő

Kerekes Tamás(Budapest, 1957) Kisecset, író

Kiss-Simon Miklós () Baglyasalja, író, költő

dr. Koczó József (Perőcsény, 1950) Vámosmikola, helytörténész, ny. iskolaigazgató

Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác, újságíró, író

Kő-Szabó Imre (Orosháza, 1936) Vác, író

Makkai László(Budapest, 1953) Kosd, zenész, szövegíró, költő

Maruzs Éva (Körmend, 1945) Salgótarján, író, babakészítő

Molnár József (Vác, 1961) Vác, költő, mozdonyvezető

Petrozsényi Nagy Pál (Kolozsvár, 1942) Kecskemét, tanár, író

Pongrácz Ágnes (Balassagyarmat, 1968) Szanda, tanár, költő

Pribojszky Mátyás (Okány, 1931- Tata, 2014) citera-tanár, zenész, író

Tóth András(Medgyesegyháza, 1950) Pócsmegyer, újságíró, költő, szervező

B. Tóth Klára (Budapest, 1955) Budapest, költő, restaurátor

H. Túri Klára (Győr, 1939) Tata, író, költő

Szájbely Zsolt (Balassagyarmat, 1987) Rétság, költő, író, előadó

Székács László (Budapest, 1946) Budapest, nyugdíjas mérnök, költő

Vasi Ferenc Zoltán (Tata, 1966) Tata, költő

Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg, költő, nyomdász

Végh József (Diósjenő, 1953) Diósjenő, helytörténész, múzeumigazgató

Impresszum:

Alapító-szerkesztő:

Karaffa Gyula

Helytörténet:

Végh József mkl.

Képzőművészet:

Konczili Éva

Szerkesztőség címe:

2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:

+3630-383-5385

+3630-531-4698

Email cím:

karaffagy@gmail.com

borzsonyihelikon@gmail.hu

hgev@freemail.hu

Weblapok:

www.karaffamese.freewb.hu

www.karaffagy.freewb.hu

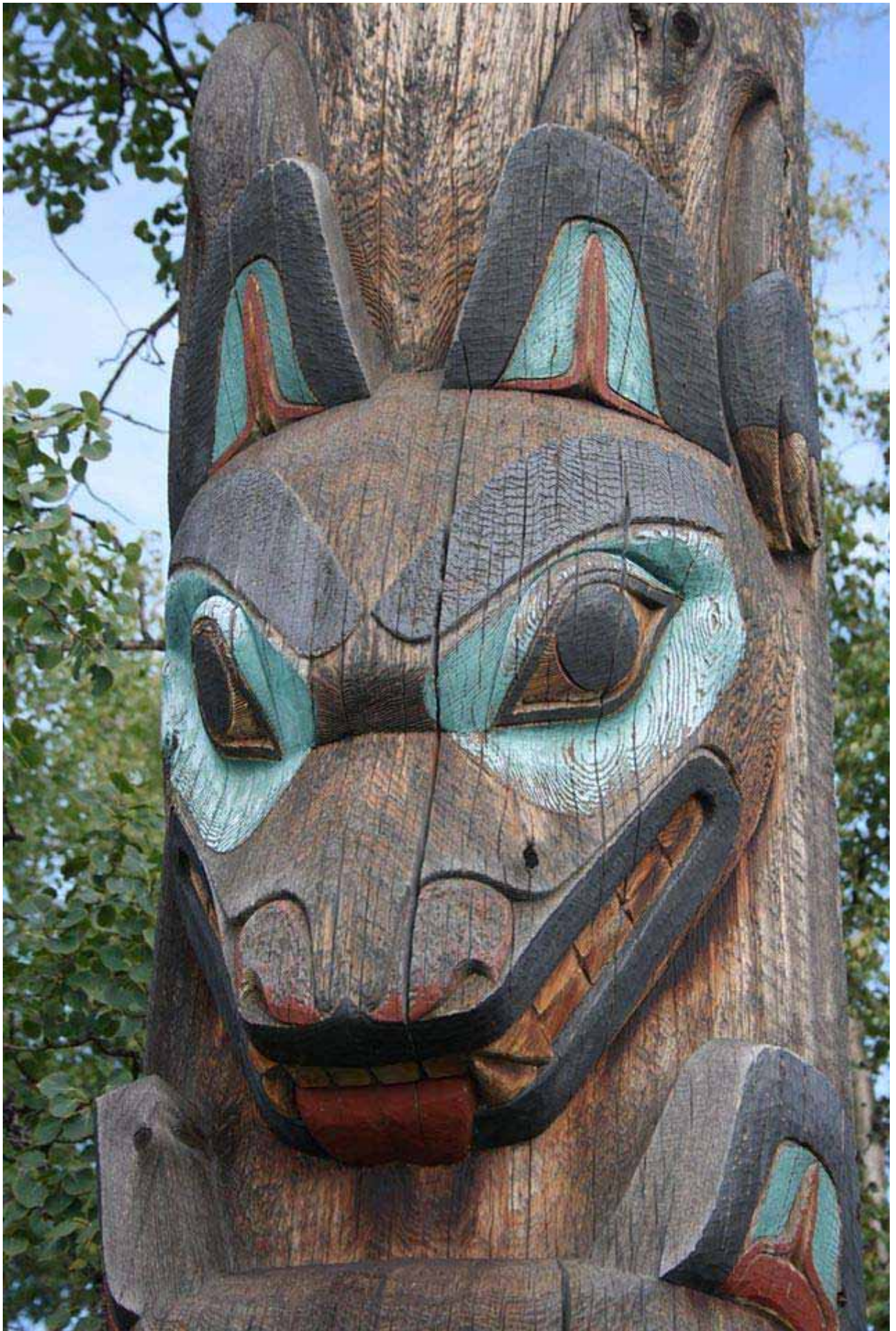
www.karaffaboros.freewb.hu

www.retsag.net

Terjesztés: kizárólag ingyenesen letölthető PDF formátumban.

Internetes lapunkra is vonatkoznak a szerzői jog védelmének szabályai, ezért a Börzsönyi Helikonban megjelent bármilyen anyag más felületen, lapban való felhasználásához az érintett Szerző előzetes engedélye szükséges!

A Börzsönyi Helikon 2012. március 27.-től tagja az Ipoly Eurorégió Határon ÁtnyúlóEgyüttműködés egyesületének.

Totemoszlop Alaszkában (Balog István felvétele)